

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ε | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ 140-ΤΗΛ 721.8308 | 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1983 | ΑΡΙΘ. 8

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ ΤΟΥ 1821

(ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ)

Ο πρόσφατος εορτασμός της Εθνικής Εορτής της 25ης Μαρτίου έδωκεν αφορμήν αφ' ενός εις τὸ νὰ ἐξαρθῇ ὑπὸ μερικῶν εὐστόχως τὸ νόημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821 ὡς ἀγῶνος «ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος» καὶ αφ' ἑτέρου εις τὸ νὰ διατυπωθοῦν ὑπὸ ἄλλων ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἐπηλήθευσαν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ ὑπογραφόμενος διετύπωσε πρὸ διετίας ἐν τῇ Αἰθούσῃ Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν ἐν αὐτῇ εορτασμόν τῆς 25ης Μαρτίου 1981, παρουσιάζοντες τὴν καθιερωμένην προτακτικὴν εἰσήγησιν, ἐπεσημάναμεν τὰ ἑξῆς:

«Τὰ τελευταῖα χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐνταθῆ οἱ προσπάθειες πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἔθνους, πρέπει ἰδιαίτερα νὰ ἐπισημανθῇ τὸ ἀνησυχητικὸ γεγονός, ὅτι ἡ πολύπτυχη καὶ πολυδιάστατη ἐποποιία τῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821 κακοποιεῖται, ὡς μὴ ὠφελε, ἀπὸ διαφόρους δῆθεν ἀπομυθευτές της. Ἔτσι ἡ ἐποποιία αὐτῇ εἴτε συρρικνώνεται σὲ πλαίσια καὶ μεγέθη κατὰ πολὺ ὑπολειπόμενα τῶν πραγματικῶν της διαστάσεων, εἴτε διαστρεβλώνεται ἢ ἀκρωτηριάζεται πάνω στὴν προκρούστεια κλίνη ἰδεολογικῶν προκαταλήψεων, ὕλιστικῶν σχημάτων καὶ σοφιστικῶν συλλογισμῶν.

» Χαρακτηριστικὸ ἐπίσης εἶναι, ὅτι τελευταῖα παρατηροῦνται καὶ ἐνορχηστρω-

μένες ἀπόπειρες αφ' ἑνὸς σπιλώσεως ἐθνομαρτύρων καὶ ἀγνῶν ἀγωνιστῶν καὶ αφ' ἑτέρου προσδιορισμοῦ ὡς γενεσιουργοῦ αἰτίας τῆς Ἐθνεγερσίας ὄχι τοῦ ἑλληνορθόδοξου ιδεώδους τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ δευτερευόντων ἐξωτερικῶν παραγόντων, ὅπως εἶναι οἱ παραγωγικὲς σχέσεις, οἱ οικονομικοὶ συσχετισμοὶ καὶ οἱ ταξικοὶ ἀνταγωνισμοί. Ἡ ἐκστρατεία αὐτῇ τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ χρησιμοποιοῖ ὡς ὄπλα πλήθος λογικῶν σφαλμάτων, ἐνεκα τῶν ὁποίων συγχέονται οὐσιώδη καὶ ἐπουσιώδη κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐπισημαίνονται τὸ προβαλλόμενον ἀποσπασματικὸ μέρος ἀντὶ τοῦ παραθεωρουμένου ἢ ἀποσιωπωμένου ὀργανικοῦ ὅλου, τὰ συμβεβηκότα ἀντὶ τῆς οὐσίας, τὰ δευτερογενῆ στοιχεῖα εἰς βάρος τῶν πρωτογενῶν αἰτίων καὶ παραγόντων, τὰ χρησιμοποιηθέντα ὕλικά ὄργανα ἀντὶ τοῦ πνεύματος, πὸν τὰ χρησιμοποίησε, τὰ μέσα ἀντὶ τοῦ σκοποῦ, οἱ ἀναπόφευκτες σὲ ἀνθρώπινα ὄντα προσωπικὲς ἀδυναμίαι ἢ καὶ καταχρήσεις ἀντὶ τοῦ καθολικοῦ ἰδεολογικοῦ προσανατολισμοῦ, οἱ ἐξαιρέσεις ἀντὶ τοῦ κανόνος, οἱ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸ Ἔθνος φαναριώτικοι διπλωματικοὶ ἐλιγμοὶ ἀντὶ τῶν κυρίων ἐθνικῶν στόχων, οἱ κηλίδες τοῦ ἡλίου ἀντὶ τοῦ ἰδίου τοῦ ἡλίου, οἱ ὀλίγοι τουρκόφιλοι κοτζαμπάσηδες ἀντὶ τῶν φαλάγγων τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν προκρίτων, πὸν θυσίασαν τὰ πάντα ἢ καὶ ἔγιναν ὀλοκαῦτωμα.

» Γιὰ νὰ ἐρμηνευθῆ καὶ κατανοηθῆ ὁρθὰ τὸ θαῦμα τοῦ 1821, πρέπει νὰ ὀδηγοῦμε τὸν ἐρευνητικὸ προβολέα ἀπὸ τὶς διαφορὲς ἐπὶ μέρους συνιστώσες στὴν καθολικὴ συνισταμένη, πὸν ἐδημιουργεῖτο καὶ ἐνεργοποιεῖτο ἀπ' τὰ ιδεώδη τοῦ ὑποδούλου Γένους. Πρέπει νὰ μὴ περιοριζώμαστε στὴν μονομερῆ κλασματικὴ διερεύνησι τοῦ ρόλου μερικῶν ἐμπόρων ἢ πλοιοκτητῶν ἢ ἀγροτῶν ἢ βιοτεχνῶν ἢ λογίων ἢ διαφωτιστῶν ἢ Φιλελλήνων ἢ ἀστικῶν στρωμάτων ἢ κοινωνικοπολιτικῶν ρευμάτων ἢ συνεταιρισμῶν ἢ συντεχνιῶν ἢ οικονομικῶν δομῶν ἢ ἱστορικῶν συγκυριῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναζητοῦμε τὸ ἐνοποιοῦ ρυθμιστικὸ κέντρο καὶ τὸν μέγιστο κοινὸ παρονομαστὴ τῆς ἰδεολογίας καὶ ψυχολογίας ὄλων τῶν ἀγωνιστῶν, πὸν βρισκόταν, πρὸ πάντων, στὴν σφυρηλάτησι τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως μέσα στὰ πλαίσια τῆς Ἑλληνορθόδοξου παραδόσεως καὶ τῆς πατροπαραδότου ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερία. Ὁ ὀρθόδοξος Ναὸς ἦταν, ὅπως ἐλέχθη, ἡ μυστικὴ «Ἐκκλησία τοῦ Δήμου» τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου ἀντηχοῦσαν οἱ λειτουργικοὶ ὕμνοι καὶ οἱ ἀναστάσιμες ψαλμοδίαι, ὅπου τὸ «Ἀναστήτω ὁ Θεὸς καὶ διασκορπισθῆτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ» πυροδοτοῦσε τοὺς πόθους καὶ ἀναπτέρωνε τὶς ἐλπίδες τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων. Μέσα στοὺς ναοὺς καὶ στὰ μοναστήρια ἡ Ἐκκλησία... ἀναχαίτιζε τοὺς ἐξισλαμισμούς, ἀποσοβοῦσε τὴν ἀφομοίωσι πρὸς τοὺς κατακτητῆς..., ἀνέπτυξε τὶς διαδικασίες καὶ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς περισυλλογῆς, τῆς διατηρήσεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, τῆς ἀναξωπυρήσεως τῆς ἐθνικῆς μνήμης, τοῦ ἀναβαπτισμοῦ στὰ ρεῖθρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνολογίας, τῶν διεργασιῶν στὴν προπαρασκευὴ τοῦ Ἀγῶνος...».

Δυστυχῶς τὰ ἐν τῇ εἰσηγήσει ταύτῃ ἐπισημανθέντα λογικὰ σφάλματα καὶ αἱ ἐν αὐτῇ μνημονευθεῖσαι μορφαὶ τῆς παρερμηνείας ἢ παραχαράξεως τῆς Ἐθνικῆς Ἱστορίας ἐπανελήφθησαν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν εἴτε εἰς ἄρθρα τοῦ ἡμερησίου ἢ περιοδικοῦ τύπου, εἴτε εἰς

«πανηγυρικοὺς» λόγους, εἴτε εἰς μερικὰς ἐκ τῶν σχετικῶν ραδιοφωνικῶν καὶ τηλεοπτικῶν ἐκπομπῶν. Μάλιστα μερικαὶ μονομερεῖς ἀπόψεις, προδίδουσαι προκατάληψιν, ἐνεφιλοχώρησαν, ὡς μὴ ὄφελε, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πανηγυρικὸν λόγον, ὁ ὁποῖος τὴν 25ην Μαρτίου τρ. ἔ. ἐξεφωνήθη κατὰ τὸν καθιερωμένον ἑορτασμὸν ἐν τῷ Ἐθνικῷ καὶ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ. Βεβαίως ὁ λόγος οὗτος παρουσίασεν ὀρθῶς ὡς γενεσιουργὸν αἰτίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 οὐχὶ τὸν ταξικὸν ἀνταγωνισμόν, ἀλλὰ τὸν πανεθνικὸν πόθον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑθνους ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἀλλ' ὁ διακριθεὶς διὰ τὴν γλαφυρότητα καὶ ρωμαλέαν διατύπωσιν λόγος τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ διακεκριμένου εἰς τὴν εἰδικότητά του συναδέλφου ὀμιλητοῦ, — ὅστις ὁμολογουμένως δὲν ἐστράφη ἐκδήλως ἐναντίον τῆς Θρησκείας αὐτῆς καθ' ἑαυτήν —, ἐξημιώθη σημαντικῶς ἐκ τοῦ ὅτι ἀβασανίστως νιοθέτησεν ἐν μέρει καὶ προέβαλε τὰς τόσον συγχάκεις ἐπαναλαμβανομένας καὶ τετριμμένας πλέον ἀστηρίκτους θέσεις, κατὰ τὰς ὁποίας παραθεωρεῖται ἢ παρασιωπᾶται ἢ ἀποκρούπεται ἢ συρρικνοῦται ἢ ὑποτιμᾶται ἢ ἀμφισβητεῖται ἢ συμβολῆ τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τῆς εἰς τὴν ἐμφύχωσιν τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Μάλιστα ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἐλησημονήθη ἡ ἀγχόνη τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ προεβλήθησαν αἱ γνωσταὶ ὅλως ἀστηρικτοὶ αἰτιάσεις κατὰ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος καὶ ἔθνομάρτυρος, τοῦ ὁποίου ὁ ἀνδριάς κοσμεῖ τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου καὶ στέφεται δις τοῦ ἔτους διὰ στεφάνου ἐκ δάφνης, κατατιθεμένου ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε Πρωτάνεως. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ Ἀνωτάτῳ Πνευματικῷ Ἰδρύματι τῆς Χώρας ἀκουσθεὶς κατὰ τὸ τρέχον ἔτος πανηγυρικὸς λόγος — ἐν σχέσει μόνον πρὸς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπισημάνσιν τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 — ἐτροχιδορομήθη ἐπὶ τῆς τάσεως πρὸς «ἀπομύθευσιν» τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας κατὰ τρόπον ὄχι φιλικὸν πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Γένους, τὴν Ἐκκλησίαν.

Δὲν εἶναι σκοπὸς τοῦ παρόντος ἄρθρου

νά κρίνη καὶ ἀξιολογήσῃ συστηματικῶς καὶ λεπτομερῶς τὸν κατὰ τὰ ἄλλα ἐνδιαφέροντα πανηγυρικὸν λόγον τοῦ κ. συναδέλφου, ὁ ὁποῖος ἐλύπησε πολλοὺς ἐκ τῶν ἀκροατῶν. Ἡ ἀξιολόγησις αὕτη ἐν πνεύματι συναδελφικοῦ διαλόγου καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἐλευθέρως διακινήσεως τῶν ἰδεῶν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ εἰς ἄλληλν εὐκαιρίαν.

Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ παρόντος ἄρθρου εἶναι νὰ ἐπισημάνωμεν, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ γενικὴ κινητοποίησις πάντων τῶν ἀρμοδίων ἐκπροσώπων τοῦ θεολογικοῦ καὶ πνευματικοῦ δυναμικοῦ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ὁργάνωσιν τῆς συστηματικῆς συγκεντρώσεως, μελέτης, δημοσιεύσεως καὶ προβολῆς τοῦ σχετικοῦ πηγαίου ἱστορικοῦ ὑλικοῦ καὶ πρὸς προετοιμασίαν διονυχιστικοῦ ἀντικειμενικοῦ διαλόγου μετὰ πάντων τῶν ἐρμηνευτῶν τοῦ νοήματος τοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821. Ὁ διάλογος οὗτος θὰ ὑπεβοήθει τοὺς μὴ τηλεκατευθυνόμενους Ἑλληνοπαίδας νὰ προφυλαχθοῦν ἐκ τῆς πλημμυρίδος τῶν ἀντιεκκλησιαστικῶν ἐρμηνειῶν τοῦ νοήματος τῆς Ἐθνεγεροσίας.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν κινητοποίησιν ταύτην ὑπάρχει ἐλπιδοφόρος πρόγνωσις. Ἦδη ὁ ἐκδοθεὶς πρό τιμων ἐτῶν πανηγυρικὸς σχετικὸς τόμος τῆς «Θεολογίας» καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ παρόντος περιοδικοῦ ἐκδοθὲν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν φυλλάδιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «πρὸς τὸν Λαὸν» διαφωτίζουν ἐπιτυχῶς ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἐκκλησία καὶ Εἰκοσιένα». Ἐπίσης εἶναι ἀξιόπαινον, ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ χριστιανικῶν περιοδικῶν καὶ ἐντύπων, ὡς καὶ ἀφιερῶματα εἰδικῶν φυλλαδίων ἐκδοθέντων ὑπὸ Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ χριστιανικῶν φοιτητικῶν ἢ νεανικῶν κύκλων ἠσχολήθησαν καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος περὶ τὸ αὐτὸ θέμα καὶ ἀνῆρσαν τοὺς διαφόρους «ἀπομυθευτάς».

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶναι τῷ ὄντι ἀξιόλογα, δὲν ἀρκοῦν. Εἶναι ἀσυντόνιστα καὶ ἀναγκαιῶς κατὰ μέγα μέρος συμπιπτον ὡς πρὸς τὸ χρησιμοποιούμενον ὑλικόν. Δι' αὐτὸ, ὡς ἐσημειώθη εὐστόχως ὑπὸ ἀπογευματινῆς ἐφημερίδος, «ἦλθεν ὁ καιρὸς, διὰ

νά ἀναληφθῇ πανεθνικὴ σταυροφορία πρὸς διαφύλαξιν τῆς Ἱστορίας μας ἀπὸ τὸν ἐσμὸν τῶν... παραχαρακτῶν της». Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἀναμένεται νὰ δοθῇ σημαντικὴ ὠθησις ὑπὸ τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις, ἀποτελουμένη ἐκ Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ Πανεπιστημιακῶν συναδέλφων, ἀσχολεῖται ἀπὸ διετίας περὶ τὴν συλλογὴν, μελέτην καὶ ἀξιοποίησιν ἱστορικῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα διαφεύδουν τοὺς ὑποτιμῶντας τὴν συμβολὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἐθνεγεροσίαν.

Ἡ ἀναληφθησομένη πανεθνικὴ σταυροφορία θὰ ἔπρεπεν ἀσφαλῶς νὰ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰς κυριώτερας αἰτιάσεις τῶν ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας ποικίλων «διαφωτιστῶν». Ἴδου λ.χ. μερικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν σπονδύλωσιν τῆς σχετικῆς ἐρευνητικῆς καὶ διαφωτιστικῆς προσπάθειας:

1) Ὁλη ἡ ἀντιεκκλησιαστικὴ ἐκστρατεία τῶν «ἀπομυθευτῶν» τοῦ 1821 ἔχει ὡς ἔρεισμα κυρίως τὴν «Ἑλληνικὴν Νομαρχίαν» Ἀνωτάτου τοῦ Ἑλλήνου. Τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν εἶναι «λαμπρὸ μνημεῖο τοῦ νεοελληνικοῦ διαφωτισμοῦ», ἀλλὰ φλύαρον συμπύλημα ἐκ ξένων βοηθημάτων. Ὁ συμπιλητὴς ἀναγνωρίζει ὡς θεμέλιον τῆς «Νομαρχίας» οὐ μόνον τὴν «δημοκρατίαν», ἀλλὰ καὶ τὴν «ἀριστοκρατίαν». «Ἀδιάφορος—λέγει— εἶναι ἡ ἐκλογή» μετὰ τῶν αὐτῶν. Τὸ συμπύλημα τοῦτο, διεπόμενον ὑπὸ συγκοφαντικοῦ καὶ παθολογικοῦ ἀντικληρικοῦ μένουσ καὶ, ὁρμώμενον ἴσως ἐξ ἐξαιρέσεών τιων, παραβαίνει εἰς ἀπαραδέκτους γενικεύσεις καὶ παραθεωρεῖ πάσας τὰς πρὸς τὸ Ἔθνος ὑπηρεσίας τοῦ ἰ. κλήρου καὶ τῶν ἰ. μονῶν.

2) Πρέπει νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ παραδείγματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ «ἀπομυθευταὶ» χρησιμοποιοῦν ἐκφράσεις κειμένων, ἀποκεκομμένας ἐκ τῆς ὁργανικῆς ὁλότητος, εἰς τὴν ὁποῖαν αὐταὶ ἀνήκουν.

3) Τὰ διατυμπανιζόμενα σκάνδαλα μερικῶν ἀναξίων ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κακὰ ἐξαιρέσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν αἴρουν τὸ γεγονὸς, ὅτι φάλαγγες ὁλόκληροι ἀρχιε-

ρέων, κληρικῶν καὶ μοναχῶν, ὡς καὶ λαϊκοὶ πρόκριτοι ὑπῆρξαν πρωτεργάται καὶ κύριοι μοχλοὶ τοῦ «ξεσηκωμοῦ» καὶ προσέφεραν τὴν ζωὴν των σποנדῆν εἰς τὸν βωμόν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

4) Πολλὰ ἐκδηλώσεις ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821 δὲν πρέπει νὰ κρίνονται «έτεροχρονικῶς» διὰ σημερινῶν κριτηρίων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐντάσσονται εἰς τὴν ὀργανικὴν ὁλότητα τῆς ἐποχῆς των.

5) Μερικοὶ κληρικοί, εὐρισκόμενοι ὑπὸ δυσμενεῖς ἐξωτερικὰς συνθήκας, ὠμίλησαν περὶ στάσεως ἔναντι τῶν Τούρκων, ἡ ὁποία εἶναι τρόπον τινὰ ἀνάλογος πρὸς τὴν περιφρονητικὴν ἀντίστασιν τοῦ μεγάλου Ἰνδοῦ Γκάντι. Τὸ κήρυγμα τοῦτο δὲν ἐσήμαινεν ἐθελοδοουλείαν, ἀλλ' ὑπεβόηθει τὴν διατήρησιν τῆς ἐλληνορθόδοξου συνειδήσεως καὶ ταυτότητος ἔναντι τοῦ Ἰσλαμισμού.

6) Οἱ πρὸς ἀποφυγὴν σφαγῆς χιλιάδων Ἑλλήνων ἐλιγμοὶ μερικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν, ἰδίως τῶν εὐρισκομένων πλησίον τοῦ Σουλτάνου, πρέπει νὰ κρίνονται ὄχι μεμονωμένοι, ἀλλ' ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ὁλότητα τῶν ἐπιστολῶν των καὶ ἄλλων μυστικῶν ἐνεργειῶν των. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἱστοριογενετικὴ μέθοδος ἐρεύνης ἀποδεικνύει λ.χ. ὅτι ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' ὑπῆρξεν ὁ οὐσιαστικὸς ἄρχηγὸς τῆς Ἐθνεγερσίας τοῦ 1821.

7) Ἡ ἀναγέννησις τῆς Παιδείας τῶν ὑποδοῦλων Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ὄχι ἀποτέλεσμα τοῦ «διαφωτισμοῦ», ἀλλ' ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἐξελίξεως συντελεσθείσης ὑπὸ τὴν ὄθησιν καὶ τὰς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας. Πολὺ πρὸ τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ ἢ Ἐκ-

κλησία ἠγεῖτο τῆς σχετικῆς προσπάθειας. Ἔστα ὡς παράδειγμα ἡ Μεγάλῃ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1593. Ἡ Σύνοδος αὕτη, συμφώνως πρὸς τὰ Πρακτικά της, «ὥρισεν ἕκαστον ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἑαυτοῦ παροικίᾳ φροντίδα καὶ δαπάνην τὴν δυναμὴν ποιεῖν», διὰ νὰ προωθῆται τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον καὶ διὰ νὰ παρέχεται βοήθεια «κατὰ δύναμιν τοῖς ἐθέλουσι διδάσκειν καὶ τοῖς μαθεῖν προαιρουμένοις».

8) Ἡ Ὁρθόδοξος πίστις ἐνέπνεε πάσας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, οὐ μόνον τοὺς «κλέφτες», ἀλλὰ καὶ τοὺς συγκινουμένους ἐκ τοῦ προγονικοῦ κλέους τῆς ἀρχαιότητος, ὡς καὶ τοὺς ἄστονους ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπιφανεῖς ἐκπροσώπους τοῦ ἐλληνικοῦ «διαφωτισμοῦ». Οἱ πλείστοι τούτων ἦσαν εἴτε ἐπιφανεῖς κληρικοί (λ.χ. ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις), εἴτε λαϊκοὶ ἔχοντες βαθεῖαν θρησκευτικότητα (λ.χ. ὁ Κοραῆς). Καὶ αὐτὸς ὁ Ρήγας εἰς τὸν «Θούριον» τονίζει, ὅτι «σταυρός, πίστις καὶ καρδιά... γκρεμίζον τυραννίαν, τιμοῦν ἐλευθερίαν, ὅπ' ἔδωκεν ὁ Πλάστης». Ἐπομένως ἡ Ὁρθόδοξος πίστις ἦτο ἡ μυστικὴ «ἐντελέχεια», ἡ ὁποία ἐνέπνεεν ὄχι μόνον μίαν «συντηρητικὴν μερίδα», ἀλλὰ πάσας τὰς τάξεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

9) Οἱ πλείστοι τῶν ἐλλήνων συγγραφέων τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας, λ.χ. οἱ ἐν τῇ «Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ» τοῦ Κωνσταντίνου Σάθα μνημονευόμενοι, ὑπῆρξαν κληρικοί ἢ μοναχοί.

10) Οἱ εἰσηγηταὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας δὲν προήρχοντο ἐξ ἀνοητῶν τῆς πίστεως, ἀλλ' ὑπῆρξαν κληρικοί.

11) Εἰς τὸν μνημονευθέντα πανηγυρικὸν λόγον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν προ-

εβλήθη ὁ ἀσθήρικτος ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ φιλελευθέρα καὶ δημοκρατικὴ ἰδεολογία τοῦ ἑλληνικοῦ «διαφωτισμοῦ», ἡ ὁποία «βοήθησε τὸ Ἔθνος νὰ ξεμουδιάσῃ ἀπὸ τὸν ραγιαδισμό», «πέτυχε τὸν συγκερασμὸ τῶν σύγχρονων εὐρωπαϊκῶν ἰδεωδῶν μὲ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ κληρονομιά», ἀγνοοῦσα δὴθεν τὸ Βυζάντιον. Μάλιστα ὁ ὁμιλητὴς προσέθεσεν: «Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι γιὰ τὸ Μεσαιωνικὸ Βυζάντιο, σύμβολο ἀπολυταρχίας καὶ σκοταδισμοῦ, δὲν γίνεται ἡ παραμικρὴ ἀναφορά». Ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις περὶ τοῦ Βυζαντίου — ὅπερ σήμερον ἔχει ἀνακαλυφθῆ καὶ μελετᾶται μετὰ θαυμασμό ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου—, εἶναι ἀπηρχαιωμένη, οὐδεὶς παροικῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀγνοεῖ. Ἐπειτα ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ ἀπελευθερωτικὴ ἰδεολογία τοῦ 1821 δὲν εἶχε «τὴν παραμικρὴ ἀναφορά» εἰς τὸ Βυζάντιον, ἀναιρεῖται ὄχι μόνον ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐμπυχοῦσα τὸ Ἔθνος Ὁρθόδοξος Λατρεία εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου βυζαντινὴ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο τὸ κέντρον τῆς νοσταλγίας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ὁ δὲ βυζαντινὸς δικέφαλος ἀετὸς ἐκόσμηε τὰς σφραγίδας τῆς Ἐκκλησίας, τὰ τέμπλα τῶν ναῶν, τὰ ἄμφια τῶν Ἀρχιερέων. Τὸ πόσον ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν συνεδέετο μετὰ τοῦ Βυζαντίου ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς σημαίας τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου, ἡ ὁποία ἐκοσμεῖτο ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ, τῶν εἰκόνων τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας Ἐλένης καὶ τῆς ἐπιγραφῆς «ἐν τούτῳ νικά». Ἀλλὰ καὶ ἡ κηρύττουσα τὴν ἐπανάστασιν περίφημος προκήρυξις τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου, ἡ ὁποία ἐπυροδότησε τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821, εἶχε τὸν τίτλο «Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος» καὶ ἐτόνιζεν: «Εἶναι καιρὸς νὰ κηρηνίσωμεν ἀπὸ τὰ νέφη τὴν ἡμισέληνον, διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὸ σημεῖον, δι' οὗ πάντοτε νικῶμεν· λέγω τὸν Σταυρὸν καὶ

οὕτω νὰ ἐκδικήσωμεν τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Ὁρθόδοξον ἡμῶν Πίστιν ἀπὸ τὴν ἀσεβῆ τῶν ἀσεβῶν καταφρόνησιν». Καὶ ὁ Ρήγας προβάλλει, ὡς εἶπομεν, τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ὁ ἔθνικὸς ποιητὴς Σολωμός, ὅταν εἰς τὴν 89ῃν καὶ 90ῃν στροφῆν τοῦ Ἐθνικοῦ Ὑμνου, ἐκφράζων τὰ βιώματα τῶν ἀγωνιστῶν, τονίζῃ:

«Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπώντας
ἡ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρό,
καὶ τὸ δάχτυλο κινώντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

«Σ' αὐτό, ἐφώνασε, τὸ χῶμα
στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθεριά»
καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μέσ'ς τὴν ἐκκλησιά!».

12) Πᾶσαι αἱ τοπικαὶ ἐπαναστατικαὶ σημαῖαι τῶν Ἑλλήνων ἐκοσμοῦντο ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ. Τὰ Μουσεῖα ἐπίσης παρουσιάζουν πλείστους ζωγραφικὸς πίνακας, οἱ ὅποιοι ἀπεικονίζουσιν τοὺς ἀγωνιστὰς νὰ καθοδηγῶνται ὑπὸ τοῦ ἱ. κλήρου καὶ τοῦ Σταυροῦ. Οἱ πίνακες αὐτοὶ παρουσιάσθησαν ἀντιφατικῶς ὑπὸ τῆς Τηλεοράσεως τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν προεβάλλετο ὑπ' αὐτῆς ἀπαρδέκτως τὸ ἀντικληρικὸν μένος τῆς «Ἑλληνικῆς Νομαρχίας». Οὕτως αὕτη διεφεύσθη πανηγυρικῶς ὑπὸ τῆς Τέχνης, ἥτις ἀπεικονίζει τὰ βαθύτερα ψυχικὰ βιώματα.

Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἡ διονυχιστικὴ διερεύνησις τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Ἀγῶνος τοῦ 1821 θὰ ἐπισημάνῃ καὶ πολλὰ ἄλλα σημεῖα πέραν τῶν ἀνωτέρω, τὰ ὁποία δειγματοληπτικῶς ἐσημειώσαμεν.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΕΣ ΕΝ ΕΥΒΟΙΑ,*

Χριστοφόρος Καλύβας.

Ὁ Χριστοφόρος Ἀθ. Καλύβας ἐγεννήθη τῇ 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1904 εἰς τὴν Χαλανδρίτσαν Πατρῶν ἐκ πτωχοτάτης οἰκογενείας. Μετὰ τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν αὐτοῦ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ἰδιαίτερας του πατρίδος, ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως εἰς Πάτρας καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐνεγράφη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐργαζόμενος πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου χειρωνακτικῶς. Ἐγένετο κάτοχος τοῦ Θεολογικοῦ πτυχίου, ὡς καὶ παιδαγωγικοῦ τοιοῦτου, ὑποχρεωτικοῦ τότε διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ διδάξουν εἰς σχολεῖα. Μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἐδίδαξεν εἰς ἰδιωτικὰ σχολεῖα ὡς καθηγητῆς μέχρι τῆς προσλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος Βλάχου (1916-1922 καὶ 1924-1949) καὶ μετέπειτα Ἀθηνῶν (1949-1956), ὅστις ἐχειροτόνησεν αὐτὸν διάκονον τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1932 εἰς τὴν μονὴν Βελλᾶς καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔργον τοῦ ἱεροκλήρυκος ἐν τῇ μητροπόλει Ἰωαννίνων. Ἐπειτα, μετατεθείς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροκλήρυκος παρὰ τῇ μητροπόλει Ἰωαννίνων εἰς τὴν τοιαύτην παρὰ τῇ μητροπόλει Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας, ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ἐχειροθετήθη ἀρχιμανδρίτης τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1937 ὑπὸ τοῦ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας Γερμανοῦ Γιούμα (1936-1945). Ἐν συνεχείᾳ εἰργάσθη ὡς ἱεροκλήρυξ τῶν μητροπόλεων Λήμνου, Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου, Διδυμοτείχου καὶ Ὀρестиιάδος, Ἀργολίδος καὶ Καστορίας. Εἰς τὴν Καστορίαν ἐπὶ μίαν τριετίαν, κατὰ τὴν Γερμανικὴν κατοχὴν (1941-1944), μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου, ὅπου ὑπηρέτησεν εὐδοκίμως ὡς στρατιωτικὸς ἱερεὺς, παρέμεινε πλησίον τοῦ σκληρῶς δοκιμαζομένου τότε λαοῦ τῆς πόλεως ταύτης, συγκρατῶν τὴν νεολαίαν κυρίως ἀπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ ἔθνικὴν ἐξουθένωσιν. Διὰ μιᾶς δὲ τολμηρᾶς του ἐνεργείας κατώρθωσε νὰ σώσῃ 131 ὑπὸ ἐκτέλεσιν, συλληφθέντας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, Ἕλληνας πατριώτας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νέους. Λόγω δὲ τῆς ἐν Καστορίᾳ ἔθνικῆς αὐτοῦ δράσεως συνελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς φυλακὰς τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ μῆνας, ὑποστάς τὰ πάνδεινα. Μεταφερθεὶς ἐν συνεχείᾳ εἰς Ἀθήνας ἐνεκλείσθη εἰς τὰ «νεκρόσπιτα» τοῦ Χαϊδαρίου ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον μῆνας, ὅπου καὶ ἐκεῖ συνεχίσθησαν τὰ βασανιστήριά του. Ἐκ τοῦ φοικτοῦ ἐκείνου στρατοπέδου ἀπελύθη τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1944 καὶ παρέμεινεν ἐν Ἀθήναις ἐπὶ δύο ἔτη, κηρύττων ἀνελλιπῶς τὸν θεῖον λόγον εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν ὁμιλιῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀρθοδόξου Συλλόγου «Οἱ

τρεῖς Ἱεράρχαι», τοῦ ὁποίου διετέλεσε συνεργάτης ἐν τῷ κηρύγματι καὶ τῇ ἄλλῃ δράσει αὐτοῦ.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1946 προσελήφθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χαλκίδος Γρηγορίου Πλειανοῦ (1922-1968) ὡς ἱεροκλήρυξ τῆς μητροπόλεως Χαλκίδος καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν κηρυγματικὴν ταύτην ἐπαλξιν μέχρι τοῦ 1968, ὅτε ἐσυνταξιοδοτήθη. Κατὰ τὴν ὑπερ-εικοσαετῆ διάρκειαν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ ὡς ἱεροκλήρυκος τῆς μητροπόλεως Χαλκίδος, ἐκτὸς τῶν κηρυγμάτων αὐτοῦ ἐν Χαλκίδι καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ εἰς τὰς Βορείους Σποράδας νήσους, ὁ Χριστοφόρος Καλύβας ὠργάνωσε συστηματικῶς τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα σχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς νεολαίας, χάριν δὲ τῶν κατηχητοπαίδων ἐξέδωκεν ἐν Χαλκίδι, τὸ 1947, ἔντυπον ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐκκλησιαστικὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, τὸ ὁποῖον περιέχει προσευχάς. Ἐπίσης ἴδρυσεν Συλλόγους ἐποικοδομητικῆς ὕψης, καὶ δὴ τὴν «Παντάνασσαν», τὰς «Μυροφόρους», τοὺς «Δώδεκα Ἀποστόλους», τὴν «Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος», τὴν «Ἐστίαν» τῶν συσσιτίων, διὰ πτωχοῦς τῆς Χαλκίδος, συνεχίζουσιν εἰσέτι τὴν λειτουργίαν αὐτῆς, καὶ τέλος τὴν Ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν Ἀδελφότητα «Κυψέλη», ἡ ὁποία εἶναι πνευματικὴ θυγάτηρ τῆς «Κυψέλης» εἰς τὴν Γλυφάδα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸ «Μαθητικὸν Οἰκοτροφεῖον Ἡ Κυψέλη», εἰς τὸ ὁποῖον προσλαμβάνονται ἐξ ἐπαρχίῳ πτωχὰ κοράσια ἡβλικῆς ἡλικίας, παρακολουθοῦντα μαθήματα μέσης ἐκπαίδευσεως μέχρις ἀποφοιτήσεώς των. Τὸ Οἰκοτροφεῖον ἐστεγάσθη ἐπὶ ἀνεγερθέντος ὠραίου τριωρόφου κτιρίου ἐν Χαλκίδι καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βουδικλάρη 19, τοῦ ἱεροκλήρυκος καταθέσαντος τὸ «ἐφ' ἀπαξ», μετὰ τὴν συνταξιοδότησίν του, διὰ τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ καὶ μεριμνήσαντος ποικιλοτρόπως διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου τούτου. Εἰς τὸ κτίριον τοῦτο ὑπάρχει παρεκκλήσιον χάριν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῶν οἰκοτρόφων καὶ αἰθουσα ὁμιλιῶν, καθ' ὅσον ὁ συνταξιοῦχος ἤδη ἱεροκλήρυξ, ἄγων τὸ 78ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐργάζεται ἀδιαλείπτως προφορικῶς καὶ γραπτῶς ἐν τῷ ἱερῷ ἀγρῷ τοῦ θεοῦ κηρύγματος. Πέραν αὐτῶν, κατὰ τὴν θητείαν αὐτοῦ ὡς ἱεροκλήρυκος τῆς μητροπόλεως Χαλκίδος, ὁ Χριστοφόρος Καλύβας ἐκυκλοφόρησεν ἐν Χαλκίδι, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1947 μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1949, τὸ περιοδικὸν Θρησκευτικὴ Ἀναγέννησις, ὡς ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Χαλκίδος», καὶ ἕτερον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον Κατήχησις, ὅπερ συνέτασσε ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1951 μετὰ τοῦ τότε ἱεροκλήρυκος τῆς μητροπόλεως Καρυστίας καὶ Σκύρου ἀρχιμανδρίτου Αὐγουστίνου Καντιώτου, ἀμφοτέρω ἡθικοπλαστικοῦ περιεχομένου, τὰ ὁποῖα διένεμε δωρεάν, καὶ τέλος ἐθεμελίωσε κατασκηνώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἑκατοντάδες παιδιῶν πάσης ἡλικίας εὕρισκον ἄνεσιν σωματι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 201 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 τεύχους.

κῆς καὶ ψυχικῆς ὁμοῦ ὑγείας. 'Ο Χριστοφόρος Καλύβας κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 4 Μαΐου 1960 τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συμπεριελήφθη εἰς τὸ τριπρόσωπον κατὰ τὴν ἐκλογὴν μητροπολίτου Λαρίσης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν μετὰ τῶν προκριθέντων τριῶν ἀρχιμανδριτῶν τοῦ τριπρόσωπου δὲν ἔτυχε πλειοψηφίας. Ὡσαύτως συμπεριελήφθη εἰς τὸ τριπρόσωπον κατὰ τὴν γενομένην τῇ 19 Νοεμβρίου 1968 ἐκλογὴν τοῦ μητροπολίτου Χαλκίδος Νικολάου Σελέντη (1968-1974). 'Ο Χριστοφόρος Καλύβας «διακρίνεται διὰ τε τὴν πίστιν καὶ τὸ ἦθος, τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀκάματον δραστηριότητά του εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς του διακονίας. Κηρύσσει καὶ γράφει μὲ ἀσυνήθη εὐχέρειαν. Τὰ κηρύγματά του καὶ τὰ γραπτὰ του διακρίνονται διὰ τὴν πυκνότητα τῶν νοημάτων των, τὸ νευρῶδες καὶ τὴν φιλόσοφον διάθεσιν»⁷¹.

'Ο Χριστοφόρος Καλύβας συνέγραψε πολλὰ καὶ λίαν ἀξιόλογα ἐποικοδομητικά, κοινωνικά καὶ ποιητικῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑφῆς ἔργα, ἔχει δὲ ἐπίδοσιν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν. Ἐπίσης ἔχει δημοσιεύσει πλεῖστα ἄρθρα καὶ μελέτας εἰς ἐκκλησιαστικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Τὰ αὐτοτελῶς ἐκδοθέντα ἔργα αὐτοῦ εἶναι ταῦτα: 1) Τὰ ὄπλα τῆς Ἐκκλησίας (Ναύπλιον 1940). 2) 30 Χαρακτῆρες ('Αθήναι 1952). 3) Ἔτσι σπουδάζουν οἱ φτωχοὶ ('Αθήναι 1954). 4) Ἐβραϊσμός καὶ Τεκτονισμός (ἔκδοσις Β', 'Αθήναι 1955). 5) Φῶς ἢ φωτιά; ('Αθήναι 1956). 6) Χωρὶς μάσκα ('Αθήναι 1957). 7) Ἀνορθώσατε τὴν Ἐκκλησίαν ('Αθήναι 1958). 8) Στὰ δόντια τῶν θηρίων (1958). 9) Ἀδελφικά γράμματα ('Αθήναι 1959/1962). 10) Ὁ Καθηγητὴς — Ἡθικὴ φιλοσοφία τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας (1964). 11) Παπικὸς δλοκληρωτισμὸς (1964). 12) Στάχυα ἀπὸ τὸν ἀγρὸ του (1965). 13) Ὁδοφράγματα στὴν ἀρετὴ (μετάφρασις εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τῆς πραγματείας τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου «Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τοὺς ἐπὶ τὸ μονάζειν ἐνάγουσι»). 14) Ἴδου ὁ ἄνθρωπος (Χαρακτῆρες) (1969). 15) Πίστις καὶ ἀρετὴ ('Ομιλίαι ἐπὶ τῶν Ἀποστολικῶν ἀναγνωσμάτων) ('Αθήναι 1972). 16) Πρὸς Σὲ καταφεύγω... (1976). 17) Μυστήριον θείας ἀγάπης (1976). 18) Οἱ κομμουνισταὶ μᾶς ἀδικοῦν (1978). 19) Μηνύματα πρὸς Ἐπισκόπους (1978). 20) Ποιητικὴ ἀπόδοσις τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαυὶδ ('Αθήναι). 21) Ἡθὸς καὶ ζωὴ — Ἡθικὴ καὶ κοινωνικὴ

ἀγωγή (1978). 22) Ὁ Υἱὸς τοῦ Εὐλογητοῦ (Χαλκίς 1979). 23) Λεξικὸν ἀθλιοτήτων ('Αθήναι 1979). 24) Ἡ φωνὴ τοῦ Παύλου (Χαλκίς 1980). 25) Ἡ ὠραιότης τῆς Ἐκκλησίας (Χαλκίς 1981). 26) Λάλει Κύριε... Κυριακοδρόμιον (Χαλκίς 1981). 27) Ἰὼβ Τὸ δράμα ἐνὸς ἀθώου (Χαλκίς 1982). Εἰς ταῦτα δεόν νὰ προστεθοῦν 13 βιβλία ὑπὸ τὸν ἐπίτιτλον Ἐκλεκταὶ ἐκδόσεις «Κυψέλης», φέροντα ἕκαστον τὸν τίτλον Ὀμιλοῦν οἱ Πατέρες ('Αθήναι 1960-1973), τὰ ὁποῖα εἶναι μετάφρασις ἢ μᾶλλον ἀπόδοσις ὁμιλιῶν τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου.

Βασίλειος Οἰκονόμου.

'Ο Βασίλειος Δημ. Οἰκονόμου ἐγεννήθη ἐν Χαλκίδι τὸ 1911 ἐξ εὐσεβῶν γονέων. Μετὰ τὴν ἐν Χαλκίδι ἐγκύκλιον μόρφωσιν αὐτοῦ ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει αὐτῆ Ἐμπορικὴν Σχολὴν καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ γυμνάσιον. Ἀργότερον ἐφοίτησεν εἰς τὴν Πάντειον Σχολὴν, ἀποφοιτήσας αὐτῆς τὸ 1942, καὶ κατόπιν ἐισελλθὼν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔλαβε πτυχίον ἐν ἔτει 1958. Ἐπί τινα ἔτη εἰργάσθη εἰς τὴν Ἡλεκτρικὴν Ἐταιρείαν Χαλκίδος. Λαϊκὸς εἰσέτι ὢν, ἱδρυσεν τὸν ἐν Χαλκίδι χριστιανικὸν Σύλλογον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Χριστιανικὴ δρᾶσις» καὶ διετέλεσε κατηχητῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1940 τῶν ἐν Χαλκίδι Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς μητροπόλεως Χαλκίδος. Κατὰ τὴν ξενικὴν Κατοχὴν (1941-1944) εἰργάσθη ἐν τῇ πόλει αὐτῆ θεολογικῶς ὡς γραμματεὺς τοῦ Διεθνoῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ ΕΟΧΑ, δηλαδὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης, καὶ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὰ ὑπὸ τὴν φροντίδα τῆς μητροπόλεως Χαλκίδος λειτουργήσαντα τότε συσσίτια ἕνεκα τῆς πείνης ἐκ τῆς Κατοχῆς. Ἐν ἔτει 1942 συνετέλεσεν εἰς τὴν ἱδρυσιν τοῦ ἐν Χαλκίδι Ἐκκλ. Ὁρφανοτροφείου Ἀρρένων ὁμοῦ μετὰ τῶν, Θεοδώρου Ἀφεντάκη ἐμπόρου ἐν Χαλκίδι, Ἰωάννου Παπαρηγορίου ἐκδότου τῆς ἐν Χαλκίδι ἐφημερίδος «Πανευβοϊκὸν Βῆμα», Ἀγγέλου Τατσόγλου ὑπαλλήλου τῆς Ἐταιρείας σιμμένων Χαλκίδος, καὶ Παναγιώτου Καπνίση βιομηχάνου ἐν Χαλκίδι, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χαλκίδος Γρηγορίου Πλειαθοῦ (1922-1968) πρῶτος ἀντιπρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ὡς ἄνω Ὁρφανοτροφείου, προέδρου διορισθέντος τοῦ τότε πρωτοσυγκέλλου τῆς μητροπόλεως ἀρχιμανδριτοῦ Χρυσόστομου Ζέρβα.

Ποθῶν τὸν μοναχικὸν βίον ἐκάρῃ μοναχὸς τῆς παρὰ τὰ Λουτρά Αἰδηψοῦ μονῆς τοῦ ἀγίου Γεωργίου «Ἡλία» καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω μητροπολίτου Χαλκίδος τῇ 21 Φεβρουαρίου 1957 ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ἐν Χαλκίδι ναῷ τοῦ ἀγίου Δημητρίου, πρεσβύτερος δὲ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ τῇ 24 Φεβρουαρίου 1957, καὶ προεχειρίσθη ἀρχιμανδριτῆς καὶ πνευματικὸς. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου διορίσθη ἐφημερεύων ἱεροκῆρυξ τοῦ ἐν Χαλκίδι ναοῦ τῆς πολιούχου ἀγίας Παρασκευῆς μέχρι τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ, κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον 1961, ὡς ἱεροκῆρυκος τῆς μητροπόλεως Χαλκίδος.

71. Ὁ ρησκευευστικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 7, Ἀθήναι 1965, στήλ. 281 - 282. — «Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι», Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Σύλλογος, ἔτος ἱδρύσεως 1905. Ἱστορία - ὀργανοῖς - δρᾶσις - πολιτεία, Ἀθήναι 1970, σελ. 237. — Γ. Φουσόρα, Ἐθνοϊκὴ Βιβλιογραφία (ἔκδοσις Ἐταιρείας Ἐθνοϊκῶν Σπουδῶν), σελ. 446 (2667), καὶ σελ. 448 (2683). — Βασίλειος Ἀτέσης Μητροπολίτου πρώην Λήμνου, Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόμος Γ', Ἀθήναι 1969, σελ. 180-181. — Ἰ. Μ. Χατζηφώτης, Ἡ Ἐκκλησία στὸν ἀγῶνα τοῦ Σαράντα, Ἀθήναι 1982, σελ. 92.

Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἑπαλξίν παρέμεινεν ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν ἐργαζόμενος πιστῶς, φιλοτίμως, ἀποδοτικῶς καὶ ἀόκνως μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1976, ὅτε καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας ἐσυνταξιοδοτήθη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κηρυγματικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς εἰργάσθη παραλλήλως καὶ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἱεραποστολὴν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς μητροπόλεως Χαλκίδος. Εἰς ἔγγραφον τοῦ μητροπολίτου Χαλκίδος Γρηγορίου Πλειαθοῦ τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1966 πρὸς τὴν Σύνοδον, ὁ ἱεράρχης οὗτος γράφει περὶ τοῦ Βασιλείου Οἰκονόμου «απαρέχομεν τὴν βεβαίωσιν ὅτι ὁ ἀνωτέρω κατὰ τὸ ὑπερπενταετὲς διάστημα τῆς ὡς ἱεροκέρυκος ὑπηρεσίας του ἀνταπεκρίθη λίαν εὐδοκίμως εἰς τὰ καθήκοντά του ἐπιδεικνύων ἐνδιαφέρον καὶ ζῆλον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατιθεμένης αὐτῷ ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἐκάστοτε διδομένων ἐντολῶν, ἀποσπῶν πάντοτε τὰς εὐλογίας καὶ τὸν ἔπαινον ἡμῶν». Μετὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐνθρόνισιν τοῦ Χαλκίδος Νικολάου Σελέντη (1968-1974) ἐστάλη εἰς τὸ ἐν Τήνῳ προσκύνημα τῆς Μεγαλόχαρης ὡς πνευματικὸς ἐν αὐτῷ. Πολυτίμους ἐξ ἄλλου ὑπηρεσίας προσέφερεν ὁ ἱεροκέρυξ οὗτος καὶ εἰς τὴν ἐν Χαλκίδι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1919 κοινωνικῶς δρῶσαν «Πανευβοϊκὴν Φιλῶπτωχον Ἀδελφότητα», τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ὁποίας διετέλεσε πρόεδρος. Ἔργον τῆς Ἀδελφότητος ταύτης εἶναι ἡ ἀνέγερσις τοῦ συγχρόνου Γηροκομείου Χαλκίδος, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ, ἐδωρήθη τῇ 19 Ἰουνίου 1971 εἰς τὴν μητρόπολιν Χαλκίδος. Κατ' ἐξοχὴν συνεργὸς τοῦ ἔργου τούτου ὑπῆρξεν ὁ ἐν λόγῳ ἱεροκέρυξ.

Ἡ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει αὐτοῦ, λόγῳ ὀρίου ἡλικίας, ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροκέρυκος, ἀπέστειλε τὸ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1977 ἔγγραφον αὐτῆς πρὸς αὐτόν, ἐκφράσασα τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς διὰ τῶν ἐξῆς:

«Πρὸς τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Βασίλειον Οἰκονόμου.

Ἱεροκέρυκα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος.

Πανοσιολογιώτατε,

Ἐπὶ τῇ, ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ἀποχωρήσει ὑμῶν, τῇ 1-1-1977 ἕνεκα καταλήψεως ὑμῶν ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ νόμου προβλεπομένου ὀρίου ἡλικίας, ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 21-1-1977 εἰς τὰς, κατὰ τὸν μακρὸν ὑμῶν βίον, προσενεχθείσας τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱεραποστολικᾶς ὑπηρεσίας ἀφορῶσα, καὶ κατὰ χρέος τιμῶσα ὑμᾶς ὡς ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον τοῦ Ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, ἐκφράζει ὑμῖν τὴν εὐαρέσκειαν Αὐτῆς ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐμογήσατε ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ Κηρύγματος καὶ τῆς σωτηρίας ψυχῶν καὶ ἐπεύχεται ὑμῖν, ἵνα ἐν ὑγιεῖᾳ ἀστεμφεῖ καὶ κατ' ἄμφω ἀκμῇ διέλθητε τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν, μάρτυρα ἔχοντες τῶν ἀ ἐπράξατε ἀγαθῶν, οὐ μόνον τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν δαψιλῆ εὐλογίαν. Ὅθεν, ἐπευλογοῦντες ὑμᾶς πα-

τρικῶς καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς ἐπικαλούμενοι, διατελοῦμεν μετὰ διαπύρων εὐχῶν.

† Ὁ Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

† Ὁ Ταλαντίου Ἀμβρόσιος»

Ἐσαύτως, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Συνόδου τῆς 7 Ἰουνίου 1977 δι' ἀποφάσεως αὐτῆς ἀπενεμήθη εἰς αὐτόν τὸ ὄφεικον τοῦ Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπεστάλη αὐτῷ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2393/15 Μαρτίου 1978 ἔγγραφον αὐτῆς, γνωστοποιούσης τὴν τιμητικὴν ταύτην διάκρισιν διὰ τῶν ἐξῆς:

«Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Βασίλειον Οἰκονόμου.

Εἰς Χαλκίδα.

Πανοσιολογιώτατε,

Τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ συγκροτοῦν ὅλον τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας, διακελεύεται ὅτι οἱ καλῶς προϊστάμενοι πρεσβύτεροι δέον ὅπως ἀξιώνται διπλῆς τιμῆς, μάλιστα δὲ οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ διδασκαλίας. Εἰ δὲ τοῦτο πάντως ὀφείλει γίνεσθαι διὰ τοὺς μήπω τὸν δρόμον ἐκτελέσαντας, πόσῳ μᾶλλον χρεωστεῖται τοῖς καλῶς ἀγωνισαμένοις καὶ ἀναδειχθείσιν εἰς ἐργάτας τοῦ Εὐαγγελίου ἀκατασχύντους ἐν δυνάμει κηρύξαντας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν Βασιλείαν Αὐτοῦ; Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀσμένως ἀποδεχθεῖσα τὴν περὶ τούτου εἰσήγησιν τῆς Μ. Συνδικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Νομοκανονικῶν Ζητημάτων καὶ τὴν σχετικὴν πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Χρυσόστομου, εἰς οὗ τὴν ἱεράν ἐπαρχίαν θεοφρόνως ἐν ἀγάπῃ καὶ ταπεινοφροσύνῃ διηκονήσατε, ἑαυτὸν πάντοτε συνιστάνοντες ὡς Χριστοῦ διάκονον ἐν λόγῳ, ἔργῳ, ἀναστροφῇ καὶ πάσῃ τῇ ἱερεῦσιν ἐμπρεπούσῃ σεμνῇ ὑμῶν πολιτείᾳ, κατὰ τὴν συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 7ης Ἰουνίου 1977 ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀπονεύμῃ τῇ ὑμετέρᾳ Πανοσιολογιότητι τὸ ὄφεικον τοῦ Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ἔπαινον μὲν τῆς προεπιδειχθείσης σπουδῆς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης καὶ καταλλαγῆς, προτροπῆν δὲ πατρικὴν καὶ εὐχὴν, ὅπως προστιθέμενοι τῷ ζῆλῳ θερμότερον ζῆλον καὶ τοῖς κατὰ Θεὸν κόποις θεαρέστους κόπους, κηρύσσητε ὡς ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ μετ' ἠύξημένης χάριτος καὶ δυνάμεως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ καταγγέλλετε τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ τούτοις πατρικῶς τὴν ὑμετέραν Πανοσιολογιότητα περιπτυσσόμενοι καὶ τὰ βέλτιστα παρὰ τοῦ Ἐδεργέτου καὶ Μισθαποδότου Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐξαίτουμένοι, διατελοῦμεν μετὰ διαπύρων εὐχῶν.

† Ὁ Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

† Ὁ Ταλαντίου Ἀμβρόσιος».

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ (ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*

Τέλος, χωρίς καν να έχουμε την πρόθεσιν να υπεισελθώμεν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πολιτικῆς, καὶ δὴ τῆς διεθνoῦς τοιαύτης, ὀφείλομεν ἕλως ἰδιαιτέρως καὶ ἐν πλῆρει ἀγάπῃ, παρηγοῖα καὶ εἰλικρινείᾳ νὰ ὑπογραμμίσωμεν, ὅτι ἡ διαρραγεῖσα φιλία καὶ εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο λαῶν δύναται καὶ πάλιν νὰ ἀναθάλλῃ καὶ νὰ ἐδραιωθῇ σταθερῶς ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρξῃ ἀμοιβαία κατανόησις καὶ ληφθῇ ὡς μόνιμος καὶ βεβαία βάσις συνεργασίας τῶν δύο λαῶν ἢ εἰρηνοποιὸς πολιτικὴ τῶν δύο μεγάλων ἀνδρῶν, τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ, οἱ ὅποιοι, παρὰ τὰς τότε μεγάλας ἀντιξοότητας καὶ τὰς δραματικὰς δοκιμασίας, ἐθεμελίωσαν, μὲ τὴν διορατικότητα, τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα — χαρίσματα τὰ ὁποῖα ἀμφοτέρους διέκρινον — τὴν ἑλληνοτουρκικὴν φιλίαν καὶ συνεργασίαν ἐρειδομένην ἐπὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἀκεραιότητος τῶν δύο χωρῶν. Οὗτοι, παραμερίσαντες ἐσωτερικὰς σκοπιμότητας καὶ κριτήρια, ὑπέγραψαν τὸ 1930 τὸ ἱστορικὸν σύμφωνον φιλίας καὶ συνεργασίας, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπὸ συμφώνου καθώρισαν τὰ κοινὰ σύνορα καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν ἐπώδυνον ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Διὰ τοῦ συμφώνου τούτου

ἀμφότεροι προσέφεραν ὑψίστην ὑπηρεσίαν ὑπηρετήσαντες πιστῶς τὰ συμφέροντα τῶν δύο ἐθνῶν, τὴν ψυχικὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο λαῶν καὶ τὴν ἐδραΐωσιν τῆς εἰρήνης εἰς τὴν τόσον εὐαίσθητον καὶ λίαν νευραλγικὴν ταύτην περιοχὴν τῆς Μεσογείου, ὅπου αἱ δύο χῶραι εἶναι, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως, ὑποχρεωμένοι νὰ ζήσουν μαζί, ἐργαζόμενοι διὰ τὴν εἰρηρικὴν συμβίωσιν καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν εὐημερίαν τῶν πολιτῶν των. Τόσον βαθεῖα καὶ ἀνυπόκριτος ἦτο ἡ πίστις τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς σφυρηλατίσεως τῆς φιλίας καὶ συνεργασίας τῶν δύο λαῶν, ὥστε ὁ μὲν Ἐλ. Βενιζέλος τὸ 1934 προέτεινε τὸν Ἀτατούρκ διὰ τὸ Βραβεῖον τῆς Εἰρήνης, ὁ δὲ Ἀτατούρκ τὸ ἴδιον ἔτος ἐπισήμως ἐδήλωνεν, ὅτι «ἡμεῖς, ὁ τουρκικὸς λαός, ἐδώσαμεν διὰ πάντα τὴν ἀγάπην μας εἰς τοὺς Ἕλληνας». Τὰ εὐεργετικὰ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ἀποτελέσματα τῆς ὑπὸ τῶν δύο ὡς ἄνω μνημονευθέντων μεγάλων ἀνδρῶν ἐγκαινιασθεῖσης φιλειρηνικῆς πολιτικῆς, φιλίας καὶ συνεργασίας τῶν δύο λαῶν ἔζησαν ὁ γράφων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερᾷ Θεολ. Σχολῇ, ὅτε «ἡ Πόλις ἢ Βοσπορίτισσα, τοῦ Κωνσταντίνου ἢ Κόρη»¹⁶³ ἔσφυζεν ἀπὸ Ἑλληνισμὸν καὶ Ὁρθοδοξίαν, ἀπὸ κοινοτικὴν καὶ ἰδρυματικὴν ὁμογενειακὴν δραστηριότητα, ἀπὸ ἀνθησιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἀπὸ ἑλληνικὰς ἐκπολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις, τὰς ὁποίας καλῶς διωργάνωνον οἱ διάφοροι μορφωτικοὶ Σύνδεσμοι καὶ τὰ διάφορα ἀγαθοεργὰ σωματεῖα, ἀπὸ Δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ Γυμνάσια, ἀπὸ Γηροκομεῖα καὶ Νοσοκομεῖα, τὰ ὁποῖα μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἐθνικῆς ἀφοσιώσεως, τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπείας συντηροῦσε καὶ προήγαγεν ἢ ἀνθοῦσα Ὁμογένεια, ἡ ὁποία τότε ἠρίθμει ἄνω τῶν 80.000 ψυχῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 213 τοῦ ὑπ' ἀρ. 7 τεύχους

Ὁ Βασίλειος Οἰκονόμου, παρὰ τὸ ἐπισφαλές τῆς υἱείας αὐτοῦ, δὲν ἔπαυσε καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροκλήρυκος ἀποχώρησίν του νὰ ἐργάζεται μέχρι σήμερον, κυρίως ἐν Χαλκίδι, τόσον ἐν τῷ θεῷ κηρύγματι, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ ἐξομολογήσει.

Ἐδημοσίευσεν τὸ Εἰσαγωγικὸν Σημείωμα εἰς τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ Σικελιώτου, ἀσχέσαντος ἐν τῇ νήσῳ Εὐβοίᾳ (Ἀθῆναι 1971), καὶ τὸ Εἰσαγωγικὸν Σημείωμα εἰς τὴν Ἀκολουθίαν πάντων τῶν ἐν Εὐβοίᾳ διαλαμφάντων ἁγίων (Ἀθῆναι 1972), ἐπιμεληθεὶς ἀμφοτέρων τῶν ἐκδόσεων τούτων. Μικρὰ δημοσιεύματα καὶ βιβλιοκρισίαι αὐτοῦ κατεχωρίσθησαν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Χαλκίδος Πανευβοϊκὸν Βῆμα καὶ Εὐβοϊκὸς Χρόνος.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ιδέας ταύτης τῆς συνοδοιπορίας εἰς τὸν δρόμον τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως καὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ προόδου τῶν δύο λαῶν φρονοῦμεν ταπεινῶς ὅτι τὸ πάνσεπτον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ μοναδικὸς θεσμὸς τοῦ Βυζαντίου, ὁ ἐπιζήσας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/λεως καὶ τὴν μακραίωνα σκλαβίαν τοῦ Γένους, δύναται κάλλιστα, ὡς ἀμιγῆς θρησκευτικὸς καὶ πνευματικὸς θεσμὸς ποῦ εἶναι, νὰ συμβάλῃ θετικὰ καὶ ἀποφασιστικὰ.

163. ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ, Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου.

II. Η ΜΑΚΡΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΥΘΥΝΗΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ

1. Ἐκκλησιαστικὴ καὶ θύραθεν παι-
δεία τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς.

Μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δύνει καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία βυθίζεται εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἀναμένουσα καὶ αὐτῆ, ὅπως ὀλοκλήρος ὁ ὄργανικός καὶ ἀνόργανος κόσμος, τὴν ἐκ νέου ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου διὰ τὴν θερμάνη καὶ διὰ τὴν ἀναβάλη, μὲ τὰς πολυχρώμους αὐτοῦ ἀκτίνες, φῶς ὡς ἰμάτιον.

Μὲ τὸ ἡλιοβασιλευμα ἄρχεται εἰς τὴν Σχολὴν ἓνας καινούργιος ρυθμὸς ζωῆς. Πρόκειται περὶ τοῦ ρυθμοῦ ἐκείνου τῆς ζωῆς τοῦ μαθητοῦ τῆς Σχολῆς, ὅστις καλεῖται αὐτοσυγκέντρωσις, περισυλλογὴ, περίσκεψις, ἀτομικὸς προβληματισμὸς, αὐτοκαλλιέργεια, αὐτοπροετοιμασία, ὀλοκλήρωσις, γνῶσις καὶ καλλιέργεια τῆς θείας ἐπιστήμης, σταθερὰ καὶ ἐπιδοφόρος ἐνατένισις τοῦ μέλλοντος διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς διασκεδάσεως τῶν τυχόν ἀμφιβολιῶν καὶ ἀντιρρήσεων, διὰ τῆς κατοχυρώσεως τῶν νεανικῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ προπαντὸς τῆς ὀλοκληρώσεως τῆς πίστεως διὰ τοῦ κορεσμοῦ τῆς θρησκευτικῆς δίψης, διὰ τῆς μεταθέσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, διὰ τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν διαφωτίσεως τοῦ θαύματος, διὰ τῆς διεισδύσεως εἰς τὸ κέντρον τοῦ μυστηρίου καὶ τῆς ἔντονου καὶ σαφῆ ἀνθρωπολογικῶν-ἱστορικῶν χαρακτηριστῶν ἐχούσης ἀποκαλύψεως, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀνιχνεύσεως τοῦ «θείου», ὅπερ «οἱ θεολόγοι ποτὲ μὲν ἔρωτα, ποτὲ δὲ ἀγάπην, ποτὲ δὲ ἔραστον καὶ ἀγαπητὸν καλοῦσιν. "Ὅθεν, ὡς μὲν ἔρωτος ὑπάρχων καὶ ἀγάπη, κινεῖται· ὡς δὲ ἔραστον καὶ ἀγαπητὸν, κινεῖ πρὸς ἑαυτὸν πάντα τὰ ἔρωτος καὶ ἀγάπης δεκτικὰ... κινεῖται μὲν ὡς σχέσιν ἐμποιοῦν εὐδιάθετον»¹⁶⁴.

Πρόκειται, ἐνταῦθα, περὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς καθαρῶς προσωπικῆς ἐργασίας ἢ τοῦ «Σ π ο υ δ α σ τ ἠ ρ ῖ ο υ», ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ μαθητῆς τῆς Σχολῆς, ἐργασίας ἢ ὁποία ἀρχίζει μὲ τὴν κρούσιν τοῦ ἔξωθεν τοῦ Ἐπιμελητηρίου ἀνηρητημένου μικροῦ κώδωνος,¹⁶⁵ ὁ ὁποῖος

164. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Περὶ Θεολογίας, ἑκατοντὰς ἐβδόμη, πδ' (Φιλοκαλία, 2, 183).

165. Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ὅτι ὄνειρον ἐκάστου μαθητοῦ τῆς Σχολῆς ἦτο νὰ γίνῃ τελειόφοιτος ὅποτε ἀνελάμβανε καθήκοντα βοηθοῦ ἐπιμελητοῦ διὰ μιαν ἐβδομάδα. Ὡς βοηθὸς καὶ ἀπουσιάζοντος τοῦ Ἐπιμελητοῦ ἐκτύπα τὸν κώδωνα, σύροντας μὲ ὑπερφάνειαν καὶ μὲ ἱεροτελεσίαν, θὰ ἔλεγα, τὴν μικρὰν ἀλυσίδα πρὸς τὰ κάτω. Τὸ κτύπημα τοῦ κώδωνος ὑπ' αὐτοῦ ἦτο ἔκφρασις ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἔσκει ἐπὶ τῶν μαθητῶν τῶν κατωτέρων τάξεων, τοὺς ὁποίους ἐπέβλεπε νὰ εἰσέλθουν ἐγκαίρως, μετὰ τὸ κτύπημα τοῦ κώδωνος, εἰς τὰς αἰθούσας παραδόσεως ἢ εἰς τὰ σπουδαστήρια (ἀναγνωστήρια),

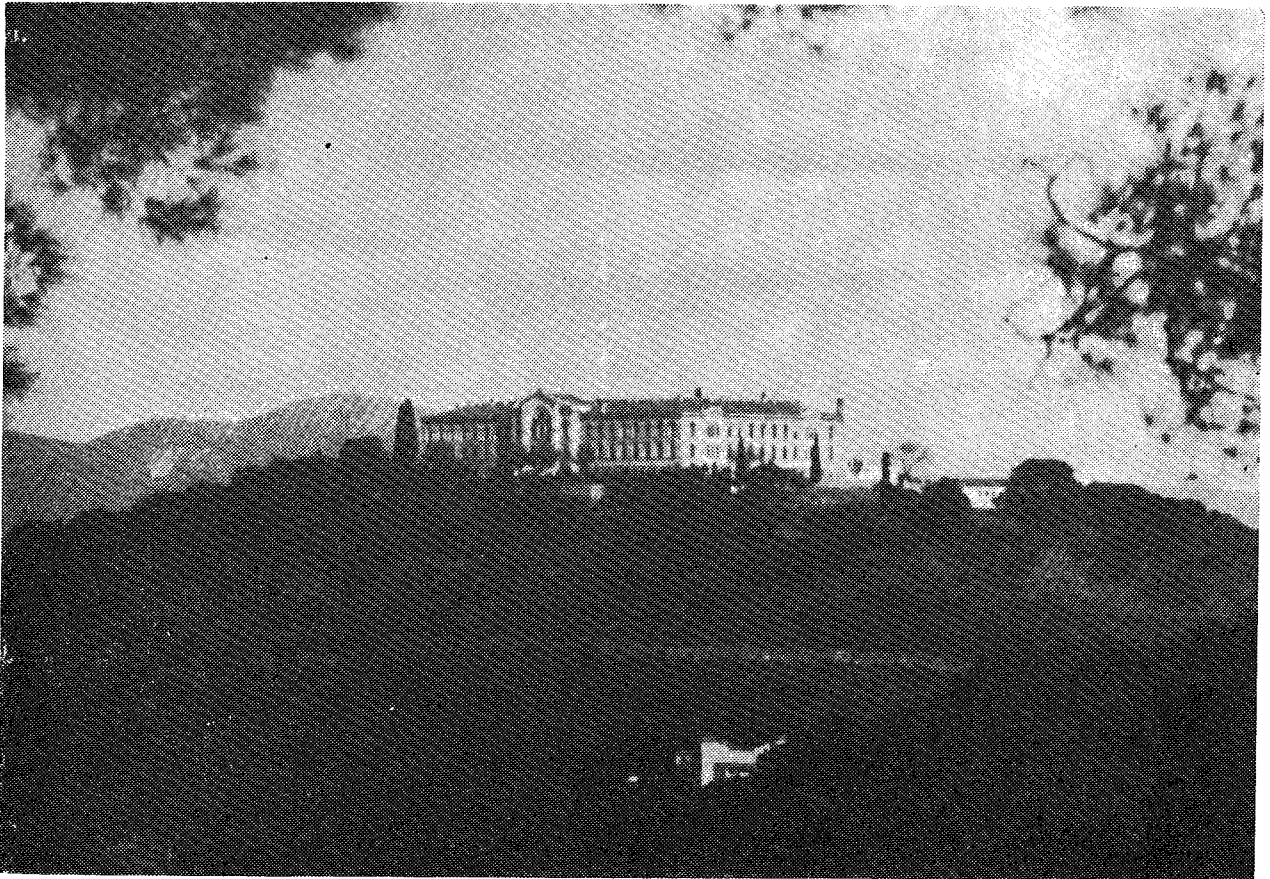
ἐκτύπα δύο φορές, ἦτοι τὴν πρώτην διὰ τὴν προσέλευσιν εἰς τὰ σπουδαστήρια (ἀναγνωστήρια) προκειμένου νὰ ἐτοιμασθῶμεν καταλλήλως διὰ τὴν μελέτην καὶ τὴν δευτέραν διὰ τὴν ἑναρξιν πλεόν τῆς μελέτης¹⁶⁶, ἡ ὁποία τελεῖται μὲ ἓν βαθύ δέος πρὸς τὰ ἱερά κείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐντροφεῖται οἱ σπουδασταί, μὲ μιαν προσευχὴν καὶ κατάνυξιν πρὸς τὸν ἅγιον συγγραφέα,

καὶ νὰ κάνουν ἡσυχίαν. Ἐνίοτε ὠρισμένοι τελειόφοιτοι ἐτυφλοῦντο ἀπὸ τὴν μικρὰν αὐτὴν βοηθητικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποῖαν ἔσκειν γενόμενοι ἀντιπαθεῖς εἰς τοὺς μὴ δεχομένους ἐπιτήρησιν ἀπὸ συμμαθητῶν των, τοὺς ὁποίους ἐγνώριζον καλῶς. Τέλος σχόλια ἐγένοντο ὁσάκις ὁ Ἐπιμελητῆς ἢ ὁ βοηθὸς του ἐλησμονοῦν νὰ κρούσιν τὸν κώδωνα ἐγκαίρως διὰ διαλείμματα, ὁπότε οἱ Καθηγηταὶ εὗρισκαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ προχωρήσουν περισσότερο εἰς τὰς παραδόσεις των ἢ νὰ ἐξετάσουν περισσότερους σπουδαστάς, οἱ ὁποῖοι ἐναγωνίως ἀνέμενον τὴν κρούσιν τοῦ κώδωνος ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ.

166. Ὡραὶ ὑποχρεωτικοῦ σπουδαστηρίου ἦσαν 8-9, 18-20.30' καὶ 22-24 (κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας ἀπὸ τὸν Ἐπιμελητῆν τῆς Σχολῆς). Ὡς ὦραι ὑποχρεωτικοῦ σπουδαστηρίου θεωροῦντο καὶ αἱ ὑπὸ προγράμματος τῆς Σχολῆς ὀριζόμεναι ὡς ὦραι διδασκαλίας (9-12.30' καὶ 3.30'-16). Κατὰ τὰς ὥρας αὐτὰς τῆς διδασκαλίας ἐὰν μία τάξις δὲν εἶχεν μάθημα (παράδοσιν) οἱ μαθηταὶ αὐτῆς δὲν ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ περιφέρωνται εἰς τοὺς μεγάλους διαδρόμους ἢ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Σχολῆς διαταράσσοντες οὕτω τὴν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν τῆς Σχολῆς. Τοῦναντίον ὄφειλον νὰ εὗρισκονταν ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας καὶ νὰ μελετοῦν, καθ' ὃν χρόνον οἱ μαθηταὶ τῶν ἄλλων τάξεων παρηκολοῦν τὰς παραδόσεις τῶν Καθηγητῶν. Ἐπίσης ἐὰν τυχόν ὁ Καθηγητῆς ἀπουσίαζεν ἢ ὦρα τοῦ μαθήματος του δὲν ἐχάνατο, ἀλλὰ οἱ μαθηταὶ εἰσέρχοντο ὑποχρεωτικῶς εἰς τὰς αἰθούσας (σπουδαστήρια) καὶ ἐμελέτων κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀπουσιάζοντος Καθηγητοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ πρόγραμμα τῆς Σχολῆς δὲν ἄφηγε περιθώρια διὰ νὰ χαθῆ ὁ πολύτιμος χρόνος, καὶ δὴ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῆν, καθ' ἣν οἱ μαθηταὶ ἔχουν τὴν ἀπεριόριστον δύναμιν νὰ ἀφομοιώνουν τὰ πάντα καὶ νὰ προπαρασκευάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των καταλλήλως διὰ τὴν μεγάλην ἀποστολὴν, ἡ ὁποία τοὺς ἀναμένει μόλις ἐξέλθουν τῆς Σχολῆς. Πλὴν τῶν ἐλευθέρων ὡρῶν (16.30'-18), τῶν ὡρῶν τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν (7-7.30' Ὁρθρος, 16-16.30' Ἐσπερινὸς καὶ 20.30' - 21' Ἀπόδειπνον) ὁ ὑπόλοιπος χρόνος τῆς ἡμέρας ζητηναλίσκετο εἰς μελέτην. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς ἀργίας αἱ ὦραι τῆς διδασκαλίας δὲν ἦσαν ἐλεύθεραι ὦραι ἀλλὰ ὦραι μελέτης, ἐκτὸς ἐὰν ὑπῆρχεν ἀδεια ἐξόδου διὰ τὴν Πόλιν — πρᾶγμα πολὺ σπάνιον διὰ τὴν ἐποχὴν μου — ἢ ὁμαδικὸς ἀπογευματινὸς περίπατος εἰς τὸν μεγάλον γύρον τῆς Νήσου Χάλκης, ὅτε ἐσταματούσαμεν εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν (σκήτην) τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος διὰ νὰ πάρωμεν μιαν ἀνάσιν ἀπὸ τὴν μακρὰν ὁδοπορίαν, νὰ τελεσωμεν τὸν Ἐσπερινὸν καὶ νὰ δροισιθῶμεν ὀλίγον μὲ τὸ «ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος», τὸ ὁποῖον μὲ ὄλην τὴν καρδίαν καὶ τὴν καλωσύνην προσέφερον εἰς ἡμᾶς ὁ ἡγούμενος πατήρ Ἀρσένιος — ἀκολουθῶν εἰς τοῦτο τὸ Κυριακὸν πρόσταγμα — συνοδουόμενον μὲ τὰ ξηρὰ λουκούμια καὶ μὲ τὰς αὐθορμήτους εὐχὰς του, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο κατὰ τοιοῦτον παράξενον τρόπον ὥστε, εἰς πολλοὺς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ προκαλοῦν ἀσταμάτητα καὶ ἀβίαστα μειδιάματα.

τοῦ ὁποῦ μελετοῦν τὸ ἔργον οὐχὶ παθητικῶς καὶ μηχανικῶς, ἀλλὰ μὲ μίαν πνευματικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν βίον τούτου, ὅστις καλῶς ἤθλησε καὶ δικαίως ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐστεφανώθη καὶ ὁ ὁποῖος ὅ,τι ἔγραψε τὸ ἔγραψεν οὐχὶ διὰ τὴν δημιουργίαν θεολογίαν, ὑπὸ τὴν σημερινὴν τῆς λέξεως ἔννοιαν, ἀλλὰ διὰ τὴν θεολογήσῃ καὶ ὑμολογήσῃ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις Του, διὰ τὴν προσφέρει, κατὰ τρόπον εὐληπτον ἀλλὰ συγχρόνως καὶ δυναμικόν, τὴν πάντα ἄνθρωπον ἀνακαινίζουσαν αἰώνιον καὶ ἀκατάλυτον διδασκαλίαν Του, διὰ τὴν τονίση εἰς τοὺς ἀναγνώστας καὶ κυρίως εἰς τοὺς πιστοὺς του τὸ κέντρον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, ὅπερ δὲν εἶναι ἕτερόν τι εἰ μὴ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν μυστηριακὴν καὶ χαρισματικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας Του, διὰ τὴν συνδέση, κατὰ ἕνα τρόπον θείας καὶ οὐρανοῦ ἁρμονίας, τὸ οὐσιώδες καὶ τὸ ἐπουσιώδες, τὸ πνεῦμα καὶ τὸν νόμον, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐθεντίαν, τὸ δημιούργημα καὶ τὸν Δημιουργόν, τὸ ἱστορικόν καὶ τὸ ἐσχατολογικόν, τὸ αἰώνιον καὶ τὸ πρόσκαιρον, τὴν κοσμικὴν-κοινωνικὴν διάστασιν μὲ τὴν θεολογικὴν-ἀνθρωπολογικὴν τοιαύτην, τὸ δόγμα μὲ τὴν κοινωνίαν, τὸν Θεὸν μὲ τὸν ἄνθρωπον, τὸ μονολιθικόν ἀπὸ τὸ πολυσήμαντον, τὸ ὁποῖον εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὴν σύνθετον οὐσίαν τῆς ζωῆς, τῆς κοι-

νωνίας, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, τέλος δὲ διὰ τὴν ὑπογραμμίσῃ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτήρα τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἥτις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀνθρωπολογίαν ἄλλων θρησκειῶν, εἶναι ἀνθρωπολογία πλήρους χάριτος καὶ ἐλευθερίας. Μὲ σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν, μὲ θαυμασμὸν τοῦ πνεύματος καὶ κατάνυξιν τῆς ψυχῆς θὰ ἐντροφήσουν οἱ φοιτηταὶ εἰς τὰ ἔργα ἐνὸς ἢ περισσοτέρων Πατέρων ἢ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, οἵτινες, ἐλεύθεροι ἀπὸ χρονικῆς συμβατικότητες, μὲ πλήρη γνῶσιν καὶ ἐμπειρίαν τοῦ παρελθόντος, μὲ προφητικὴν διὰ τὸ μέλλον ἐνόρασιν καὶ ζῶντες ἐν ταῦτῳ τὴν ἐποχὴν των καὶ τὴν αἰωνιότητα, προέβησαν εἰς τὴν συγγραφὴν αὐτῶν μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὅπως κηρύξουν καὶ καταστήσουν πασιφανῆ εἰς τὴν ἐποχὴν των τὴν παρουσίαν καὶ διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, δώσουν μίαν πνευματικὴν καὶ οὐχὶ ὀρθολογιστικὴν λύσιν εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς αὐτῶν, τονίσουν τὴν ἔννοιαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπίσεως—μυστήριον τὸ ὁποῖον διὰ μὲν τῆς ἐξωτερικῆς μελέτης καὶ κριτικῆς καθίσταται ὄλονεν καὶ περισσότερο ἀκατάληπτον καὶ ἀπρόσιτον, διὰ δὲ τῆς προσευχῆς καὶ πῆς μετανοίας ἔτι περισσότερο καταληπτόν—, ἐπεξηγήσουν τὴν βιβλικὴν γραμμικὴν μορφήν τῆς Ἱστορίας ἀπομακρυνόμενοι τῆς κυ-

Ὁ καταπράσινος Λόφος τῆς Ἐλπίδος καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβλητικῶς δεσπόζουσα γεραρὰ Πατριαρχικὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης.

ΣΥΣΚΕΨΙΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΩΝ

Ἀποφάσει τῆς συνελθούσης ἐν Ζαγκόρσκ-Μόσχα κατὰ Σεπτέμβριον 1981 Ἀ' Γενικῆς Συνδιασκέψεως τῆς Μεικτῆς Ὀρθοδοξοπαλαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὀρθοδόξου καὶ Παλαιοκαθολικῆς, καὶ εὐλογία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου Α' διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 83/18.2.1983 Γράμματος αὐτοῦ, συνεδρίασεν ἡ ἐπὶ τοῦ διαλόγου τούτου Ὑποεπιτροπὴ ἀπὸ 14 μέχρι 19 Μαρτίου 1983 ἐν τῷ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ Ἀθηνῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ὑποεπιτροπὴ αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τῶν δύο συμπροέδρων αὐτῆς, ἦτοι τοῦ ὀρθοδόξου

μητροπολίτου Ἑλβετίας Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ παλαιοκαθολικοῦ ἐπισκόπου τῆς Χριστοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλβετίας Léon Gauthier, τῶν δύο γραμματέων αὐτῆς καθηγητῶν Ἰω. Καρμίρη καὶ Ε. Hammer Schmidt καὶ τῶν μελῶν τῆς Ε. Φωτιάδου (Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον), Ι. Zonewski (Πατριαρχεῖον Βουλγαρίας, τοῦ Ρουμάνου S. Alexe κωλυθέντος ὅπως παραστῇ), καὶ τῶν παλαιοκαθολικῶν Ρ. Maan, Ρ. Amiet καὶ Η. Aldenhoven, ὡς καὶ τῶν συνεργατῶν μητροπολίτου Περιστερίου Χρυσόστομου, Ι. Καλογήρου καὶ Θ. Ζήση. Σημειωθῆτω ὅτι ἡ παρούσα Ὑποεπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ θεολογικοῦ δια-

κλικῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν ἔδιδον εἰς αὐτὴν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καὶ δεῖξουν, τέλος, τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον, κατὰ τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους, εἶναι δημιούργημα μόνον τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του, καθόσον τοῦτο κατακτᾶται ἀφοῦ πρῶτον καταστῆ δυνατὴ ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἠθικῆς ἐπιταγῆς ἀπὸ τὸν ἐπιλέξαντα τὴν ὁδὸν τῆς ἠθικῆς, ὅστις, ἐν συνεχείᾳ, κατορθώνει τοῦτο διὰ τῆς αὐτοτροπῆς καὶ αὐτομεταβολῆς τοῦ ἑαυτοῦ του εἰς φιλόσοφον τῆς ζωῆς, εἰς φιλόσοφον τῆς μεταφυσικῆς δυνάμεως τοῦ Σταυροῦ καὶ δέκτην τῆς αἰωνίου ἀπολυτρωτικῆς χάριτος τῶν θείων μυστηρίων ἢ, τέλος, εἰς φιλόσοφον ἀντιλαμβανόμενον «τῶν περὶ ἀρετῆς λόγων»^{166α}. Μετ' ὀδηγὸν «τὰς προσηγορίας τοῦ Ἰησοῦ» πραγματοποιεῖ τὴν συνειδητὴν του ἀνάβασιν, τ.ἔ. τὴν «κρεῖττονα ὕψωσιν» του¹⁶⁷, ὅποτε φθάνει εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐσχατολογικὴν τελείωσιν τῆς δημιουργίας του γενόμενος «Θεός, κάτωθεν ἀνελθὼν, διὰ τὸν κατελθόντα δι' ἡμᾶς ἄνωθεν»^{167α}.

Μετ' αὐτὸ τὸ «δέος», μετ' αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερον αἶσθημα πρὸς τὰ λειτουργικὰ καὶ πατερικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ ἐκφράζουν, παραστατικῶς τῷ τρόπῳ, τὰ προβλήματα τῆς τότε ἐποχῆς τὰ ὁποῖα δὲν παύουν νὰ

εἶναι καὶ δικὰ μας σήμερον προβλήματα, οἱ μαθηταὶ ἐργαζόμενοι θὰ ἐνοήσουν καλῶς τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Παιδεία, ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη σοφία, ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ θύραθεν Παιδεία ἠνώθησαν λίαν ἀρμονικῶς καὶ κατὰ τρόπον, οὕτως εἰπεῖν, ὑποστατικόν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ μεγάλοι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ διαπρύσιοι κήρυκες τοῦ αἰωνίου Εὐαγγελίου καὶ φορεῖς ἀγνότατοι καὶ μύστατοι θερμότατοι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς παιδείας, ἧτις ἀποτελεῖ «τὸ πρῶτον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν» ἢ μετὰ τοῦ ὁποίου ἱστορικὴ συνάντησις τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ὑπῆρξεν τόσον ἀποφασιστικῆ, ὥστε ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ εἰς παγκόσμιον κλίμακα ραγδαία διάδοσις τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀρθὴ ἀνάπτυξις τῶν ἀληθειῶν τῆς ἐν Χριστῷ θείας Ἀποκαλύψεως, ἧτις ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἦτοι «τὴν αὐτεξούσιον ὁρμὴν, μάλιστα πρέπουσαν λογικῇ φύσει»¹⁶⁸, ἔτι δὲ καὶ τὴν μὴ ταφὴν καὶ τελείαν ἐξαφάνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

166α. Πρβλ. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, Σ τ ρ ω - μ α τ ε ῖ ς, VI, 7 (ΒΕΠ, 8, 198, 12-13).

167. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, Ὁ δ η γ ὁ ς β ἰ ο υ (PG, 89, 77 B).

167α. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Λ ὄ γ ο ς Θ ε ο - λ ο γ ι κ ὁ ς, IV, 21 (ΒΕΠ 59, 265, 16-17).

168. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ὁ τ ι ο ὗ κ ἔ σ τ ι ν α ἴ - τ ι ο ς τ ὶ ν κ α κ ὶ ν ὁ Θ ε ὁ ς, 6 (ΒΕΠ, 54, 94, 31-32).

λόγου Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν συνεστήθη ὑπὸ τῆς Α' Γενικῆς Συνδιασκέψεως τῆς Μεικτῆς Ὁρθοδοξο-παλαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν ἔτει 1975 πρὸς σύνταξιν τῶν σχεδίων τῶν κοινῶν θεολογικῶν κειμένων τῶν ἐκάστοτε συζητουμένων θεμάτων τοῦ διαλόγου, ἅτινα ὑποβάλλονται ἀκολούθως εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Μεικτῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν, συμπλήρωσιν καὶ ἔγκρισιν ὑπ' αὐτῆς. Τὸ ἔργον τῆς τοῦτο ἐπετέλεσεν ἡ ἐν λόγῳ Ὑποεπιτροπὴ ἐπιτυχῶς κατὰ τὴν διαρρηθῆσασαν ὁκταετίαν, προπαρασκευάσασα τὰς προηγηθείσας τέσσερας Γενικὰς Συνδιασκέψεις τῆς Μεικτῆς Ὁρθοδοξο-παλαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ αὐτὸ δὲ ἐπραξε καὶ νῦν διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ κατ' Ὀκτώβριον ἐ.ἔ. Ε' Γενικὴν Συνδιάσκεψιν αὐτῆς.

Ἡ ἐναρκτήριος συνεδρίασις τῆς Ὑποεπιτροπῆς ἤρχισεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου διὰ προσευχῆς, ἥτις ἐπανελαμβάνετο ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει πασῶν τῶν συνεδριάσεων. Τὰ ἀναγεγραμμένα εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς Ὑποεπιτροπῆς θέματα ἦσαν τὰ ἑξῆς τρία: α) ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, β) τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Κυρίου, καὶ γ) ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ οἰκείωσις τῆς σωτηρίας. Ἐπ' αὐτῶν εἶχον ὑποβάλλει εἰσηγήσεις ἐξ ὀρθοδόξου μὲν πλευρᾶς οἱ καθηγηταὶ Ι. Καρμίρης καὶ Ι. Zonewski, ἐκ παλαιοκαθολικῆς δὲ κοινὰς τοιαύτας οἱ μετέχοντες τῆς συσκέψεως παλαιοκαθολικοὶ θεολόγοι. Αἱ εἰσηγήσεις αὗται ἀνεγνώσθησαν ἐν τῇ πρώτῃ συνεδριάσει ὑπὸ τῶν δύο γραμματέων. Ἐἴτα παρεπέμφθησαν πρὸς ἰδιαιτέραν εἰς βάθος μελέτην καὶ σύνταξιν συντόμων ἐνιαίων κειμένων ἐφ' ἐκάστου θέματος εἰς σχηματισθείσας τρεῖς μικρὰς ἐπιτροπὰς. Διὰ τὸ πρῶτον θέμα «ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἐκ τῶν καθηγητῶν Ε. Φωτιάδου, Ι. Καλογήρου καὶ Ρ. Maan. Διὰ τὸ δευτέρον θέμα «τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Κυρίου» ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἐκ τῶν καθηγητῶν Ι. Καρμίρη, Ι. Zonewski καὶ Η. Aldenhoven. Καὶ διὰ τὸ τρίτον θέμα «ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ οἰκείωσις τῆς σωτηρίας» ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ μητροπολίτου Περιστερίου Χρυσοστόμου καὶ τῶν καθηγητῶν Θ. Ζήση, Ε. Hammerschmidt καὶ Ρ. Amiet. Τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν διατυπωθέντα σχέδια ἐνιαίων θεολογικῶν κειμένων ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Ὑποεπιτροπῆς. Ἐπηρεολούθησε κατὰ τὰς ἐπομένους συνεδριάσεις αὐτῆς ἐμπεριστατωμένη συζήτησις ἐπὶ τῶν θεολογικῶν τούτων κειμένων, δι' ἧς ἐβελτιώθησαν καὶ ὠλοκληρώθησαν ταῦτα, καὶ οὕτως ἐγένοντο δεκτὰ ὑπὸ τε τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν παλαιοκαθολικῶν μελῶν ὡς κοινὰ κείμενα τῶν συζητηθέντων τριῶν θεολογικῶν θεμάτων. Βεβαίως ταῦτα φέ-

ρουσι προπαρασκευαστικὸν χαρακτήρα, μέλλοντα νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Μεικτῆς Ὁρθοδοξο-παλαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς νέαν ἐπεξεργασίαν καὶ τελικὴν ἔγκρισιν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἐπιτρέπεται ἡ δημοσίευσίς αὐτῶν μέχρι τῆς τελικῆς ἀναμορφώσεως καὶ ἐγκρίσεως αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς πληρεστέραν ἐνημέρωσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑπεβλήθησαν αὐτῇ φωτοαντίγραφα αὐτῶν. Τὰς ὑποβληθείσας ὅμως τῇ Ὑποεπιτροπῇ δύο προσωπικὰς σωτηριολογικὰς εἰσηγήσεις μου ἐπιφυλάσσομαι ὅπως δημοσιεύσω αὐτοτελῶς.

Ἐν τέλει ἡ Ὑποεπιτροπὴ ἀπεφάσισεν, ὅπως ἡ Ὀλομέλεια τῆς Μεικτῆς Ὁρθοδοξο-παλαιοκαθολικῆς Ἐπιτροπῆς συνέλθῃ εἰς τὴν Ε' γενικὴν συνδιάσκεψιν αὐτῆς τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον ἢ ἐν Τυφλίδι τῆς Γεωργίας ἢ ἐν τῷ ἐν Σαμπεζῦ Γενεύης Ὁρθοδόξῳ Κέντρῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπὶ τούτοις ἡ Ὑποεπιτροπὴ ἀπέστειλεν εὐχαριστήρια τηλεγραφήματα πρὸς τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Δημήτριον Α' καὶ τὸν παλαιοκαθολικὸν Ἀρχιεπίσκοπον Οὐτρέχτης. Τέλος ἀντηλλάγησαν ἀποχαιρετιστήριοι προσήσεις καὶ εὐχαρισταὶ ἀμφοτέρων τῶν συμπροέδρων, καὶ τοιουτοτρόπως ἔληξαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ὑποεπιτροπῆς μετὰ προσευχῆς πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φῶτων πανάγιον Θεόν.

Κατακλείων τὴν παροῦσαν σύντομον ἔχθεσιν ἐπάναγκας κρίνω, ὅπως προβῶ εἰς τὴν ἀκόλουθον διαπίστωσιν. Παρακολούθησας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, δηλ. ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθναγόρου Πανορθοδόξων Διασκέψεων, καὶ ἰδίως τῆς ἐν Βελιγραδίῳ συνελθούσης τὸ 1966, τὴν ἀνέλιξιν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, καὶ δὴ καὶ ὡς ἐκλεγείς μόνιμος γραμματεὺς τῆς Μεικτῆς Ἐπιτροπῆς αὐτοῦ, ἐξέθεσα τὰ πεπραγμένα αὐτῆς δι' ἕνδεκα δημοσιευμάτων μου, ὑποβληθέντων εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κατέληξα δὲ εἰς τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι ἡ πορεία καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ διαλόγου τούτου ὑπῆρξεν ἀρκούντως ἱκανοποιητικὴ, ἥδη δὲ προσεγγίζει οὗτος εἰς τὸ τέλος του, ὑπολειπομένων πρὸς ἐξέτασιν ὀλίγων μόνον θεμάτων τῆς Μυστηριολογίας καὶ τῆς Ἐσχατολογίας. Ὅθεν ἐναπόκειται εἰς τὴν ἡμετέραν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἀξιοποιήσῃ τὰ परिήματα τοῦ διαλόγου τούτου καὶ προωθήσῃ τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς ἐπανενώσεως τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ».

Καθηγ. ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΑΡΜΙΡΗΣ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΩΝ ΑΜΦΙΩΝ

ΤΗΣ Μ. ΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐμελετήθηκε ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἄποψι, καὶ στὶς ἡμέρες μας καὶ ἀπὸ τὴν θεολογικὴ. Πρωτεργάτης αὐτῆς τῆς νέας ἐπιστημονικῆς μεθόδου, ἡ ὁποία συνθέτει τὴν ἱστορία τῆς λατρείας μὲ τὴν δογματικὴ, ἀναδείχθηκε ὁ ρώσος τῆς διασπορᾶς πρωτοπρεσβύτερος Ἀλέξανδρος Σμέμαν. Ὁ πατὴρ Ἀλεξ. Σμέμαν ἀπέδειξε ὅτι πίσω ἀπὸ τὴν πικρὴ λεπτομέρεια τῆς λατρείας κρύβεται νόημα θεολογικό¹. Μιὰ λεπτομέρεια λοιπὸν θὰ ἐξετάσωμ' ἐδῶ καὶ θὰ προσπαθήσωμε ν' ἀνιχνεύσωμε τὸ νόημά της.

Γιὰ τὸ χρῶμα τῶν ἀμφίων ἔγραψε πρῶτος, καθ' ὅσο γνωρίζω, ὁ Goar, ὁ ὁποῖος βασιζόμενος σὲ εἰδήσεις βυζαντινῶν παραδέχεται ὅτι δύο χρώματα εἶχαν οἱ λειτουργικὲς στολές· λευκὸ ὅλο τὸ χρόνο καὶ πορφυρὸ τῆ μεγάλης σαρακοστή². Κατόπιν ἔθιξε τὸ θέμα ὁ I. M. Φουντούλης³, καὶ τρίτη ἔρχεται ἡ δική μας προσπάθεια.

Ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ σημαντικώτερο γεγονός γιὰ τὴν ζωὴ τῶν πιστῶν, καὶ ὁ ἑορτασμός του εἶναι ἡ μεγαλύτερη γιορτὴ τους· ὅλα τὰ σωτηριώδη γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ γιορτάζονται ὡς σταθμοὶ μιᾶς πορείας πρὸς τὴν ἀνάστασι, καὶ τὰ πάντα θεωροῦνται διὰ μέσου τῆς ἀναστάσεως. Ἔτσι π.χ. ὅταν ὁ ἑορτασμός τοῦ σταυρικοῦ πάθους τοῦ Ἰησοῦ φθάσῃ στὴν ἀποκορύφωσί του καὶ προσκυνῶμε τὸν σταυρὸ ψάλλοντας· «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...», παρακαλοῦμε στὸ τέλος τοῦ τροπαρίου· «Δεῖξον ἡμῖν τὴν ἐνδοξὸν σου ἀνάστασιν». Αὐτὸ εἶναι ἡ συνέχεια τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς πίστεως τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας. Στὸ τέταρτο εὐαγγέλιο ἔχει ἀποθησαυρισθῆ λεπτομερῶς ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία γιὰ τὸ νόημα τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ: Ὁ Ἰησοῦς προφητεῦσι στοὺς ἀποστόλους τὰ πάθη του, ὥστε ὅταν θὰ συμβοῦν, νὰ πιστέψουν καὶ ἔχῃ ν' ἀποθαρρυνθοῦν. Τὰ πάθη του εἶναι στὴν πραγματικότητά πάλη μὲ τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει καμμία ἐξουσία ἢ δικαίωμα ἐπάνω στὸ Χριστό. Ὁ θάνατός του εἶναι ἐπάνοδος πρὸς τὸν Πατέρα (Ἰωάν. 14,28 ἐξ.). Ὅλα ὅσα εἶπε στοὺς ἀποστόλους γιὰ τὸ πάθος του ὁ

Κύριος, τὰ εἶπε, γιὰ νὰ χαροῦν (15,11), διότι θὰ λυπηθοῦν καὶ θὰ θρηνήσουν, ἐνῶ ὁ κόσμος θὰ χαρῆ. Ἡ χαρὰ ὅμως τοῦ κόσμου συντόμως θὰ γίνῃ λύπη, ἐνῶ ἡ θλίψις τῶν μαθητῶν θὰ μεταστραφῆ σὲ χαρὰ (16, 20-21), ἡ ὁποία φυσικὰ θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ λύπη τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν προσκομμάτων, πού ὁ κόσμος θὰ φέρῃ στὸ ἔργο τῶν μαθητῶν. Λοιπὸν ὅ,τι καὶ ἂν κἀνῃ ὁ κόσμος κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, δὲν κατορθώνει τίποτε, διότι ἔχει νικηθῆ ἀπὸ τὸν διδάσκαλό τους (16,33). Ὁ Ἰησοῦς ἐνίκησε τὸν κόσμον, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκδήλωσι τῆς προαιωνίας δόξας του (17,5), καὶ ἐκπληρώνοντας τὸ ἔργο, πού τοῦ ἀνέθεσε ὁ Πατέρας, καὶ δεχόμενος ἐκούσια τὸ θάνατο δοξάζει τὸν Πατέρα (17,4). Γι' αὐτὸν τὸν λόγο βεβαίως καὶ ὁ μάρτυρας μὲ τὸν θάνατό του δοξάζει τὸν Θεὸ (21,19).

Καὶ στὰ συνοπτικὰ εὐαγγέλια τὰ πάθη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ τοποθετοῦνται μέσα σ' ἓνα θριαμβευτικὸ πλαίσιο, πού τὸ ὀρίζουν ἡ μεταμόρφωσι καὶ ἡ ἀνάστασι. Ἡ μεταμόρφωσι εἶναι ἡ πρώτη ἐκδήλωσι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού ἐργεταί μὲ βασιλέα τὸν Ἰῖδ τοῦ ἀνθρώπου (Ματθ. 16,28 ἐξ. Μάρκ. 9,1 ἐξ. Λουκ. 9,27 ἐξ.). Εἰδικὴ εἰσαγωγή τοῦ πάθους εἶναι ἡ εἴσοδος στὰ Ἱεροσόλυμα, κατὰ τὴν ὁποία ἐπευφημεῖται ὁ Ἰησοῦς ὡς υἱὸς τοῦ Δαβίδ, πού ἐρχεται στὸν θρόνον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀνήκει (Ματθ. 21,1 ἐξ. Μάρκ. 11,1 ἐξ. Λουκ. 19,28 ἐξ. πρβ. Ἰωάν. 12, 15 ἐξ.), καὶ πρώτη του ἐνέργεια εἶναι ὁ καθαρισμός τοῦ ναοῦ, πού εἶχε ἀποβῆ σπήλαιο ληστῶν (Ματθ. 21,12 ἐξ. Μάρκ. 11,15 ἐξ. Λουκ. 19,45 ἐξ.). Γιὰ νὰ καταλάβωμε πόσο θριαμβευτικὰ εἶναι αὐτὰ τὰ γεγονότα, πρέπει νὰ ἐξετάσωμε τὴν προτύπωσί τους στὴν Παλαιὰ Διαθήκη: ὁ Σίμων ὁ Μακκαβαῖος, ἀφοῦ ἐνίκησε ὅλους τοὺς ἐχθρούς τῶν ἑβραίων, μπῆκε θριαμβευτῆς στὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὁ λαὸς τὸν ὑποδέχθηκε κρατῶντας βαῖα καὶ ψάλλοντας (1 Μακ. 13,51), καὶ κατόπιν ὁ νικητῆς ἐκαθάρισε τὸν ναὸν ἀπὸ τὰ μιάσματα τῶν ἐθνικῶν (2 Μακ. 10,3). Οἱ συνοπτικοὶ μετὰ τὴν θριαμβευτικὴ εἴσοδο θέτουν τὸ πάθος καὶ κατόπιν τὴν ἀνάστασι, γιὰ νὰ δείξουν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ συνιστᾷ νίκη κατὰ τῶν ἀντιθέων δυνάμεων.

Τὴν ἴδια θεώρησι τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου παρατηροῦμε καὶ στὸν ἀπόστολο Παῦλο. Στὸ κέντρο τοῦ κηρύγματος του βρίσκειται ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. Τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ φαίνεται μωρία στοὺς ἀπίστους, ἀλλὰ ἔοι πιστοί, ἐπειδὴ ζοῦν τὴν νέα ζωὴ, βλέπουν ὅτι μὲ τὸ σταυρὸ φάνηκε ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ (1 Κορ. 1,18).

1. Al. Schmemmann, Introduction to Liturgical Theology. London 1966, σ. 15. 162-3. 165-6.

2. Eucharologion sive rituale graecorum. Venetiis 1730, σ. 97 (99) (ἀνατ. Graz 1960).

3. Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, τ. Α', Ἀθῆναι 1967, σ. 52 ἐξ.

Ἀναλυτικώτερα, στὸν σταυρὸ ἐπάνω ὁ Χριστὸς ἀποκαταλλάσσει καὶ ὀδηγεῖ στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἰουδαίους καὶ τοὺς ἐθνικοὺς (Ἐφ. 2,16) καὶ εἰρηνοποιεῖ τὰ πάντα (Κολοσ. 1,20), καὶ μάλιστα, ξεσχίζει τὸ χρεωστικὸν ἔγγραφο, τὸ «χειρόγραφον», καὶ αἰχμαλωτίζει καὶ διαπομπεύει τὸν διάβολο καὶ τοὺς δαίμονες (Κολοσ. 2,14-15). Ἔτσι ὁ πιστὸς δὲν καυχᾶται γιὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ μόνον γιὰ τὸν σταυρὸ (Γαλ. 6,14), καὶ ὁ ἄπιστος εἶναι τοῦ σταυροῦ ἐχθρὸς (Φιλιπ. 3,18). Συμπέρασμα ἀπ' αὐτὰ συνάγεται ὅτι κατὰ τὴν Καινὴ Διαθήκῃ ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Κυρίου εἶναι ἐκδηλωσι τῆς δυνάμεώς του καὶ αἰτία τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο δὲν βλέπομε μέσα στὰ κείμενα αὐτὰ κανένα συναισθηματισμὸ, ἀλλ' ἀντίθετα τὴν ἀνδρεία πίστει ποὺ ἐχαρρακτήριζε πάντοτε τοὺς πρώτους χριστιανούς.

Ἡ πίστις αὐτὴ μένει ἀμετάβλητη στοὺς ἐπόμενους αἰῶνες καὶ ἐκφράζεται μὲ περισσότερα μέσα, ποὺ βρίσκονται τώρα στὴ διάθεσι τῶν χριστιανῶν⁴.

Στὴν παλαιοχριστιανικὴ τέχνη δὲν ὑπάρχει ἡ παράστασι τῆς σταυρώσεως αὐτοτελῆς, ἀλλὰ συνδυασμένη μὲ τὴν ἀνάστασι, καὶ συμβολικὴ. Παριστάνεται δηλαδὴ ὁ σταυρὸς, τοῦ ὁποῦ ἡ ἄνω κεραία καταλήγει στὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ «χρῖσμαι», στεφανωμένο, ἐνῶ κάτω εἶναι οἱ μυροφόρες ἢ οἱ στρατιῶτες⁵. Ὁ σταυρὸς δηλαδὴ μὲ τὸ χρῖσμα συμβολίζει τὸ πάθος, ἀλλὰ ὁ στέφανος μαζὶ μὲ τις μυροφόρες ἢ τοὺς στρατιῶτες νὰ κοιμῶνται δείχνει τὴν ἀνάστασι. Ἀργότερα ὅταν εἰκονίζεται ἡ σταύρωσι αὐτοτελῆς, παριστάνεται ὡς πάθος Θεοῦ ἐν σαρκὶ καὶ προοίμιον τῆς ἀναστάσεως. Διότι ἡ ἡρεμία καὶ ἡ γαλήνη ποὺ ἔχει ὁ Ἐσταυρωμένος, ἡ ἀπουσία τῆς φρίκης, τῶν σπασμῶν καὶ τοῦ τρόμου φανερώνουν ὅτι εἶναι ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου, ὅπως καὶ ἡ συγκρατημένη θλιψὶς τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου δείχνουν ὅτι προσδοκοῦν τὸν θρίαμβό του ἐν τέλει κατὰ τὴν προφητεία του. Οἱ βυζαντινοὶ ἀγιογράφοι ὅπως ἄλλοτε ἔχουν ἐμπνευσθῆ ἀπὸ τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «Σὺ δὲ μοι σκόποι πῶς καὶ ἔσταυρωμένος ἄπαντα ἀπαράχως ἔπραττε, τῷ μαθητῇ διαλεγόμενος περὶ τῆς μητρὸς, προφητείας πληρῶν, τῷ ληστῇ χρηστάς ὑποτεινῶν ἐλπίδας. Καίτοι γε πρὶν ἢ σταυρωθῆναι φαίνεται ἰδρῶν, ἀγωνιῶν, δεδοικῶς. Τί ποτε οὖν τοῦτό ἐστιν; Οὐδὲν ἄπορον, οὐδὲν ἀσαφές. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ τῆς φύσεως ἀσθένεια ἐδείχθη· ἐνταῦθα δὲ ἡ τῆς δυνάμεως περιουσία ἐδείκνυτο»⁶. Ἐξηγῶντας πάλι τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε

παραδίνοντας ὁ ἴδιος τὸ πνεῦμα στὸν Πατέρα του, παρατηρεῖ: «Πανταχοῦ γὰρ ἐσπούδακε καινὸν δεῖξαι τὸν θάνατον τοῦτον ὄντα, εἴ γε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ τελευτῶντος τὸ πᾶν ἔκειτο, καὶ οὐ πρότερον ἐπῆει τῷ σώματι ἢ τελευτῇ, ἕως ὅτε αὐτὸς ἐβούλετο»⁷. Τὸ δόγμα λοιπὸν τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων, ἡ διδασκαλία ὅτι ὁ Χριστὸς στὸν σταυρὸ πάσχει ἐκούσια ὡς ἀρχιερεὺς γιὰ τὴν λύτρωσι τῶν ἀνθρώπων, ἡ πραγματικότης ὅτι ὁ Θεὸς παραδίνει στὸν θάνατον τὸν ἀγαπητὸ Υἱό του, διότι θέλει νὰ ζήσῃ ὁ κόσμος, ἐκφράζονται μὲ τὴν λιτὴ βυζαντινὴ παράστασι τῆς σταυρώσεως⁸. Ἔχει διδαχθῆ βεβαίως ὅτι ἡ ἀνάστασι ἦταν τὸ μόνον δυνατὸ ἐπακολούθημα τοῦ θανάτου γιὰ τὸν Κύριο (Πράξ. 2,24), καὶ ἡ ἀνάστασι παρουσιάζεται ὡς αἴτημα πειθανάγκης γεωμετρικῆς σὲ ὅποιον βλέπει καὶ μελετᾷ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τὸν παρέστησε ἡ βυζαντινὴ τέχνη. Μένει τώρα νὰ δοῦμε τί αἰσθάνεται καὶ ζῆ ἡ ἐκκλησία κατὰ τὴν μ. σαρακοστή, περίοδο ποὺ ἰδίως θυμᾶται τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Ὅλη ἡ ἄσκησις, καὶ εὐχαί, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ νηστεία, αἱ παννυχίδες, τὰ δάκρυα, ἡ ἐξομολόγησις, καὶ τὰ ἄλλα ἄπαντα ἔχουν σκοπὸ μόνον τὴν δική μας κάθαρσι καὶ εἶναι προετοιμασία γιὰ τὴν προσέλευσί μας στὴν θεία εὐχαριστία⁹. Καὶ μάλιστα ἀν ἐρωτήσῃ κάποιος τὸν πιστὸ γιὰ τὸν λόγο τῆς νηστείας, πρέπει ν' ἀπαντήσῃ ὅτι νηστεύει γιὰ τις ἁμαρτίες του, καὶ ὄχι γιὰ τὸν σταυρὸ ἢ γιὰ τὸ πάθος, ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι αἰτίες χαρᾶς· «Ἄν οὖν ἐρητᾷ σε ἰουδαῖος καὶ ἕλλην, τίνος ἐνεκεν νηστεύεις, μὴ εἴπῃς ὅτι διὰ τὸ πάθος, μηδὲ ὅτι διὰ τὸν σταυρὸν, ἐπεὶ πολλὴν αὐτῷ δίδως τὴν λαβὴν· οὐ γὰρ διὰ τὸ πάθος νηστεύομεν, οὐδὲ διὰ τὸν σταυρὸν, ἀλλὰ διὰ τὰ ἁμαρτήματα τὰ ἡμέτερα, ἐπειδὴ μέλλομεν μυστηρίους προσιέναι· ἐπεὶ τό γε πάθος οὐ νηστείας ἐστίν, οὐδὲ πένθους, ἀλλ' εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς ὑπόθεσις. Ὁ γὰρ σταυρὸς ἀνεῖλε τὴν ἁμαρτίαν, καθάρσιον τῆς οἰκουμένης ἐγένετο... Οὐ τοίνυν πενθεῖν, οὐδὲ κατεστᾶλθαι χρῆ, ἀγάλλεσθαι δὲ καὶ χαίρειν ὑπὲρ τούτων ἀπάντων»¹⁰. Τὸ φρόνημα αὐτὸ διατηρήθηκε ἀμετάβλητο ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους, καὶ ἔτσι ὅλες οἱ ἀκολουθίες τῆς μ. σαρακοστῆς, ποὺ διαμορφώθηκαν ἀργότερα, ἀποπνέουν τὴν πεποίθησι νίκης κατὰ τοῦ κακοῦ. Μόνον σ' ἐλάχιστα σημεῖα, ποὺ εἶναι καὶ νέα, ὅπως φερ' εἰπεῖν στὰ ἐγκώμια τοῦ ὁρθρου τοῦ μ. σαββάτου, συναντᾶται καὶ ἀνθρώπινος πόνος· πουθενὰ ὅμως δὲν ὑπάρχει κατὰθλιψὶς καὶ ἀπελπισία, τόσο ἀπαίριαστα στοὺς πιστούς, ὅσο εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν ἐθνικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν καμμία «ἐλπίδα» (1 Θεσ. 4,13).

7. Αὐτόθι.

8. Σπουδαία θεολογικὴ ἐρμηνεία τῆς παραστάσεως τῆς σταυρώσεως τῶν βυζαντινῶν καὶ σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὴ δυτικὴ βλ. στοῦ Κ. Καλοκύρη, Ἡ ζωγραφικὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 134 ἐξ.

9. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας, λογ. γ': PG 48, 867.

10. Τοῦ αὐτοῦ, ἐνθ' ἄν., PG 48, 867.

4. Περβ. Γ. Φλωρόφσκι, Θέματα ὀρθοδόξου θεολογίας, Ἀθῆναι 1973, σ. 63 ἐξ. καὶ εἰδικὰ 69-70.

5. H. Achelis, Das älteste Kruzifix: BNJ τ. 5, 1926, σ. 187 ἐξ. Γ. Α. Σωτηρίου, Χριστιανικὴ καὶ βυζαντινὴ ἀρχαιολογία, τ. Α', Ἐν Ἀθῆναις 1962, σ. 136, εἰκ. 81 καὶ σ. 141.

6. Ἐπίτομη εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν ἀπόστολον, ὁμιλ. πε': PG 59, 461.

Σύμφωνα πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ τὸ χρώμα τῶν ἀμφίων τῶν λειτουργῶν. Χρῶμα δηλαδὴ ποῦ δὲν θὰ εἶχε τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν ἀπόγνωσι, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐμβλημα τοῦ θριάμβου καὶ τῆς νίκης. Τὸ χρώμα λοιπόν, ποῦ ἐχρησιμοποίησαν οἱ βασιλεῖς τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πόλεων ὡς ἐμβλημα τοῦ μεγαλείου, ἦταν τὸ πορφυρό¹¹. Τὸ ἴδιο χρώμα εἶχε καὶ ἡ στολὴ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Ρώμης, καὶ ἐπὶ δημοκρατίας περιπόρφυρες ἦσαν οἱ στολές τῶν ἀρχόντων καὶ μάλιστα τῶν στρατηγῶν κατὰ τοὺς θριάμβους¹². Πορφυρὲς ἦταν καὶ οἱ στολές τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου¹³. Οἱ τελευταῖοι ἐχορήγησαν τὸ προνόμιο τῆς στολῆς αὐτῆς σὲ μερικοὺς ἀρχόντες¹⁴, ἀλλ' ἀργότερα εἶναι χρώμα πολὺ συνηθισμένον τὴν ἐνδυμασίαν τῶν βυζαντινῶν μεγιστάνων¹⁵. Τὸ χρώμα αὐτὸ μπαίνει καὶ στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ δηλώσῃ τὴν παρουσία τοῦ Παντοκράτορος. Ἀπὸ πολῦτιμο ὕφασμα βαμμένο μὲ θαλασσινὴ πορφύρα κατασκευαζόταν τὸ κάλυμμα τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ γι' αὐτὸ λεγόταν «άλουργίζ». Ἔχομε δὲ τὴν μαρτυρίαν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος — ὁ Πέτρος τῆς Ἀπαμείας συγκεκριμένως — φοροῦσε λευκὴ στολή, ἐνῶ ἐπιτελοῦσε («κατάθεσιν μαρτύρων»), ἀλλὰ τὴν ἀγία τράπεζαν ἐκάλυπτεν «άλουργίζ»¹⁶. Ἀπὸ ἐδῶ φαίνεται ὅτι ξεκίνησε ἡ πορφύρα, γιὰ νὰ βάψῃ καὶ τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν, ποῦ εἶχαν λευκὸ χρώμα πάντοτε. Πράγματι, alba (=λευκὴ) κατὰ παράλειψιν τοῦ τυπικῆς στὴν λατινικὴ Ἀφρικὴ σημαίνει τὴν λειτουργικὴ στολή¹⁷. Κι' ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὸν σύνδεσμο ὄλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴν τάσιν τῶν λατίνων νὰ μιμοῦνται τοὺς ἔλληνες καὶ γενικὰ τοὺς ἀνατολικούς, πείθεται ὅτι αὐτὸ ἦταν τὸ γενικὸ ἔθος· τ' ἄμφια νὰ εἶναι πάντα λευκά. Τὸ τυπικὸν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὀρίζει ὅτι ὁ πατριάρχης προκειμένου νὰ βαπτίσῃ τοὺς κατηγουμένους κατὰ τὸ μ. σάββατον ἔπρεπε νὰ φορέσῃ τὸ ἄσπρο στιχάριον

καὶ ἔπειτα νὰ μῆ στὸ βαπτιστήριον¹⁷ οἱ δὲ πρεσβύτεροι φοροῦν στιχάρια τοῦ ἴδιου χρώματος¹⁸. Μεταγενέστερο εὐχολόγιον, ποῦ ὅμως ἐκπροσωπεῖ τάξιν παλαιά, τὸ ἴδιο χρώμα ὀρίζει γιὰ τ' ἄμφια τοῦ κληρικοῦ, ποῦ θὰ βαπτίσῃ¹⁹. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων εἶχε τὴν ἴδια συνήθεια. Κατὰ τὴν «λειτουργίαν τοῦ ἁγίου μύρου» ὁ πατριάρχης, οἱ μητροπολίται, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι καὶ οἱ ὑποδιάκονοι φοροῦσαν ἄσπρα²⁰, καὶ τὸ κάλυμμα τῆς («στάμνου») τοῦ ἁγίου μύρου ἦταν ἄσπρο²¹, καὶ ἄσπρα ἐπίσης ἄμφια φοροῦν ὅλοι οἱ κληρικοὶ κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τοῦ μ. σαββάτου²², καὶ κατὰ τὸν ὄρθρον τῆς κυριακῆς τοῦ πάσχα²³. Καὶ γιὰ τὸν 14ῃ Σεπτεμβρίου τὸ ἴδιο χρώμα ὀρίζεται γιὰ τ' ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου²⁴. Συμπεραίνομε λοιπὸν ὅτι γενικῶς στ' ἄμφια ἐπικρατοῦσε τὸ λευκὸ χρώμα καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ μ. σάββατο, ποῦ ἀρχίζει ἡ ἀναστάσιμη χαρὰ, οἱ λειτουργοὶ ἔπρεπε νὰ φορέσουν λευκὰς στολές. Οἱ στολές ὅμως, ποῦ φοροῦσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μ. σαρακοστῆς, εἶχαν χρώμα ἄλλο, βυσσινί. Μᾶς διασώθηκε πραγματεία βυζαντινὴ, ποῦ καθορίζει μὲ λεπτομέρεια ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν γιορτὴν καὶ τοὺς ἀρχόντες, καὶ ἡ ὁποία σημειώνει: «Εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς οἱ ἱερεῖς τε καὶ οἱ διάκονοι πορφυρᾶ στιχάρια καὶ φελώνια φοροῦσι, πλην τῆς τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἑορτῆς, τῶν βατίων καὶ τοῦ μεγάλου σαββάτου»²⁵. Τὴν διάταξιν αὐτὴν τὴν ἔλαβε ἡ πραγματεία ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ τυπικόν, καθὼς φαίνεται ἀπὸ πολλὰ κείμενα καθαρῶς ἐκκλησιαστικά. Στὴν ἀκολουθία τῆς τριθέκτης, τὴν ὁποία ἐτελοῦσαν κατὰ τὴν περίοδον τῶν νηστειῶν, ὑπάρχει διάταξις γιὰ τὸ χρώμα τῶν ἀμφίων, τὸ ὅποιο θέλει πορφυρό²⁶. Ἔνα τυπικὸν ὀρίζει: «Παρ' ὅλην γὰρ τὴν ἁγίαν μ' στολὴν πορφυρᾶν περιβάλλεται ὁ ἱερεὺς, πάρεξ τῆς ἑορτῆς τοῦ εὐαγγελισμοῦ καὶ τῶν βατίων»²⁷. Ἄλλο

11. Στράβωνος, Γεωγρ. βιβλ. ιδ', κεφ. α', § 3, σελ. 633.

12. Σπ. Π. Βάση, Ρωμαίων πολιτεία, Ἐν Ἀθήναις 1903, σ. 43, 259 ἐξ.

13. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, [Περὶ τῆς βασιλείου τάξεως], ἐκδ. Α. Vogt, Le livre des cérémonies, t. 1, Paris 1935, κεφ. 46 (37), σ. 175,1 ἐξ.

14. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων III, 1,23. ἐκδ. Haury-Wirth.

15. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, ἐνθ' ἄν., κεφ. 34 (25), 132,23 ἐξ. κεφ. 39 (30), σ. 151,9 ἐξ. κεφ. 53 (44), t. 2, Paris 1939, σ. 36,5 ἐξ. κεφ. 54 (45), ἐνθ' ἄν., σ. 38,29 κ.ά., ὅπου τὸ ἐνδυμα χαρακτηρίζεται «ἀληθινόν», πορφύρα δηλαδὴ πραγματικὴ καὶ ὄχι ἀπομίμησις.

15α. Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, τ. 8, 1103 A-B. Βλ. καὶ I. M. Μπαρνέα, Τὸ παλαιохριστιανικὸν θυσιαστήριον, Ἐν Ἀθήναις 1940, σ. 168.

16. Conc. Carthag. IV, tit. 41, Mansi, ἐνθ' ἄν., τ. 8' 1193 A. Πρβ. καὶ συνόδου Ναρβωνίτιδος (589 μ.Χ.) καν. 12 (Mansi 9, 1017 C, ὅπου ὀρίζεται ὅτι ἡ abba φέρεται ὑπὸ τοῦ διακόνου καὶ τῶν κατωτέρων κληρικῶν).

17. J. Mateos, Le typicon de la grande église, [OCA 166], τ. 2, Roma 1963, σ. 84.

18. Αὐτ., σ. 86.

19. A. Dmitrijevskawo, Opisanie liturgitseskich rukopisej, τ. 2, Kijev 1901, σ. 792.

20. Ἀθ. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, τ. 2, Ἐν Πετρούπολει, 1894, σ. 99, 13 ἐξ.

21. Ἐνθ' ἄν., σ. 102,21. 104,5.

22. Ἐνθ' ἄν., σ. 179,22.

23. Ἐνθ' ἄν., σ. 189, 22 πρβλ. Dmitrijevskawo τ. 3, Petrograd 1917, σ. 64.

24. Ἀθ. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, τ. 2, Ἐν Πετρούπολει 1894, σ. 246. Dmitrijevskawo, ἐνθ' ἄν., τ. 3, σ. 29.

25. Pseudo-Kodinos, Traité des offices ἐκδ. J. Verpeaux, Paris 1966, σ. 223,20 ἐξ.

26. I. M. Φουντούλη, Τριθέκτη, [Κείμενα λειτουργικῆς 1], Θεσσαλονίκη 1972, σ. 28.

27. Dmitrijevskawo, ἐνθ' ἄν., τ. 3, σ. 302.

ἐπίσης χειρόγραφο, ἀρχαίου ἀντιβολαίου ἀπόγραφο, λέγει ὅτι κατὰ τὸν ὄρθρο τοῦ μ. σαββάτου ἐνῶ στιχο-λογεῖται ὁ ἄνωμος μετὰ τὰ «εὐλογητάρια τῆς ἀναστά-σεως», ὁ ἱερεὺς θυμιάζει φορῶντας («πορφυροῦν φελώνιον»)²⁸. Ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης μιλάει σὲ μερικὰ μέρη τῶν συγγραφῶν του γιὰ τὸ χρῶμα τῶν ἀμφίων. Ἦ ἀμφια κατὰ τὸν Συμεὼν εἶναι ἄσπρα, γιὰ νὰ ση-μάνουν («τὸ καθαρὸν τῆς χάριτός τε καὶ φωτεινόν»), κατὰ τὸν καιρὸ ὅμως τῶν νηστειῶν εἶναι πορφυρά, διότι πενθοῦμε γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας καὶ μᾶς ὑπομι-μνήσκουν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ²⁹. Μιλῶντας ἐξ ἄλ-λου γιὰ τὴν λειτουργία τῶν προηγιασμένων διασφεῖ ὅτι ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος, πού τὴν τελοῦν, «πορφυρᾶ περιβεβλημένοι εἰσίν... τὸ πάθος ἐκ τούτου καὶ τὸν θάνατον σημαίνοντες τοῦ Κυρίου»³⁰. Πιὸ κάτω θὰ δοῦμε ὅτι στὴν ἐποχὴ τοῦ Συμεὼν δὲν ἦταν αὐτὸ ὁ κανὼν, διότι ἤδη πολλοὶ κληρικοὶ φοροῦσαν μαῦρες λειτουργικὲς στολές, κι ἔτσι ἔγι μόνον καταλα-βαίνομε τὸ ὀρθὸ του λειτουργικὸ φρόνημα, ἀλλὰ κι ἐρμηνεύομε γιὰτί συνδέει μετὰ τὸ πένθος γιὰ τὶς ἀμαρ-τίες μας τὸ πορφυρὸ χρῶμα. Ἐπρεπε βεβαίως ὁ Συ-μεὼν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι «ὁ λαμπαδάριος, ὁ μαῖστωρ καὶ πάντες οἱ ψάλται» φοροῦν πορφυρά στίς 24 δεκεμβρίου³¹, γιὰ νὰ μᾶς πῆ ὅτι δὲν εἶναι καθόλου πένθιμο αὐτὸ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ κι ἄλλος συγγραφεὺς τῆς ἴδιας ἐποχῆς θεωρεῖ πένθιμο τὸ βυσσινί. Ὁ ἀρχι-ἐπίσκοπος τῆς Βουλγαρίας Δημήτριος Χωματηνός σ' ἐρώτησι τοῦ μητροπολίτου Δυρραχίου ἀπαντᾷ ὅτι τὰ πορφυρὰ ἀμφια δὲν πρέπει νὰ ἔχουν ἀποταμοῦς καὶ σταυρούς, τὰ ποικίλματα τῶν λευκῶν, οὔτε σάκκος πορφυρὸς πρέπει νὰ κατασκευάζεται, διότι ὁ σάκκος φοριέται μόνον τρεῖς φορές: τὸ πάσχα, τὴν πεντηκο-στή καὶ τὰ Χριστούγεννα. Ἄλλ' αὐτὲς τὶς ἡμέρες φο-ριοῦνται λευκὰ κι ὄχι βυσσινιά, πού ταιριάζουν στὴν σαρακοστή καὶ στὰ μνημόσυνα, καὶ εἶναι ἀπένθους σήμαντρον»³². Πάντως παρὰ τὴν ἐσφαλμένη ἐρμηνεία του ἡ μαρτυρία του εἶναι πολὺτιμη γιὰ τὶς λεπτομέ-ρειες, πού μᾶς καθιστᾷ γνωστές. Στὴν αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντος, ὅπου μετὰ τὴν τήρηθκαν οἱ βυ-ζαντινὲς παραδόσεις μακριὰ ἀπὸ κάθε ἐπίδρασι τῶν σταυροφόρων κρατήθηκε μ' εὐλάβεια κι αὐτὸ τὸ ἔθος· νὰ μὴ χρησιμοποιοῦνται μαῦρα ἀμφια, καθὼς διδά-σκει τὸ τραπεζουντικὸ χειρόγραφο τοῦ τυπικοῦ τοῦ ἁγίου Σάββα, ἀλλ' ἀντιθέτως πορφυρά³³. Ἦταν τόσο ἰσχυρὴ καὶ διαδεδομένη ἡ συνήθεια, ὥστε καὶ τυπικὸ χειρόγραφο τοῦ ἔτους 1841 ὀρίζει νὰ φορῆ πετραχήλι καὶ φελώνι πορφυρὰ ὁ ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος θὰ διαβάσῃ τὸ

τετραβάγγελο τὴν μ. ἐβδομάδα³⁴. Πόσο πάντως ὁ σταυρὸς συνδέεται μετὰ τὸ βυσσινί θριαμβευτικὸ χρῶμα φαίνεται ἀπὸ μία λεπτομέρεια τῆς βυζαντινῆς ἐθιμο-τυπίας: ὁ μέγας σκευοφύλαξ κατὰ τὴν 14ῃ σεπτεμ-βρίου ἐκρατοῦσε τὸν σταυρὸ φορῶντας πορφυρὸ φελώνι³⁵.

Τὸ μαῦρο ὡς χρῶμα λειτουργικῆς στολῆς μαρ-τυρεῖται, ἀλλὰ στὴ Δύσι. Καθ' ὅσον γνωρίζω πρῶτος ὁ πάπας τῆς Ρώμης Ἰννοκέντιος ὁ γ' (1198-1216) περιέβαλε μετὰ ἰσχύ νόμου τὸ μέχρι τότε ἔθιμο, νὰ εἶναι τέσσερα τὰ χρώματα τῶν ἀμφίων: λευκὸ, ἐρυ-θρὸ, μαῦρο καὶ πράσινο³⁶. Καὶ ἡ πρώτη μαρτυρία, πού βρῆκα, γιὰ τὴν χρῆσι τῶν μαῦρων ἀμφίων ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους προέρχεται ἀπὸ τὴν κάτω Ἰταλία. «Φελώνια... δύο λευκὰ λιναῖα καὶ ἕτερον μέλαν τὸ τῆς τεσ-σαρακοστῆς...»³⁷. γράφει ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τῆς Καλαβρίας Γε-ράσιμος. Στὸ τυπικὸ τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τοῦ Μίλι, στὴν ἴδια γεωγραφικὴ περιοχὴ, διαβάζομε: «Ἐξέρχεται ὁ διάκονος μελαμβραφὲς ἐνδεδυμένος στι-χάριον. Τοιοῦτον γὰρ ἐνδεδύται οὗτος στιχάριον, καὶ τοιοῦτον φελώνιον ὁ ἱερεὺς ἀμφιέννυται ἅπασαν τὴν τεσσαρακοστήν ἐκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς καὶ δε-σποτικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἁγίων τῶν μεγάλων»³⁸. Γιὰ τὸ μ. σάββατο ἐπίσης ὀρίζει στὸν ἐσπερινὸ μαῦρα ἀμφια³⁹, καὶ τὴν ἴδια διατάζει βρισκομε στὸ τυπικὸ τῆς Κρυπτοφέρρης⁴⁰. Μετὰ τοὺς ἔλληνες τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸ δυτικὸ ἔθιμο καὶ οἱ ἔλληνες τῆς Ἀνατολῆς, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἐγκατα-στάθησαν ἀμέτρητοι λατῖνοι κληρικοὶ στίς ἐλληνικὲς χῶρες μετὰ τὴν ἰδρυσί φραγκικῶν κρατῶν ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους. Ἐτσι ἀπόγραφο τοῦ τυπικοῦ τοῦ ἁγίου Σάββα λέγει τὰ ἐξῆς: «Ἰστέον ὅτι μέλλοντος τοῦ ψάλτου ἄρξασθαι τοῦ στίχου τούτου: Ἀνάστα ὁ Θεός, ἀνιστάμενοι οἱ ἱερεῖς ἀποδύονται τὰ μαῦρα φελώνια καὶ περιβάλλονται ἀντ' αὐτῶν ἄσπρα»⁴¹. Σ' ἄλλο χειρόγραφο τοῦ ἴδιου τυπικοῦ διαβάζομε στὴν διατάξι τῆς ἐσπερινῆς ἀκολουθίας τοῦ μ. σαββάτου λεπτομερέστερα ὅτι ὁ πρεσβύτερος, πού ἔχει τὴν ἐφη-μερία, φορεῖ ἄσπρο στιχάρι καὶ μαῦρο φελώνι, ἀμφια ἐπίσης μετὰ τὸ ἴδιο χρῶμα καὶ οἱ ἄλλοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, οἱ ὁποῖοι θὰ ἱερουργήσουν· ἔταν δὲ θὰ ψάλ-λεται ὁ στίχος Ἀνάστα ὁ Θεός, θ' ἀποδυθῶν τὰ μαῦρα καὶ θὰ φορέσουν τὰ λευκά⁴². Γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ εὐαγ-

28. Αὐτ., σ. 369.

29. «Περὶ τῆς ἱερῆς λειτουργίας»: PG 155, 261D πρβ. 256 B.

30. «Περὶ τῆς θείας προσευχῆς»: PG 155, 652 C.

31. J. Verpeaux, ἐνθ' ἄν., σ. 190,5 ἐξ.

32. «Τοῦ... ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας κυρίου Δημητρίου τοῦ Χωματηνοῦ πρὸς Κωνσταντῖνον ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου τὸν Καβάσιλαν ἀποκρίσεις»: Πάλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν... κανόνων, τ. 5, Ἀθήνησι 1855, σ. 430.

33. Dmitrijevska, ἐνθ' ἄν., τ. 3, σ. 451.

34. Αὐτ., σ. 615.

35. Πάλλη-Ποτλῆ, ἐνθ' ἄν., τ. 5, σ. 536.

36. J. C. W. Augusti, Beiträge zur christlichen Kunstgeschichte und Liturgik, Leipzig 1841, σ. 180 ἐξ.

37. Σ. Π. Λάμπρου, Ὁκτὼ ἀνεκδοτὰ ἐγγράφα...: Ν. Ἑλ-ληνομνήμων τ. 7, 1910, σ. 40, 13-4.

38. Dmitrijevska, ἐνθ' ἄν., τ. 1, Kijev 1895, σ. 872.

39. Αὐτ., σ. 882.

40. Αὐτ., σ. 910.

41. Αὐτ., τ. 3, σ. 357-8.

42. Αὐτ., σ. 69, 125.

γελισμοῦ παρόμοια ἀναγράφει τὸ τυπικὸ τῆς Εὐεργετίδος: «περὶ δὲ ε' τῆς ἡμέρας σημαίνει τὸ μέγα καὶ συναγόμεθα πάντες ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐξέρχεται διάκονος ἠλλαγμένος στολὴν μέλαιναν...»⁴³. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ ἔχει πολὺ χαρμόσυνο χαρακτήρα, ὅπως καὶ τὸ μ. σάββατον· εἶναι λοιπὸν τελείως ἀσύμφωνη ἢ διάταξις τοῦ τυπικοῦ γιὰ τὸ χρῶμα τῶν ἀμφίων μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν δύο αὐτῶν ἑορτῶν. Ἡ δὲ ἀστοχία εἶναι τόσο μεγάλη, ὅσο ξέρομε ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότερη ἐποχὴ μόνον μιὰ φορὰ μπαίνει τὸ μαῦρο χρῶμα στὴν ἐκκλησία, ὅταν ἔπρεπε μὲ ὀξέα μέτρα ν' ἀντιμετωπισθῆ ὁ κίνδυνος τῆς αἰρέσεως, πού μὲ σύμμαχο τὴν αὐτοκρατορικὴ ἰσχὺ καταπολεμοῦσε τὴν ὀρθή πίστι: «Τύπῳ γενικῶ Βασιλίσκος τὴν σύνοδον ἐκβληθῆναι προσετάξεν. Ἐπέκειτο δὲ τοῦτο καὶ Ἀκάκιος ποιῆσαι, ὅπερ οὐκ ἴσχυσε... Ἀκάκιος δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν θρόνον καὶ τὸ θυσιαστήριον μελανοῖς ἐνδύμασιν ἡμφίασεν»⁴⁴. Ὁ πατριάρχης Ἀκάκιος κατέφυγε σ' αὐτὸ τὸ μέσον γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ὑπουλὴ καὶ ἄσπονδον ἐχθρότητα τοῦ Βασιλίσκου κατὰ τῆς τετάρτης οἰκουμένης συνόδου, ἀλλ' οἱ ὀρθόδοξοι τῆς φραγκοκρατίας ἐλησμόνησαν κάθε ὀρθόδοξο κριτήριον καὶ ἐφόρεσαν μαῦρα τὴν μ. σαρακοστή. Πράγματι ἡ ὀρθόδοξη λατρεία ἐπειδὴ στὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ βλέπει τὸν θρίαμβόν του, μπορεῖ καὶ τὴν κυριακὴν, πού γιορτάζει τὴν ἀνάστασίν Του, νὰ ψάλλῃ: «Ἀνῆλθες ἐν σταυρῶ δυναστείαν ζωσάμενος, καὶ συμπλακείς τῷ τυράννῳ, ὡς Θεὸς ἐξ ὕψους κατέρραξας, τὸν Ἀδάμ δὲ ἀητήτῳ παλάμῃ ἀνέστησας»⁴⁵. Γιὰ τοὺς δυτικούς ὅμως, οἱ ὁποῖοι ἐξέχασαν τὴν βιβλικὴ καὶ πατερικὴ σωτηριολογία καὶ στὴν θέσι τῆς ἔβαλαν τὴν δικανικὴ θεωρία τῆς «ικανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης», ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁ Θεάνθρωπος θριαμβευτὴς καὶ λυτρωτὴς, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινο πλάσμα πού πάσχει ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ ἐξουθενώνεται ἀπὸ τὴν δίκαιη ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι φορεὺς ὅλης τῆς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Εἶναι περιττὸ νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ θεωρία αὐτὴ προϋποθέτει διαχωρισμὸ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ὀξύτερο ἀπὸ τοῦ Νεστορίου⁴⁶ καὶ σχέσι τοῦ Θεοῦ

Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ περίπου ἀρειανική⁴⁷. Τὸ γεγονός ὅμως εἶναι ὅτι μετὰ τὸν Ἀνσελμο, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ πατέρας αὐτῆς τῆς θεωρίας, τὸν ἐπόμενον αἰῶνα ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ἐπιβάλλει τὸ μαῦρο χρῶμα. Κι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς λατινοκρατίας καὶ μετὰ τὸ συναντᾶμε στὶς ὀρθόδοξες χώρες. Ὅτι ὅμως κατῶρθωσε νὰ μπῆ κρυφὰ μέσα στὴν ἐκκλησίαν μας σὲ χρόνους παρακμῆς, εἶναι καιρὸς νὰ ἐξορισθῆ. Καὶ μάλιστα σήμερα εἶναι ἐπιβεβλημένο νὰ γίνῃ κάτι τέτοιο, διότι ἔχει γίνῃ γνωστὸ πόσο συνετέλεσε στὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀθείας ἢ θεωρίας τοῦ Ἀνσελμου⁴⁸. Ἐπειτα στὴ δύσιν σήμερα παρατηρεῖται ἡ ἀξιόλογη καὶ ἐπαινετὴ προσπάθεια τῆς ἀποβολῆς τῶν μεσαιωνικῶν στοιχείων ἐκείνων, πού ἀλλοιώνουν τὴν οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀρχαίου καὶ γνησίου. Θὰ εἶναι λοιπὸν πρᾶξι σεβασμοῦ πρὸς τὴν παράδοσίν μας, ἀγάπης πρὸς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καὶ βοήθειας πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους νὰ διδάξωμε πάλιν μ' ὅλα τὰ μέσα, ἀκόμη καὶ μὲ τὸ χρῶμα ὅτι ὁ Χριστὸς πεθαίνοντας ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν κόσμον θριαμβεύει κατὰ τοῦ κακοῦ.

Πρεσβύτερος Κ. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

232,14 ἐξ. 271,3-4. Στὰ δύο τελευταῖα ἀποσπάσματα ὁ Νεστόριος ἀναδεικνύεται πρόδρομος τῆς θεωρίας τῆς ἰκανοποιήσεως, διότι μιλώντας γιὰ τὴν ἀρχιερωσύνην τοῦ Χριστοῦ προσπαθεῖ νὰ βρῆ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς δικῆς του ἑτεροδιδασκαλίας: ὁ ἀρχιερεὺς θεραπεύει τὸ Θεόν· ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐπομένως τοῦ Χριστοῦ προσφέρει, καὶ δέχεται ἡ θεότης. Κι ἔτσι φθάνει πάλιν στὸ συμπέρασμα του, τὸν διαχωρισμὸ δηλαδὴ τῶν δύο φύσεων.

47. Γνωρίζομε ὅτι οἱ ἀρειανοὶ ἀπεμόνωναν ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν κένωσιν καὶ τὴν ταπεινώσιν τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ συναγάγουν τὰ δικὰ τους συμπέρασματα: «... οἱ (δηλ. ὁ Ἄρειος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του) τὰς μὲν τοῦ σωτηρίου πάθους ταπεινώσεώς τε καὶ κενώσεως καὶ τῆς καλουμένης αὐτοῦ πτωχείας καὶ ὧν ἐπικτήτους ὁ σωτὴρ δι' ἡμᾶς ἀνεδέξατο φωνᾶς διὰ μηνύμας ἔχοντες, παρατίθενται ἐπὶ παραγραφῇ τῆς ἀνωτάτω καὶ ἀρχήθεν αὐτοῦ θεότητος, τῶν δὲ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ δόξης τε καὶ εὐγενείας καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μόνῃς σημαντικῶν λόγων ἐπιλήσιμονες γεγονόσιν...» (Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρείας πρὸς Ἀλέξανδρον Θεσσαλονίκης: BEH τ. 37, σ. 113,28 ἐξ. πρβ. καὶ σ. 108,31 ἐξ.). Ἔχει διασωθῆ εὐτυχῶς καὶ ἡμίλια ἀρειανοῦ, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνει ὅτι εἶναι ἀληθεῖς οἱ καταγγελίες τοῦ ἀγίου Ἀλεξάνδρου. Λέγει λοιπὸν ὁ ἀρειανός, ὁ ὁποῖος ἀνῆκε στὴν αἵρεσιν τῶν ἀνομοίων: «Κράζω γὰρ τὴν τοῦ πατρὸς αὐθεντίαν καὶ τὴν σὴν μεσιτείαν, τὴν τοῦ ἀγεννήτου ἀποστολὴν καὶ τὴν σὴν ὑπακοήν· ὅτι ἐκεῖνος εἰς τὸν αἰῶνα κήθηται καὶ σὺ ἐκλίνας οὐρανοῦς καὶ κατέβης...» (J. Liébaert, Deux homélies anonymes pour l' octave de pagues ([S. C. 146], Paris 1969, κεφ. 11, 140 ἐξ.). Καὶ μάλιστα τονίζει ὅτι πειθόμενος εἰς τὸν Πατέρα ὁ Χριστὸς ἔρχεται νὰ θανατωθῆ (ἐνθ' ἄν., κεφ. 24, 358 ἐξ.) καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια (ἐνθ' ἄν., κεφ. 1. 17 ἐξ. 5,70 ἐξ. 25,358 ἐξ.). Ὁ ἀρειανὸς ρήτωρ καὶ κατὰ τίς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἔχει στραμμένο πρὸς τὸν σταυρὸν καὶ τὴν κένωσιν τὸ βλέμμα του περισσότερο παρὰ πρὸς τὸν θρίαμβον τῆς ἀναστάσεως, ὅπως καὶ οἱ δυτικοὶ ἱεροκλήρικες.

48. Ol. Clément, Τὸ σύμπλεγμα τοῦ σαδιστῆ πατέρα: Σύνορον νο 35. 1965, σ. 3 ἐξ.

43. Ἐνθ' ἄν., τ. 1, σ. 431.

44. Θεοδώρου Ἀναγνώστου, Ἐκλογαὶ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας I, λβ': PG 86, 481 A.

45. Ὀκτωήχου ἡχ. δ', ὄρθρ. κυριακῆς, καν. ἀναστ., ὠδὴ ε', τροπ. α'.

Καὶ ἀντιστρόφως ἡ μεγάλη ἐβδομάδα, κατὰ τὴν ὁποία τελεῖται κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀνάμνησις τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἔχει χαρακτηριστὰ θλιβερά, ἀλλὰ χαρμόσυνο. Ὁ Φιλόθεος στὸ «Κλητορολόγιον» γράφει τὰ ἐξῆς: «Τῆ δὲ ἀγία καὶ ἱερᾶ πέμπτῃ τῆς λαμπρᾶς ὄντως καὶ περιφανοῦς ἐβδομάδος, ἐν ἣ ὁ τῆς θείας μυσταγωγίας παρὰ τῆς ἀνω σοφίας ἐφήπλωται δεῖπνος...» (ἐκδ. N. Oikonomides, Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles. Paris 1972, σ. 197,27-9).

46. Ὁ Νεστόριος ἐδίδασκε ὅτι ὅλα ὅσα ὑπέστη ὁ Χριστὸς εἶναι πάθη τῆς ἀνθρωπότητός του, τὴν ὁποίαν ἐχωρίζον ὀξύτερα ἀπὸ τὴ θεία φύσιν, ὥστε ἡ ἐνότης τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ νὰ εἶναι ἐξωτερικὴ. Βλ. Fr. Loofs, Nestoriana. Halle a. S. 1905, σ. 178,10 ἐξ. 227,20 ἐξ. 229,4 ἐξ. 262,13-15.

Η ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ — ΠΟΙΜΕΝΟΣ*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Εἰδικαὶ ὑποδείξεις πρὸς τοὺς ποιμένας διὰ τὰς σχέσεις των πρὸς τὸ ποίμνιον.

§ 1. Ὑπερπῆδησις ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν.

α) Ἀποφυγὴ τῆς αἰσχροκερδεΐας.

Ὁ Ἀπ. Πέτρος δὲν ἀρκεῖται εἰς τὰς ἀνωτέρω γενικὰς οὕτως εἰπεῖν γραμμάς καὶ ἀρχὰς τῆς ποιμαντικῆς διακονίας, ἀλλ' ἐξειδικεύει τὸν λόγον ἐπιπερισσότερον καὶ ἀναφέρεται εἰς ἐπὶ μέρους ὑποχρεώσεις (καὶ γνωρίσματα) τοῦ καλοῦ ποιμένου, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς σχέσεις του καὶ τὴν συμπεριφορὰν του πρὸς τοὺς ποιμαινομένους. Οὕτω λέγει ὅτι πρέπει νὰ ποιμαίνῃ οὗτος καὶ νὰ ἐπισκοπῇ τὸ ποίμνιον: «ὄχι αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ πρὸ ὁμοῦ».

Καὶ πάλιν δηλαδὴ ὁ Ἀπ. Πέτρος ἔρχεται εἰς τὰ κίνητρα τῆς ἀναλήψεως καὶ ἐξασκήσεως τῆς ποιμαντικῆς διακονίας. Καὶ λέγει ἀπεριφράστως, ὅτι τοὺς κληρικούς δὲν πρέπει νὰ τοὺς παρακινήῃ εἰς τὸ ἔργον των ἢ αἰσχροκερδεΐα, πολὺ δὲ περισσύτερον δὲν πρέπει νὰ τοὺς διακρίνῃ τὸ πάθος αὐτό. Δὲν πρέπει μὲ ἄλλους λόγους νὰ δίδουν ἀφορμὴν, ὥστε νὰ λέγεται ἢ νὰ γράφεται, ὅτι ἔγιναν κληρικοὶ ἀπὸ τὴν ἐπιδιωξίν του κέρδους ἢ τῆς ἀποκτήσεως χρημάτων καὶ κτημάτων.

Βεβαίως, ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ κάνωμεν μίαν σαφεῆ διάκρισιν. Τὴν αἰσχροκερδεΐαν ἀπαγορεύει ὁ Ἀπ. Πέτρος, ὄχι τὴν λῆψιν τοῦ μισθοῦ ἢ τῶν «φιλοτίμων»⁵⁹, τὰ ὁποῖα προσφέρουν ἀφ' ἑαυτῶν οἱ πιστοὶ εἰς τοὺς ποιμένας. Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐρωτᾷ: «Τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει;» (Α' Κορ. 9,7). Καὶ προσθέτει ἀπαντη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 217 τοῦ ὑπ' ἀρ. 7 τεύχους.

59. «Φιλότιμα» τῶν χριστιανῶν ἢ «τυχερά» τῶν κληρικῶν εἶναι αἱ ἐκούσαι προσφοραὶ τῶν πιστῶν πρὸς τοὺς κληρικούς. Ἴδε Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονουσίου: «Οἰκοδομή», ἔτος Α' (1958), σελ. 42-43 καὶ 213. Πρβλ. N. Milasch — M. Ἀποστολοπούλου, Τὸ ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἐν Ἀθήναις 1906/1970, σελ. 774 ὑπ. 5.

τικῶς: «Ἐν γὰρ τῷ Μωϋσέως νόμῳ γέγραπται, Οὐ φιδώσεις βουὸν ἀλοῶντα» (στ. 9) τ. ἔ. δὲν θὰ κλείσῃς τὸ στόμα τοῦ βωδιοῦ ποὺ ἀλωνίζει. Καὶ κατωτέρω: «Οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερά ἐργαζόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν... Οὕτως καὶ ὁ Κύριος διέταξεν τοῖς τὸ Εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν» (στ. 13-14)⁶⁰. Πρβλ. καὶ Α' Τιμ. 5,17-18.

Ἐπομένως, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καταδικάζεται ἀπὸ τὸν Ἀπ. Πέτρον καὶ τὴν Ἀγ. Γραφήν δὲν εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ ποιμένου, ἀλλὰ τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας. Ἡ λέξις αἰσχροκερδεΐα δηλοῖ τὴν αἰσχροάν, τὴν ἄνομον ἐπιθυμίαν κέρδους, τὴν φαύλην πλεονεξίαν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τὴν φιλοχρηματίαν⁶¹. Ὁ Οἰκουμένιος μάλιστα διαβλέπει εἰς τὴν αἰσχροκερδεΐαν τὴν ἀλαζονείαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀκόμη δὲν ἔχει ἀναγεννηθεῖ, ἀλλὰ ἔχει ἀνάγκην τοῦ θορύβου τῶν πολυτελῶν ἀμφιέσεων καὶ τῶν ὑλικῶν ἀνέσεων: «Μὴ αἰσχροκερδῶς δέ, παρατηρεῖ οὗτος, ὁ μὴ δι' ἀλαζονείας προῖαν καὶ κατεπαιρούμενος τῶν ὑποκειμένων, ἀλλ' ἐν ταπεινώσει διαζῶν, εὐτέλειαν ἔχει συμπάρεδρον τὴν μηδεμίαν προσδεομένην δαπάνης ἱματίων πολυτελῶν, ἢ τραπέζης συβαριτικῆς⁶², ἀ τὴν ἀλαζονείαν περιμροτοῦντα καὶ τὴν ἀπὸ τῆς αἰσχροκερδεΐας χορηγίαν ἐπιζητεῖ»⁶³.

60. Ἄλλο ἐὰν δύναται τις νὰ ζῆσῃ ἄλλως καὶ νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ Παύλου: «Οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν ἵνα μήτινα ἐγκοπὴν δώμεν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 9,12).

61. Διότι «οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεῖν καὶ μαμωνᾷ» (Ματθ. 6,24), ἢ δὲ «πλεονεξία ἐστὶ εἰδωλολατρία» (Κολ. 3,5). Πλεῖστοι ὅσοι κανόνες καταδικάζουν ἀμέσως καὶ ἐμμέσως τὸ αἰσχρὸν αὐτὸ πάθος. Πρβλ. κθ' ἀποστολ., β' τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, κβ' καὶ κγ' τῆς Πενθέκτης, δ', ε' καὶ ιθ' τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, στ' Γρηγορίου Νύσσης, β' Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, ἢ Μεγ. Βασιλείου, κ.ἀ.

62. Συβαριτικός, ὁ ἔχων σχέσιν μὲ τὰ ἴθνη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων τῆς ἀρχαίας Συβαρείας, πόλεως τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐπεδίδοντο εἰς εὐωχίας καὶ συμπόσια, εἰς τρυφήν, φιλήδονον καὶ ἐκλυτον βίον. Πρβλ. Μεγάλη Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμ. 22, σελ. 471.

63. Οἱ κοινὸι ἐν τῷ Τρίκλῃ, ἐνθ' ἀνωτ., PG. 119, 572 C. Πρβλ. καὶ ιστ' καν. τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου: «Πᾶσα βλακεία, καὶ κόσμησις σωματικῆ, ἀλλότριαί εἰσι τῆς ἱερατικῆς τάξεως, καὶ καταστάσεις. Τοὺς οὖν ἑαυτοὺς κοσμοῦντας ἐπισκόπους, δι' ἐσθήτων λαμπρῶν καὶ περιφανῶν, τούτους διορθοῦσθαι χρῆ' εἰ δ' ἐπιμένοντες, ἐπιτιμίῳ παραδίδοσθαι ὡσαύτως καὶ τοὺς τὰ μύρα χριόμενους... Πᾶν γὰρ ὁ μὴ διὰ χρεῖαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν» (Ράλλη - Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 622-623).

β) Καταπολέμησις τῆς ὑστεροβουλίας.

Δὲν θὰ εἶναι, λοιπόν, ὡς κίνητρον τῆς ποιμαντορικῆς φροντίδος ἡ κερδοσκοπία. Τὸ κίνητρον πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρόθυμος ἐσωτερικὴ ψυχικὴ διάθεσις. Ἡ ἄδολος ἀφοσίωσις καὶ ἡ προσήλωσις εἰς τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ ἔργον καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν. «Προθύμω», λέγει ὁ Ἄπ. Πέτρος, νὰ ποιμαίνετε οἱ ποιμένες τὸ ποίμνιον. Οὔτε ραθύμω⁶⁴, οὔτε ἀθύμω, ἀλλὰ προθύμω. Μὲ πνεῦμα ἀγάπης, μὲ ἐνθουσιασμόν, μὲ ὄρεξιν, μὲ ἀποφασιστικότητα. Δὲν ἔχει θέσιν ἡ ἀδιαφορία, ἡ ἀβουλία, ἡ παλιμβουλία, ἡ ὑστεροβουλία. «Ὅταν σὰς ζητήσῃ τι ἕνας πιστὸς ὄφειλετε μετὰ προθυμίας καὶ ἄνευ ὑπολογισμῶν, ἀσκόπων ἀναβολῶν ἢ ἰδιοτελῶν διαπραγματεύσεων (παζαρευμάτων) νὰ τοῦ τὸ προσφέρετε. (Δωρεᾶν ἐλάβετε, δωρεᾶν δότε)» (Ματθ. 10,8).

γ) Ἀποβολὴ τῆς τυραννικῆς διαθέσεως.

Ὁ Ἄπ. Πέτρος ὅμως δὲν σταματᾷ ἐνταῦθα τὰς παραινέσεις, ἀλλὰ συνεχίζει. Καὶ συνεχίζει, διότι γνωρίζει, ὅτι καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἐγωϊσμοῦ κίνδυνος, ὁ ὁποῖος «περιτριγυρίζει» τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπομένως καὶ τὸν ποιμένα δὲν φθάνει μόνον μέχρι τῆς αἰσχροκερδίας. Ἀλλὰ εἶναι δυνατὸ νὰ φθάσῃ καὶ «πέρα πέρα». Καὶ πράγματι εἶναι δυνατόν τὸ πάθος αὐτὸ νὰ κυριεύῃ καὶ νὰ τυραννῇ ὄχι μόνον τὸν ποιμένα, ἀλλὰ διὰ μέσου αὐτοῦ νὰ κατακυριεύῃ, καὶ νὰ κατατυραννῇ καὶ τὸ ποίμνιον, τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Δι' αὐτὸ ὁ Ἄπ. Πέτρος λέγει ὅτι πρέπει μὲν νὰ ποιμαίνετε καὶ νὰ ἐπισκοπῆτε τὸ ποίμνιον, τὸ ὁποῖον «σὰς ἔλαχε», τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν σὰς ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός, ἀλλὰ νὰ μὴ τὸ κάνετε αὐτὸ δυναστικῶς, ἢ ἀπολυταρχικῶς. «Μὴ δ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κληρῶν», τονίζει.

Τὸ ρῆμα «κατακυριεύω» εἰς τοὺς ἀρχαίους, δηλοῖ ἀποκτῶ ἢ ἐξασκῶ τελείαν κυριαρχίαν ἐπὶ τινος, κατακυριεύω⁶⁵. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει τοῦτο καὶ εἰς τοὺς Ὁ. Πρβλ. τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰς Γεν. 1,28 καὶ 9,1 «κατακυριεύσατε τῆς γῆς». Καὶ εἰς τὴν Κ.Δ. χρησιμοποιεῖται ἐπίσης μὲ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ἀναμφιβόλως δὲ ὑπόβαθρον τῆς σκέψεως τοῦ Ἀποστόλου κεῖται ἐνταῦθα τὸ λόγιον τοῦ Χριστοῦ ἐν Ματθ. 20,25-26 (Μάρκ. 10,42-43): «Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν

64. Ὁ γ' καν. τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου λέγει: «Ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ θρεμμάτων τὴν ποιμαντικὴν ἀρχὴν καταπιστευθεὶς, καὶ ραστώνῃ καὶ ραθυμίᾳ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἀπεμπολῶν, πῶς οὐ δίκαιος τοῦ τολμήματος εἰσπραχθήσεται;» (Πάλλη - Ποτλῆ τόμ. Β', σελ. 657).

65. Πρβλ. Ἀριστοτέλους, Περὶ φυτῶν, 2. 2,3 καὶ 6,3.

αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατακυριεύουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν...». Κατακυριεύοντες, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δίδουν μόνον διαταγὰς μὲ ὑπερήφανον καὶ ἀλαζονικὸν ὕψος καὶ δὲν βοηθοῦν οὔτε μὲ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου τῶν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν⁶⁶. Αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦν τὴν ἐξουσίαν αὐταρχικῶς, ἐκεῖνοι ποῦ ἐπιβάλλονται τυραννικῶς, δεσποτικῶς ἢ δικτατορικῶς.

Ἡ πρόθεσις κατὰ ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ «κυριεύοντες». Καὶ ἐὰν μόνον τὸ κυριεύειν δηλοῖ συμπεριφορὰν ἀπαγορευομένην εἰς ποιμένα κατὰ τὸ Λουκ. 22,25, πολὺ περισσότερον τὸ «κατακυριεύειν»⁶⁷. Ὁ Βασίλειος, ἐρμηνεύων τὸ παρὸν χωρίον, ἐμφανίζει τὸν Ἄπ. Πέτρον λέγοντα πρὸς τὸν ποιμένα: «Γίνου τοῖς ὑπῆρχοις ἴσοις, μὴ ὡς κατακυριεύων τῶν κληρῶν, μηδὲ κατὰ τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας»⁶⁸. Ὁ δὲ ἀείμνηστος καθηγητὴς Παν. Τρεμπέλας γράφει: «Ἡ ἐξουσία τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων δὲν ἀσκειῖται τυραννικῶς καὶ πιεστικῶς, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀληθείᾳ. Εἶναι ἐξουσία ἐπιβαλλομένη διὰ τῆς λογικῆς, διὰ τῆς πειθοῦς⁶⁹, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀληθείας, διὰ τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ διὰ τοῦ ἀξιωμαίου παραδείγματος»⁷⁰. Ἀλλως τε καὶ ὁ Κύριος τὴν ποιμαντικὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς κληρικούς τὴν ἔδωκεν «εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθάραισιν» (Β' Κορ. 10,8).

§ 2. Τρόποι ὑπερνικῆσεως τῶν ἀδυναμιῶν.

α) Ὁ ὀρθὸς τρόπος ἐκλογῆς - καταστάσεως τοῦ ποιμένου.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ παραθέσωμεν προηγουμένως ὀλίγας σκέψεις καὶ περὶ τῆς ἐκφράσεως «τῶν κληρῶν». Ἡ λέξις «κληρῶν» ἐδήλου εἰς τοὺς ἀρχαίους «Ἐλληνας τὸν λαχρὸν (ὡς καὶ παρ' ἡμῖν)⁷¹ ἢ τὴν διὰ κλήρου ἀπονομὴν γῆς ἢ καὶ αὐτὸ

66. Πρβλ. τὸ Ματθ. 23,4: «Δεσμεύουσιν φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὄμους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι αὐτά».

67. Πρβλ. Παν. Τρεμπέλας, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 376.

68. Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ὁμιλ. Κ', Περὶ ταπεινοφροσύνης, PG 31, 540 Α.

69. Ὁ Ἄγ. Ἰσίδωρος ὁ Πηλοσιώτης λέγει (Ἐπιστολαὶ 2,129, PG 78, 573 Β) ὅτι αὐὸ βία καὶ τυραννίδι, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ προσηνεῖα ἢ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία κατασκευάζεται. Πρβλ. τὴν ἀρχὴν τῆς προαιρέσεως ἢ ἐλευθερίας, ἐν Ἰω. Κορνάρᾳ κη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 116 ἐξ.

70. Παν. Τρεμπέλας, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 376.

71. Ὁ μῆρου, Ἰλιάς, Γ 316, 325, Η 175, Εὐριπίδου, Φοίνισσαι 838,

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ Ν Ω Μ Ο Λ Ο Τ Η Σ Ι Σ

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Σ.Π. 999/17.3.1983 ἐγγράφου ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν μου τό, πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπ' ἀριθ. Φ. 073/ΕΜΠ. 302/7.3.1983 ἐγγραφον τοῦ Ἰπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, μὲ θέμα «Ἀναγνώριση Καθολικοῦ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν». Εἰς τὸ ἐγγραφον ἐπισυνάπτονται σχετικὰ φωτοτυπημένα ἐγγραφα Ἰπουργείου Ἐξωτερικῶν, τὸ ἀπὸ 20.12.1982 σημείωμα τῆς εἰς Ἑλλάδα Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ γνωμοδότησις Πανεπιστημιακοῦ Καθηγητοῦ, καὶ ζητεῖται σχετικῶς ἡ γνώμη μου.

Κατ' ἀρχὴν κρίνεται ἀπαραίτητον νὰ ἀναφερθῇ ὅτι, ἀμέσως μὲ τὴν λήψιν τοῦ ὡς ἄνω ἐγγράφου τοῦ

Ἰπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἀπηύθυνεν δημοσίαν ἔντονον διαμαρτυρίαν, δηλώσας ἐν ταυτῶ ὅτι ἐπιφυλάσσεται νὰ εἰσαγάγῃ τὸ θέμα εἰς τὴν συνερχομένην Ἱερὰν Σύνοδον.

Εἰς τὸ τέλος τῆς προειρημένης γνωμοδοτήσεως παρατίθεται, προφανῶς ὡς συμπέρασμα, ὅτι: «Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τυχὸν ἀκολουθητέον τύπον διὰ τὴν ἀναγνώρισιν» τῶν νέων Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν (τῆς ἐν Ἑλλάδι Καθολικῆς Ἐκκλησίας) οὐδεὶς ἀπαιτεῖται, ἐφ' ὅσον οὐδεμία διάταξις νόμου ὑφίσταται, παρέχουσα σχετικὴν ἀρμοδιότητα εἰς διοικητικὸν Ὅργανον τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

* * *

Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 3 παρ. 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος 1975 ὀρίζεται ὅτι: «Ἐπικρατοῦσα θρη-

τοῦτο τὸ μέρος γῆς⁷². Τὰς αὐτὰς ἐννοίας ἔχει αὐτὴ καὶ εἰς τοὺς Ο', ὅπου ἡ λέξις ἀπαντᾷ πολλάκις. Εἰς τὴν Κ.Δ. ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἐννοίαν τοῦ λαχνοῦ ἐν Ματθ. 27,35, Μάρκ. 15,24, Λούκ. 23,34, Ἰωάν. 19,24, Πράξ. 1,26. Ἐν μεταφορικῇ δὲ ἐννοίᾳ (κλήρος) καλεῖται ἐν Πράξ. 1,17 τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα ὡς διακονία, ἐνῶ ἐν Πράξ. 26,18 καὶ Κολ. 1,12 (κλήρος) καλοῦνται οἱ πιστοί. «Τὴν τελευταίαν ταύτην ἐννοίαν ἔχει ἡ λέξις καὶ ἐνταῦθα (Α' Πέτρ. 5,3), καὶ δὴ, λόγῳ τοῦ πληθυντικοῦ, τὰς κοινότητας»⁷³.

Ὁ J. Bengeli λέγει: «Τὸ ποιμνιον εἶναι ἐν ὑπὸ τὸν ἓνα ἀρχιεπίσκοπον, τὸν Χριστόν· ἀλλ' οἱ κληροὶ εἶναι πολλοί, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θέσεων καὶ τῶν ἐπισκόπων»⁷⁴. Ὁ δὲ Παν. Τρεμπέλας λέγει: «Κληροὶ οἱ πιστοί, οἱ πεπιστευμένοι ὡς κληρωθεῖσα μερὶς εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν πρεσβυτέρων Εἰς ἕκαστος τῶν πρεσβυτέρων ἔχει ἰδίαν ἐφημερίαν... Πάντες ὁμοῦ οἱ κληροὶ εἶναι κληρονομία τοῦ Θεοῦ. Ἀποτελοῦν τὴν ὅλην ἐκκλησίαν, τὴν ὅποιαν ὁ Κύριος ἐξηγόρασε διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος»⁷⁵. Ὁ κλήρος, λοιπόν, τοῦ καθ' ἑνὸς ποιμένου εἶναι ἡ Μητρόπολις, εἶναι ἡ Ἐπισκοπὴ, ἡ Ἐνορία, ἡ Μονή, τὸ Ἰδρυμα, τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ

πλοῖον, κττ. Ἡ ἀκόμη κλήρος τοῦ ποιμένου εἶναι τὸ ἀκροατήριον εἰς τὸ κήρυγμα, εἰς τὴν διάλεξιν, εἰς τὴν κατήχησιν, εἰς τὴν Βάπτισιν, εἰς τὸν Γάμον, εἰς τὸ Εὐχέλαιον, εἰς τὴν κηδεῖαν, εἰς τὸ μνημόσυνον κττ.

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ λέξις κλήρος ἔχει καὶ τὴν ἐννοίαν τοῦ λαχνοῦ. Δὲν ἀποκλείεται δηλ. ὁ Ἀπ. Πέτρος νὰ χρησιμοποιῇ τὴν λέξιν αὐτήν, ἐπεὶδὴ ἐνδέχεται αὐτὸ πρεσβύτεροι νὰ ἐξελέγησαν διὰ κλήρου ὡς ποιμένες. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο νὰ μὴ συνέβη, ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἀκόμη καὶ ἡ τοποθέτησις τῶν ποιμένων ἐν αὐτῇ θεωρεῖται ὡς νὰ ἐγίνετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ συνεπῶς αὐτὴ εἶναι «κλήρος» διὰ τοὺς πρεσβυτέρους. Πέραν ὅμως τούτων ἡ ἐν λόγῳ ἔκφρασις ὀφείλει νὰ μᾶς ἐμβάλῃ εἰς σκέψεις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν ποιμένων. Μήπως δηλ. τοῦτο, ὅπως καὶ τὸ Πράξ. 1,15 ἐξ., ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀνάδειξις διὰ κλήρου τοῦ Ματθίου ὡς δωδεκάτου Ἀποστόλου εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα, μᾶς ὑποδεικνύουν, ὅτι πρέπει νὰ ἀφήνωμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι περισσότερον χῶρον κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀνάδειξιν τῶν ποιμένων εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ; Μήπως π.χ. κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπισκόπων ἡ σύνοδος πρέπει νὰ ἐκλέγῃ τοὺς τρεῖς πλειοψηφούντας καὶ ἐν συνεχείᾳ μεταξὺ αὐτῶν «ἀνὰ δίδην» (Πράξ. 1,26) κληρον;

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΟΥΜΗΣ Δ. Θ.

Ἐπίκ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν

72. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά 4. 15,16. Πλάτωνος, Νόμοι 741 Β.

73. Πρβλ. Χρ. Βούλγαρη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 252.

74. J. Bengeli, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 538.

75. Παν. Τρεμπέλας, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 376.

σκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας).

Ἡ ἀνωτέρω συνταγματική διάταξις ἀποδίδει προϋποθέσαν δίκαιον (βλ. καὶ Σύνταγμα 1844, 1864, 1911, 1927, 1952).

Ὑπὸ τὸν ὄρον «ἐπικρατοῦσα θρησκεία» νοεῖται ὅτι ἡ θρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἐπίσημος θρησκεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τοῦτο διότι ἡ συντριπτική πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων Πολιτῶν εἶναι Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί.

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα διὰ πολλῶν διατάξεων κατοχυρώνει τὴν ἰδιόζουσαν νομικὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας: Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρεται ὅτι: Δι' ἄρθρων 33 παρ. 2 καὶ 59 παρ. 1 ὀρίζεται ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ οἱ Βουλευταί, ὀρκίζονται, ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ὁ πρῶτος καὶ «ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν οἱ δεῦτεροι, εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος». Δι' ἄρθρου 13 ἔδ. 3 ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμός. Δι' ἄρθρου 3 παρ. 3 προστατεύεται τὸ κείμενον τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Δι' ἄρθρου 14 παρ. 3 ὀρίζεται ὅτι «Κατ' ἐξαιρέσιν (τοῦ ἀκατασχέτου τῶν ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων) ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις, παραγγελία τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ μετὰ τὴν κυκλοφορίαν: α) ἔνεκα προσβολῆς τῆς Χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης θρησκείας».

Καὶ ὁ κοινὸς νομοθέτης διὰ πλέγματος κανόνων ἐνισχύει τὴν ἰδιόζουσαν νομικὴν ὑπεροχὴν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἐναντι τῶν ἄλλων θρησκειῶν (ἴδετε ἄρθρα 175 ἔπ. Ποινικοῦ Κώδικος περὶ ἀντιποιήσεως ὑπηρεσίας λειτουργοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, 198, 199, 200 περὶ κακοβούλου βλασφημίας, καθυβρίσεως θρησκευμάτων κ.λπ.).

Πέραν τῆς ποινικῆς προστασίας δι' εἰδικῶν διατάξεων προστατεύεται ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία (ἴδετε Α.Ν. 1363/1938, ὡς ἐτροποποιήθη, περὶ προσηλυτισμοῦ). Παλαιότερον οἱ Νομάρχαι δι' ἄρθρου 14 Β.Δ. 1845, τὸ ὁποῖον δὲν ἰσχύει, ὑπερρεῖον τὰ δικαιώματα τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐμποδίζουσαν τὸν προσηλυτισμὸν καὶ πᾶσαν ἐπέμβασιν κατ' Αὐτῆς. Διὰ τῆς καθιερώσεως ἐορτολογίου, τῆς Κυριακῆς ἀργίας καὶ ὑποχρεωτικῆς διδασκαλίας καὶ παρακολούθησεως τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὰ σχολεῖα, στηριζομένης, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἄρθρον 3 παρ. 1, καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 16 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος, παρέχεται πρόσθετος ἐνίσχυσις τῆς θέσεως τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι εἰς τὸ ἀστικὸν καὶ τὸ δημόσιον δίκαιον περιέχονται διατάξεις αἱ ὁποῖαι κατοχυρώνουν τὴν «ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν» (ἴδετε Ἀθ. Δερβέναγα, Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1976, ὑπ' ἄρθρα 3 καὶ 13 καὶ Π. Παναγιωτάκου, Ἡ θέσις τῆς θρησκείας καὶ Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι, 1952. Α. Σβώλου-Γ. Βλάχου, Τὸ

Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Χ. Σγουρίτσα, σ. 127. Ἄριστ. Μάνεση, Συνταγματικὰ δικαιώματα, ἀ' ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἐκδόσις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1981, Κεφάλαιον Ζ', Ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, 4. Ἡ σχετικότητα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας).

Τὸ θέμα τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῶν περὶ θρησκείας διατάξεων τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν ὀρίων τῶν σχεσῶν Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας δὲν εἶναι νέον καὶ ἔχουν διατυπωθῆ πολλὰ γινώμαι.

Εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν σχετικῶν συζητήσεων εἰς τὴν Βουλὴν ἔχουν καταχωρισθῆ αἱ θέσεις τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων, αἱ ἀπόψεις τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κομμάτων καὶ τῶν Βουλευτῶν.

Εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου, ὡς καὶ εἰς τὰς μελέτας τῶν εἰδικῶν, γράφονται πολλὰ καὶ γνωστὰ καὶ διὰ τῆς νομολογίας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (βλ. καὶ ἀπόφασιν Ὀλομ. 3178/76) ὡς καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐρμηνεύονται αἱ σχετικαὶ συνταγματικαὶ διατάξεις καὶ προσδιορίζονται ἐρμηνευτικῶς τὰ ὄρια τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ὡς καὶ ἡ ἔννοια καὶ ἡ ἔκτασις τῆς ἐποπτείας τῆς Πολιτείας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθῆ ὅτι ἐκ τῶν σχετικῶν συζητήσεων, τόσον εἰς τὰς ἀρμοδίας Ἐπιτροπὰς ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἐ' Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν, ἐπὶ τῶν περὶ θρησκείας ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, προβάλλει ἡ θεωρητικὴ τάσις χωρισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν Πολιτείαν, παραμένει ὅμως, καὶ μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975, ἡ ἀρχὴ τῆς νόμου κρατοῦσης Πολιτείας. Χαρακτηριστικῶς ὁ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργὸς Καθηγητῆς Π. Ζέπος ἐδήλωσεν εἰς τὴν Βουλὴν: «Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας καὶ λόγῳ τῆς παραδόσεως ποῦ ὑπάρχει εἶναι δύσκολον νὰ ἐκφύγωμεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀπὸ τὸ κρατοῦν σύστημα» (Πρακτικὰ Βουλῆς, συνεδριάσεως ΟΕ τῆς 22-4-1975 καὶ ΟΣΤ τῆς 23.4.1975. ἴδετε σχετικῶς καὶ Γεωργ. Λιλαίου, Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία καὶ Νέον Σύνταγμα, Ἀθῆναι-Νοέμβριος 1975).

Ὁ Συνταγματικὸς νομοθέτης καὶ διὰ τῶν εἰς ἄρθρον 3 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος 1975, ἐξεπλήρωσεν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐκδηλώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν διὰ τὴν ἀνεκτίμητον προσφορὰν τῆς κατὰ τὴν μακράναινα δουλείαν, διαρκούσης τῆς ὁποίας ὁ ἐκ τοῦ ἀγρίου κατακτητοῦ τρόμος, ἐνῶ δὲν κατάρθωσε νὰ καταπνίξῃ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἐνδότερον καὶ τὸ μᾶλλον ἔμπεδον, κατάρθωσε νὰ καταστήσῃ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν κιβωτὸν σωτηρίας καὶ διατηρήσεως τῆς ἐθνικῆς συνεχείας.

Διὰ τοῦ ὄρου «ἐπικρατοῦσα» θρησκεία ἠθέλησεν ὁ συντακτικὸς νομοθέτης νὰ ἐξασφαλισθῆ

«ἐπισημότης» εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς Religio dominans, culte dominant, Staats Kirche, ἥτοι θρησκεία τὴν ὁποῖαν πιστεύει ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, παρεχομένων συγχρόνως καὶ ὠρισμένων προνομίων, τῶν ὁποίων δὲν ἀπολαμβάνουν αἱ λοιπαὶ «γνωσταί» εἰς Ἑλλάδα θρησκείαι, ἔναντι τῶν ὁποίων ὁ Συνταγματικὸς νομοθέτης ἐπεφύλαξεν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καταστήσας τὸ Ὀρθόδοξον δόγμα προνομιακῶς πρῶτον μεταξύ τῶν κατ' ἀρχὴν ἴσων «γνωστών» θρησκείων εἰς τὴν Ἐπικράτειαν.

Τούτων συνέπειαν ἀποτελεῖ καὶ τὸ ὅτι, καὶ δι' ὅλων τῶν προΐσχυσάντων Συνταγμάτων, ἀνεγνωρίσθη εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος «πληρῆς αὐτοδιοίκητον» cum imperio, ἐπὶ βάσει Δημοσίου Δικαίου διὰ τῆς ἀναθέσεως ἀσκήσεως καὶ δημοσίας ἐξουσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τοὺς διοικητικὸς Αὐτῆς φορεῖς, ἀναχθέντων εἰς Ν.Π.Δ.Δ. διὰ Πολιτειακῶν πράξεων καὶ διὰ νόμων (βλ. Α.Ν. 671/1943, ἄρθρον 1 παρ. 4 νόμου 590/77) ὡς καὶ διὰ τῆς ἀπονομῆς εἰς Αὐτὴν ὠρισμένων προνομίων ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς Κρατικῆς Ἐποπτείας (βλ. Σβώλου-Βλάχου, Σύνταγμα Α. 57).

* * *

Ἡ θέσις τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ πάσης «γνωστῆς ἐν Ἑλλάδι θρησκείας» εἶναι, κατὰ τὴν ἐπισημότητα καὶ τὴν ἀνάθεσιν ἀσκήσεως δημοσίας ἐξουσίας προφανῶς ὑστεροῦσα.

Ναὶ μὲν τυγχάνουν τῆς αὐτῆς συνταγματικῆς προστασίας καὶ, ἐν ὀνόματι τῆς συνταγματικῶς κατοχυρωμένης θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, τελοῦν τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν ἀκωλύτως, δὲν ἔχουν ὅμως τὰ προνόμια, οὔτε τὸ αὐτοδιοίκητον cum imperio τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας καὶ εἶναι ἀμφίβολον ἂν, αἰ εἰς Ἑλλάδα θρησκευτικαὶ μειονότητες ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα καὶ μάλιστα δημοσίου δικαίου ὡς ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας, ἡ ὁποία ἔλκει τὰ δικαιώματά της ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ ἀπολαμβάνει τῆς προστασίας τῆς Πολιτείας.

Γνωστὸν καὶ νομολογημένον εἶναι ὅτι, ἐν ὀνόματι τῆς δι' ἄρθρου 13 τοῦ Συντάγματος καθιερουμένης θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἔχει ἐπέλθει ἐξομοίωσις ὅλων τῶν «ἐν Ἑλλάδι γνωστών θρησκείων» πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν.

Ἡ συνταγματικὴ ὅμως ἐξομοίωσις ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἀσκουμένην (ἐποπτείαν) ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καὶ τὰς υποχρεώσεις τούτων πρὸς τὴν Πολιτείαν. Ἐξομοίωσις, ὡς πρὸς τὸ δι' ἄρθρου 3 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος καθιερούμενον καὶ κατοχυρούμενον «προνομιακὸν καθεστῶς» καὶ αὐτοδιοίκητον

ἐπὶ βάσει Δημοσίου Δικαίου ὑπὲρ τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας, δὲν ἐπῆλθε καὶ μόνῃ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπολαμβάνει τοῦτου.

Εἰδικώτερον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ εἰς τὴν χώραν μας καθεστῶς τῆς Δυτικῆς Καθολικῆς (Ρωμαιοκαθολικῆς) Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ ἐπισημανθῇ ἡ ἀναγνωρίσις καὶ «προστασία» ταύτης δυνάμει κυρωθείσης διεθνoῦς συνθήκης (τοῦ ἀπὸ 22/1-3/2/1830 πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος) ἥτοι δυνάμει νόμου ἠϋξήμενης τυπικῆς ἰσχύος πλὴν ὑποδεεστέρου τοῦ Συντάγματος.

Διὰ τοῦ ὡς ἄνω πρωτοκόλλου διεκηρύχθη κατ' ἀρχὴν ὅτι «Ἡ Καθολικὴ Ρωμάνια θρησκεία προστατεύεται ἐξαιρέτως καὶ πᾶν ἄλλο εἶδος θρησκευματος εἶναι ἀνεκτὸν» (Κεφ. 5, ἄρθρ. 3).

Διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου ἐλαμβάνεται πρόνοια περὶ τῆς «προστασίας» εἰδικῶς καὶ μόνον τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς ὅτι ἀφεῶρα τὴν ἐλευθέραν ἀσκῆσιν τῆς λατρείας της, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἰδιοκτησιῶν της, εἰς τὴν διατήρησιν ἀπαραιμείωτων τῶν λειτουργημάτων, δικαιομάτων καὶ προνομίων τὰ ὁποῖα ἀπελάμβανον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Βασιλέων τῆς Γαλλίας οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως εἰς τὸ Γ' Πρωτόκολλον τῆς 3/2/1830 διακηρύσσεται ὅτι: «...Ἀπεφασίσθη νὰ συντελήται ἐλευθέρως καὶ δημοσίως εἰς τὴν νέαν Πολιτείαν ἡ λατρεία τῆς δυτικῆς θρησκείας, αἱ κινήσεις της νὰ εἶναι ἡσφαλισμέναι, νὰ διατηρηθῶσιν ἀνεπαφα τὰ καθήκοντα, δίκαια καὶ προνόμια τῶν Ἀρχιερέων, τὰ ὁποῖα οὗτοι ἀπελάμβανον ἐπὶ προστασίας τῶν Βασιλέων τῆς Γαλλίας».

Πρὸς διαφύλαξιν ὅμως τῆς προνομιακῆς θέσεως τῆς «ἐπικρατοῦσης» θρησκείας, διὰ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ νεωτέρου ἀπὸ 19-6-1830 Πρωτοκόλλου, διεσαφηνίσθη ὅτι: «Τὰ ὑπὸ τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς 3-2-1830 χορηγούμενα εἰς τοὺς Καθολικοὺς προνόμια οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἐπιβιάλῳσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὑποχρέωσιν, δυναμένην νὰ στραφῇ πρὸς βλάβην τῆς ἐπικρατοῦσης εἰς Ἑλλάδα θρησκείας».

Διὰ τῆς προειρημένης Διεθνoῦς Συνθήκης, ὑπογραφείσης μεταξύ τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ ἀναγνωρισθείσης ὑπὸ τῆς ἀρτισυστάτου Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἐθεσπίσθη (ἐξαιρέτως) ἡ προστασία τῶν εἰς Ἑλλάδα Καθολικῶν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅμως τῆς διατηρήσεως τῆς κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς Συνθήκης, κερτιμένης προστασίας, ὥστε νὰ μὴ εἶναι πρὸς τὸ χειρότερον ἢ μεταβολὴ τοῦ φορέως τῆς προστασίας

των, ήτοι του Βασιλέως τής Ελλάδος, κατά τον χρόνον τής υπογραφής τής Συνθήκης άντι του Βασιλέως Γαλλίας.

Δέν έπρόκειτο περί «ρήτρας έξομωιωτικής» ως προς τά προνόμια τής Όρθοδόξου Έκκλησίας τής Ελλάδος κατά την γνωστήν εις την διπλωματικήν πρακτικήν «ρήτραν του μάλλον εύνομουμένου μέρους».

Ούτε ήτο δυνατόν ή θεσπισθείσα διά τής συνθήκης προστασία να καταλήξει εις βάρος των προνομίων τής «έπικρατούσης» θρησκείας ή προς βλάβην αυτής (ΐδετε Σγουρίτσα, Συνταγματικόν Δίκαιον, τόμος β' σελ. 137 έπ.).

Θά πρέπει μάλιστα να προστεθή ότι ή, διά του ρηθέντος πρωτοκόλλου του Λονδίνου, προστασία των εις Ελλάδα Καθολικών τή θρησκεία δέν έτροποποιήθη, και δή εις βάρος τής «έπικρατούσης» θρησκείας, ούτε υπό μεταγενεστέρων Διεθνών Συνθηκών και Συμβάσεων τας όποιας κατά καιρούς έδέχθη και υπέγραψεν ή Ελλάς διά την προστασίαν των εις Ελλάδα μειονοτήτων χάριν τής πλήρους θρησκευτικής έλευθερίας των.

Άναφέρεται ή συνθήκη των Σεβρών τής 10-8-1920 (περί προστασίας των εν Ελλάδι μειονοτήτων) ή όποια διετηρήθη εν ισχύι διά του προσηρημένου εις την Συνθήκην τής Λωζάνης του 1923 υπ' αριθ. XVI Πρωτοκόλλου.

Η Συνθήκη Σεβρών άφεώρα εις όλας τας εις Ελλάδα μειονότητας (ΐδετε Σγουρίτσα, ένθ' άνωτέρω σελ. 137-138).

Έξαιρεσιν άποτελεϊ τή άρθρον 4 τής από 29-3-1864 Συνθήκης του Λονδίνου «περί ένώσεως των Ιονίων Νήσων εις την Ελλάδα». Διά ταύτης έπεξετάθη ή προστασία εις τους Καθολικούς των Ιονίων Νήσων, οι όποιοι έτέλουν υπό τήν, ύ φ ι σ τ α μ έ ν η ν κατά την υπογραφήν τής ως άνω Συνθήκης, Καθολικήν Άρχιεπισκοπήν Κερκύρας, Ζακύνθου και Κεφαλληνίας.

Πρέπει να σημειωθή ότι, διά των μεταγενεστέρων Συνθηκών, έπεξετείνετο ή προστασία και εις όλας τας «ά ν ε γ ν ω ρ ι σ μ έ ν α ς εις Ελλάδα γνωστάς θρησκείας» εις τρόπον ώστε, εν όνόματι τής θρησκευτικής έλευθερίας, να απολαμβάνουν τής ίδιας προστασίας προς την Καθολικήν θρησκείαν και τά άλλα γνωστά δόγματα και θρησκείατα.

Ούτως «ή μεταξύ των κυριωτέρων συμμάχων και συνητισμένων Δυνάμεων και τής Ελλάδος» συνθήκη των Σεβρών τής 10 Αυγούστου 1920 «περί προστασίας των εν Ελλάδι μειονοτήτων» ή όποια, ως προαναφέρεται διετηρήθη εν ισχύι διά του υπ' αριθ. XVI από 24.7.1923 Πρωτοκόλλου τής Συν-

θήκης τής Λωζάνης 1923, κυρωθέντος διά του Ν.Δ. 20/9-30/10/1923, έθέσπισεν γενικώς και άδιακρίτως ότι: «Πάντες οι κάτοικοι τής Ελλάδος θά έχουν δικαίωμα προς έλευθεράν άσκησιν, δημοσία ή κατ' ιδίαν τής θρησκείας των και τής πίστεώς των, τής όποιας ή εκδήλωσις δέν θά είναι άσυμβίβαστος προς την δημοσίαν τάξιν και τά χρηστά ήθη».

Λόγω τής διά, τής ως άνω Συνθήκης προβλεπόμενης και τελούσης υπό την έγγύησιν τής Κοινωνίας των Έθνών, γενικής προστασίας όλων των εις Ελλάδα «γνωστών» θρησκειών, εις τ ό π ρ ο ο ί μ ι ο ν ταύτης κατεχωρίσθη ότι: «Η Γαλλία και Μ. Βρετανία, άναγνωρίζουσαι ότι ή Ελλάς δύναμει τής παρούσης Συνθήκης άναλαμβάνει διά την διατήρησιν των θρησκευτικών έλευθεριών, τας υπό την έγγύησιν τής Κοινωνίας των Έθνών τεθείσας ύποχρεώσεις, πα ρ α ι τ ο ύ ν τ α ι, εις ό, τι ά φ ο ρ ά εις αυτές, του υπ' αριθ. 3 Πρωτοκόλλου του Λονδίνου τής 3.2.1830 άναγνωρισθέντος εις αυτές δικαίωματος προς έξασφάλισιν προστασίας των θρησκευτικών έλευθεριών».

Υπό τή Κράτος τής, κατόπιν διεθνούς δεσμεύσεως τής χώρας, έπεκτάσεως τής προστασίας των εις Ελλάδα θρησκευτικών μειονοτήτων, έθεσπίσθη υπό των Έλληνικών Συνταγμάτων (κατηγορηματικώτερον λόγω των σχετικών διατάξεων τής Συμβάσεως τής Ρώμης του 1950 «περί δικαιωμάτων του άνθρώπου κ.λπ.») δι' άρθρου 2 του προϊσχύσαντος Συντάγματος 1952 και δι' άρθρου 13 του ισχύοντος Συντάγματος 1975, ή άρχή κατά την όποιαν, οι λειτουργοί των εις Ελλάδα γνωστών θρησκειών τελούν υπό την προστασίαν των νόμων αλλά και ύ π ό κ ε ι ν τ α ι και εις την έποπτεϊαν του Κράτους, άσκουμένη κυρίως διά του Υπουργού Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ό όποιος δικαιούται, κατά τους νόμους να έγκρίνη την άνέγερσιν Ναών ή εύκτηρίων Οίκων (Α.Ν. 2200/40, άρθρον 24 και νόμος 1672/1939 άρθρον 1) αλλά και διά των Δικαστηρίων, τά ποια δικαιούνται να έλέγχουν την νομιμότητα διοικητικών πράξεων των θρησκευτικών λειτουργών ή και δικαστικών αποφάσεων αυτών (νόμος 2345/1920, άρθρον 10 παρ. 2 και 3, νόμος 2456/1920, άρθρον 14 παρ. 1 και 2, βλ. και Σγουρίτσα, Συνταγμ. Δίκαιον, τόμος Β' σελ. 137-142).

* * *

Ισχύοντος του άρθρου 2 του προϊσχύσαντος Συντάγματος 1952 έδιδάσκετο ότι, βάσει τής προμνησθείσης διατάξεως καθ' ήν οι λειτουργοί όλων των θρησκειών, έπομένως και τής Καθολικής Έκκλησίας, υπόκεινται εις την αυτήν υπό του Κράτους έπιτήρησιν εις ήν και οι λειτουργοί τής «έπικρατούσης» θρησκείας και δύναται ό Νομοθέτης να άπαιτήση και την Έλληνικήν ιθαγένειαν διά τους λειτουργούς τής Καθολικής Έκκλησίας, όπως τούτο άπαιτείται διά τον Άρχιεραβίνον (δι' άρθρου 3 νόμου 1657/1951),

τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὸν διορισμὸν αὐτῶν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἰδρυσιν νέων Καθολικῶν Ἐπισκοπῶν, δεδομένου μάλιστα ὅτι ταῦτα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν (ἴδετε ἄρθρα 11 παρ. 2 νόμου 590/77, Σ.τ.Ε. 4068/81 Ὀλομ. καὶ 1388/59 Ὀλομ., ἄρθρα 26, 67, 71 ἰδίου νόμου, ἄρθρον 1 νόμου 3592/52 καὶ Σαριπόλον ΙΙΙ, σελ. 355 σημ. 4, Σβώλου-Βλάχου, τὸ Σύνταγμα, τόμος Α' σελ. 80-82).

Ἀποσαφηνίζεται ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μὲν γενικαί, ἀλλ' οὐσιαστικῶς ἀφεῶρων εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι Καθολικῶν καὶ ἀπετέλουν ἐπιβίωσιν τῆς εἰδικῆς προστασίας τὴν ὁποῖαν ἀπὸ αἰῶνων ἐνήργει ἡ Γαλλία ὑπὲρ τῶν εἰς τὸν Σουλτάνον ὑποκειμένων δυτικῶν χριστιανῶν» (ἴδε περὶ τοῦ εἰρημένου Πρωτοκόλλου Ν. Ν. Σαριπόλου, Γ' σελ. 49 ἐπ. Στ. Σεφεριάδου, Μαθ. Δημ. Διεθνῶς Δικαίου, 1925, Α' σελ. 192 ἐπ., Σ. Λάσκαρι, ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι, 1924, σελ. 16 ἐπ., Ι. Σαριπόλου, Δημ. Διεθνῶς Δίκαιον, 1940, σελ. 73, Τενεκίδου, Δημ. Διεθν. Δίκαιον, 1942, σελ. 281) ὡς καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διατάξεις τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 29. 3.1864 περὶ ἐνώσεως τῶν Ἰονίων Νήσων κλπ., ἄρθρον 4 κατηργήθησαν, ἀντικατασταθεῖσαι διὰ τῶν περὶ προστασίας ἐν γένει τῶν θρησκευτικῶν μεινοτήτων διατάξεων τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

Ταῦτα ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ Β' Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου 1830 προέβλεπον ὅτι, τὰ χορηγούμενα εἰς τοὺς Καθολικοὺς προνόμια οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὑποχρέωσιν, ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ στραφῇ πρὸς βλάβην τῆς ἐπικρατοῦσης Ἐκκλησίας (Β' Πρωτόκολλον, ὑπ' ἀριθ. 30 τῆς 19/6-1/7/1830 τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου, καὶ ἀνωτέρω).

Ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὸ Κράτος τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ 1830, τὰ δικαιώματα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιτίθενται πρὸς τὰ ἐναντι πάσης θρησκείας καὶ Ἐκκλησίας δικαιώματα ἐποπτείας τοῦ Κράτους, περιλαμβάνοντα δὲ ἀσφαλῶς ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ Σύνταγμα, καὶ τὴν ἔγκρισιν τῆς ἰδρύσεως νέων Καθολικῶν Ἐπισκοπῶν καὶ τοῦ διορισμοῦ Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχιεπισκόπου, ὅχι μόνον κατὰ τὰ κρατοῦντα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα καὶ διὰ τοὺς εἰσέτι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως συνδεομένους Μητροπολίτας, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν διατάξεων περὶ Ἰσραηλιτικῶν καὶ Μουσουλμανικῶν Θρησκευτικῶν Κοινοτήτων (βλ. Σβώλου-Βλάχου, Σύνταγμα, τόμος Α', Μειονότητες-Καθολικὴ Ἐκκλησία, σελ. 79 ἐπ. καὶ σχετικὰς ὑποσημειώσεις).

Παρίσταται ἀνάγκη νὰ τονισθῇ ὅτι ὁ κοινὸς νομοθέτης ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς

ἀνεξίθρησκείας ἢ ἄλλης θρησκευτικῆς ἐλευθερίας (tolerantia) ἀνεγνωρισμένης ὑπὸ τῆς Διεθνῶς Συμβάσεως τῆς Ρώμης τοῦ 1950, ἡ ὁποία ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 2329/1953 καὶ καθιερώθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ Συντάγματος 1975, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅμως τοῦ ἄρθρου 3 ἰδίου Συντάγματος, (τοῦ ὁποίου οὐδὲ μνεία γίνεται εἰς τὴν γνωμοδότησιν) χάριν διατηρήσεως τῶν ἀποκλειστικῶν προνομίων τῆς ἐπικρατοῦσης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀποψιν τῆς παρ' ἡμῶν Ἐπιστήμης καὶ Νομολογίας, ἡ ἀνωτέρω διάταξις τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ Συντάγματος 1975 ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὰς διεθνεῖς δεσμεύσεις τῆς χώρας ὡς πρὸς τὴν προστασίαν τῶν θρησκευτικῶν μεινοτήτων καὶ θεωρεῖται ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη, πέρα τῆς ἀνωτέρω συνταγματικῆς ἐπιταγῆς, διεθνῆς ὑποχρέωσις τῆς Πολιτείας πρὸς παροχὴν μείζονος προστασίας πρὸς τὰς «γνωστὰς» θρησκείας καὶ δὴ πρὸς τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα τμήμα τῆς Δυτικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ταῦτα διότι ἡ, διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τοῦ 1830, «ἐξαιρετικὴ» προστασία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς προαναφέρεται δὲν ἐξετείνεται πέρα τῆς διατηρήσεως τῶν «κεκτημένων» δικαίων καὶ προνομίων τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, τὸ δὲ διότι, κατηργήθη διὰ τῶν προαναφερομένων νεωτέρων διεθνῶν Συνθηκῶν (Σεβρῶν-Αωζάνης), κατόπιν τῶν ὁποίων, ἐφεξῆς ἡ εἰς Ἑλλάδα προστασία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διέπεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ Συντάγματος, πληροῦσα τὰς συναφεῖς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Χώρας, ἐκ τῆς Συμβάσεως τῆς Ρώμης τοῦ 1950.

Ἡ γενικὴ συνταγματικὴ προστασία διὰ τὰς «γνωστὰς» θρησκείας, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ βαίνει διὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα Καθολικὴν Ἐκκλησίαν πέρα τῶν ὁρίων τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ Συντάγματος, ὡς ταῦτα περιορίζονται δι' ἄρθρου 3 αὐτοῦ.

* * *

Ὑπὸ τὰ ἀνωτέρω δεδομένα πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι συνάδει πρὸς τὸ Σύνταγμα, χωρὶς νὰ ἀπάδη εἰς τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Χώρας, ἡ ἀποψὶς ὅτι μόνη ἡ «ἐπικρατοῦσα» θρησκεία ἔχει τὸ «αὐτοδιοίκητον» ἐπιβίωσιν δημοσίου δικαίου, δοθέντος ὅτι ἔχει ἀναγνωρισθῆ διὰ σχετικῆς πολιτειακῆς πράξεως ὡς Ν.Π.Δ.Δ. (ἄρ. 1 παρ. 4 τοῦ Ν. 590/77) καὶ ἔχει ἀνατεθῆ εἰς αὐτὴν καὶ ἀσκήσις δημοσίας ἐξουσίας λόγω τῆς συνταγματικῶς κατοχυρωμένης ἐπισήμου ιδιότητός της, κατὰ τὰ προαναφερόμενα.

Κατ' ἀκολουθίαν δυσχερῶς δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ ἀποψὶς ὅτι, τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα τμήμα τῆς

Δυτικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη «γνωστὴ» θρησκεία, ἀποτελοῦν ΝΠΔΔ, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει ἀνατεθῆ ἡ ἀσκῆσις δημοσίας ἐξουσίας.

Τοῦτο εἰδικῶς διὰ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν δὲν εὐσταθεῖ, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ ιδιότης τοῦ ΝΠΔΔ ἀπονέμεται ἢ ἀναγνωρίζεται διὰ Νόμου ἢ διὰ σχετικῆς Πολιτειακῆς πράξεως, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἐγένετο διὰ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς λ.χ. ἔχει συμβῆ προκειμένου περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐπὶ μέρους διοικητικῶν φορέων Αὐτῆς (πρβλ. ἀρθ. 1 παρ. 4 Ν. 590/77 καὶ σχετικὴν νομολογίαν Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας).

Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ιδιότης τοῦ ΝΠΔΔ προϋπῆρχεν εἰς τὸ εἰς Ἑλλάδα τμήμα τῆς Δυτικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀναγνωρισθεῖσα δῆθεν ὡς «πρωτογενὴς ὄντοτης δημοσίου δικαίου» διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τοῦ 1830 ὑπὸ τῆς νεοσυστάτου τότε Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀφοῦ μάλιστα, ὡς προαναφέρεται, μεταγενεστέρως τὸ διεθνὲς διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου 1830, συμβατικὸν δίκαιον κατηργήθη διὰ νεωτέρων διεθνῶν Συνθηκῶν (Σεβρῶν-Λωζάνης), τὰ δὲ ἀρχικῶς συμβληθέντα μέρη, ἦτοι αἱ προστάτιδες τῶν Καθολικῶν Δυνάμεις, ρητῶς παρητήθησαν τῆς ἡς εἴρηται διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου προστασίας τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας (βλ. ἀνωτέρω).

Τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα ἀναφέρονται εἰς τὰς ὑπὸ τὴν προστασίαν των «γνωστὰς» θρησκείας καὶ δόγματα ὡς «θρησκευτικὰς κοινότητας», ἦτοι ὡς σῶμα πιστῶν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀπόκειται εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην ἢ εἰς τὸ ἀρμόδιον Πολιτειακὸν Ὀργανον, ὅπως διὰ σχετικῆς πράξεώς του καταστήσῃ τὴν θρησκευτικὴν κοινότητα νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου ἢ, εἰς τὸ μέτρον ποῦ ἐπιτρέπεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, Δημοσίου Δικαίου.

Σημειοῦται ὅτι, παρ' ἡμῶν ἔχει ὑποστηρικθῆ καὶ ἡ ἀποψις, τὴν ὁποίαν δέχεται ἢ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν ἔγγραφο πρὸς τὴν Δ.Ι.Σ. γνωμοδότησις, ὅτι αἱ «γνωσταὶ» θρησκείαι καὶ δὴ τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα τμήμα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐκ τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 13 τοῦ Συντάγματος ἢ τῶν ἀντιστοίχων διατάξεων τῶν προἰσχυσάντων Συνταγμάτων, ἀποτελοῦν Ν.Π.Δ.Δ. καὶ δὲν ἀπαιτεῖται ἐκδοσις ἰδίας Πολιτειακῆς πράξεως πρὸς ἀναγνώρισιν ἢ ἀπονομὴν τῆς ιδιότητος ταύτης (βλ. Βαβούσκου, τὸν ὁποῖον ἐπικαλεῖται ἡ γνωμοδότησις, Ἐκκλ. Δίκαιον, Μέρος Α', Κεφ. 2ον καὶ 3ον, σελ. 103 ἐπ.).

Αἱ ἀνωτέρω ὅμως ἀπόψεις, γνωμοδοτήσαντος καὶ Βαβούσκου, δὲν ἔτυχον οὔτε γενι-

κωτέρας ἀποδοχῆς οὔτε νομολογιακῆς κυρώσεως. Ἀντιθέτως μάλιστα τὸ Πρωτοδικεῖον Κατερίνης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 248/1964 ἀποφάσεως, ὡς καὶ τὸ Ἐφετεῖον Θεσσαλονίκης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 530/1965 ἀποφάσεως (Ἀρμενόπουλος 10' 751) ἐξ ἀφορμῆς περιπτώσεως ἀναγνωρίσεως νομικῆς προσωπικότητος εἰς τὴν εἰς Κατερίνην Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἐδέχθησαν τὴν ὑπαρξίν νομικοῦ προσώπου διὰ τὴν ἀνωτέρω Ἐκκλησίαν, οὔτε δημοσίου οὔτε ἰδιωτικοῦ δικαίου καὶ μάλιστα πρωτογενοῦς, ἀλλ' ἐδέχθησαν ὅτι ἡ ἀνωτέρω Ἐκκλησία (γνωστὴ εἰς Ἑλλάδα) «ἀποτελεῖ ὁμάδα ὁμοδόξων φυσικῶν προσώπων».

Κατὰ ταῦτα, ἐν συμπεράσματι, πρέπει νὰ ἐπισημειωθῆ: Ὅτι τὸ αὐτοδιοίκητον τῶν ἐν Ἑλλάδι «γνωστῶν» θρησκείων ἀσκεῖται sine imperio ὑπὸ φορέων, οἱ ὁποῖοι συναπαρτίζονται, εἴτε «Κοινότητα» ὡς σύνολον ὁμοδόξων φυσικῶν προσώπων, εἴτε νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε ὅτι συντρέχουν οἱ ὅροι τοῦ νόμου, καὶ ἀκολουθεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου καθωρισμένη διαδικασία, διὰ τὴν νόμιμον σύστασιν καὶ κτήσιν νομικῆς προσωπικότητος (πρβλ. σχετικῶς ἡ νομικὴ θέσις τῶν Παλαισημερολογιτῶν).

Τὸ αὐτοδιοίκητον τῶν «γνωστῶν» εἰς Ἑλλάδα θρησκείων (ὅπως διάφορον τοῦ δι' ἀρθροῦ 3 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος αὐτοδιοικήτου τῆς Ὁρθοδόξου) ἀποτελεῖ σεβαστὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀνεξίθρησκείας ἢ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας (tolerantia) τὸ ὁποῖον κατοχυρώνεται δι' ἀρθροῦ 13 τοῦ Συντάγματος καὶ ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι αἱ εἰς Ἑλλάδα γνωσταὶ θρησκείαι, ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τῶν παραγράφων 2 καὶ 3 τοῦ ἀρθροῦ τούτου, εἶναι ἐλεύθεραι ὅπως, δι' ἰδίων ἐσωτερικῶν Κανονισμῶν, ρυθμίζουσιν ἀκωλύτως τὰ κατ' αὐτὰς ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Ἀρχῶν ταύτης.

Ἐν ὀνόματι ὅθεν τοῦ ἀκωλύτου τῆς λατρείας δὲν ὑποχρεοῦται ἡ Πολιτεία, πέρα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἀνεξίθρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς λατρείας, καὶ εἰς τὴν θετικὴν ἀναγνώρισιν καὶ παροχὴν εἰς τὰς γνωστὰς θρησκείας imperium, δι' ἀναθέσεως καὶ δημοσίας ἐξουσίας καὶ ἀναγνωρίσεως των ὡς νομικῶν προσώπων Δημοσίου Δικαίου.

Τοῦτο δὲν θὰ ἀπετέλει ἀνεξίθρησκείαν καὶ ἐλευθερίαν λατρείας, ἀλλὰ συνταγματικῶς ἀνεπίτρεπτον («ἐξομοίωσιν») πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν, πράγμα τὸ ὁποῖον βαίνει πέρα τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 13 παρ. 3 τοῦ Συντάγματος καὶ ἀντιβαίνει πρὸς τὸ ἀρθρον 3 τούτου, ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καταλύεται τὸ, ἐκ τοῦ Συντάγματος, «προνομιακὸν καθεστῶς» τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας (ἴδετε ἀνωτέρω).

Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ αἰτιολογία τῆς ἀρνήσεως τῶν ἀπὸ τοῦ 1875 Κυβερνήσεων, νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Καθολικὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ τὸν Καθολικὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τὰ ἀντίθετα εἰς τὴν γνωμοδότησιν περὶ δῆθεν ἀντισυνταγματικότητος παρατιθέμενα, κατὰ τὴν γνώμη μας, τουλάχιστον δὲν εἶναι πειστικά.

Τὸ καθεστὼς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχει διαμορφωθῆ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς καθόλου θέσεως τῶν εἰς Ἑλλάδα διαβιουσῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν γενικὴν συνταγματικὴν κατοχύρωσιν ἢ ὁποῖα, ὡς προαναφέρεται, συνάδει πρὸς τὰς πλέον προσφάτους ἐν ἰσχύϊ διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Χώρας ἐκ τῆς ρηθείσης Συμβάσεως τῆς Ρώμης τοῦ 1950. Ὑπὸ τὸ πρῶτον τοῦτο πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζονται τὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν ἐκ τῶν σχέσεων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καὶ δὴ μετὰ τῆς «ἐπικρατούσης» Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, (βλ. καὶ Μίλας, παρ. 227 καὶ 228).

* * *

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τῆς συνημμένης εἰς τὸ Ὑπουργικὸν ἔγγραφο, εἰς φωτοτυπικὸν ἀντίγραφο, γνωμοδοτήσεως διὰ τῆς ὁποίας ὑποστηρίζεται ἡ θέσις περὶ δῆθεν ἀντισυνταγματικότητος τῆς ἀρνήσεως ἢ παραλείψεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἐπὶ ἑκατὸν δέκα ἔτη, νὰ χωρήσῃ εἰς ἀναγνώρισιν νέων Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Καθολικῶν εἰς Ἑλλάδα, καὶ ὅτι δῆθεν «οὐδεὶς τύπος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀναγνώρισιν» (ἴδετε γνωμοδότησιν) κατὰ τὴν γνώμη μας, εἶναι ἐλλειπής, ἀφοῦ οὐδὲ μνεῖα γίνεται εἰς τὴν γνωμοδότησιν τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Συντάγματος, καὶ ὄχι πειστικῆ.

Αἰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν, ἀπὸ τοῦ 1875, ἑκατὸν δέκα ἐτῶν, παρὰ τὰς πιέσεις, ἀρνήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἀναγνωρίσεως τοῦ εἰς Ἀθήνας Ἀρχιεπισκόπου τῶν Καθολικῶν, δὲν ὑπῆρξαν συνταγματικῶς, διὰ νὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τοῦτο, ἀναιτιολόγητοι.

Δὲν θὰ πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι, κατὰ τὰ ἑκατὸν δέκα αὐτὰ ἔτη, τὴν Ἑλλάδα ἐκυβέρνησαν διεθνοῦς — ἀκόμη καὶ παγκοσμίου — κύρους πολιτικαὶ προσωπικότητες καὶ διεθνοῦς κύρους συνταγματολόγοι, νομικοὶ καὶ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, ἡσυχολή-

λήθησαν μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα θέσιν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν.

Μεταξὺ αὐτῶν οἱ Σβῶλος - Βλάχος, εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, Α' σελ. 81-82, παράγραφος 50, εἰδικῶς ἐπὶ λέξει γράφουν:

«Εὐνόητον εἶναι ὅτι, καὶ ὑπὸ τὸ Κράτος ἀκόμη τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ 1830, τὰ δικαιώματα τῆς εἰς Ἑλλάδα Καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιτίθενται πρὸς τὰ ἔναντι πάσης θρησκείας καὶ Ἐκκλησίας δικαιώματα ἐποπτείας τοῦ Κράτους, τὰ ρυθμιζόμενα ὑπὸ τῆς νομοθεσίας συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα, περιλαμβάνοντα δὲ ἀσφαλῶς καὶ τὴν ἐγκρισιν τῆς ἰδρύσεως νέων Καθολικῶν Ἐπισκοπῶν καὶ τοῦ διορισμοῦ Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχιεπισκόπου» (Σβώλου-Βλάχου, Τὸ Σύνταγμα, ἐνθ' ἀνωτέρω καὶ ἐκτενέστερον Ν. Ν. Σαριπλόου, Γ, σελ. 352, Γ. Στρέιτ, εἰς Ἐφημερίδα Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας 1908, σελ. 319-326. Α. Παπαδοπούλου, Γ' τεύχος 2, 1948, σελ. 127 ἐπ., Στυλ. Σεφεριάδου, Μαθήματα Δημ. Διεθνοῦς Δικαίου, 1925, Σ. Λάσκαρι, Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι, 1924, Ι. Σπυροπούλου, Δημ. Διεθνῆς Δίκαιον, 1940, Τενεκίδου, Δημ. Διεθνῆς Δίκαιον, 1942 καὶ Ἡλία Παπανικολάου, δικηγόρου παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ, Τὸ παρ' ἡμῖν καθεστὼς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀδημοσίευτον).

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα δὲν μετέβαλε οὐσιαστικῶς τὰς περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας διατάξεις τῶν προϋφασάντων Συνταγμάτων. Παρὰ τὰ διὰ τῆς γνωμοδοτήσεως ὑποστηριζόμενα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται καὶ ἐπικαλεῖται τὸ ἀπὸ 20.12.1982 σημείωμα τῆς εἰς Ἑλλάδα Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι δῆθεν οὐδεὶς τύπος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν νέων Καθολικῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κατὰ τὴν γνώμη μας καὶ ἐκ τῶν προαναφερομένων, προκύπτει ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν, χωρὶς Πολιτειακὴν ἀναγνώρισιν, νὰ πραγματοποιηθῶν ταῦτα. Ἄρα καταδήλως ἀντισυνταγματικὴ εἶναι ἡ προβαλλομένη θέσις τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως, ἐν ὄψει τοῦ γενικῆς ἰσχύος ἄρθρου 13 τοῦ Συντάγματος, τύχει ἰδιαίτερας καὶ προνομιακῆς μεταχειρίσεως ἀπὸ ὅλας τὰς εἰς Ἑλλάδα γνωστὰς θρησκευτικὰς μειονότητες, διὰ τὰς ὁποίας διὰ νόμων ἐρρυθμίσθησαν τὰ δι' αὐτὰς ὡς καὶ αἱ ἀναγνωρίσεις τῆς ἡγεσίας τῶν (Ἀρχιεραβίνου, Ἀρχιμουφτῆ κ.λ.π.).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΛΙΑΛΙΟΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Εὔστοχος ἀπόφασις.

Ἐπὶ τὴν εὔστοχος ἢ ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅπως καθιερωθῆ («Ἑβδομάς Ἱερατικῶν Κλήσεων») ἀρχομένη τὴν Γ' Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, ἢ ὅποια εἶναι ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

Ἡ εἰς τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν καὶ τὰς Ἱ. Μητροπόλεις ἐπιτυχῆς ἐργασίας τῆς προβολῆς τῆς Ἑβδομάδος ταύτης, ὡς καὶ τὸ εἰς αὐτὴν ἀφιέρωμα τοῦ προηγουμένου φύλλον τοῦ «Ἐφημερίου» καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἐντύπων ἔδωκαν ὄθρησιν, ἵνα κατανοηθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναζητήσεως, κλήσεως καὶ ἐνθαρρύνσεως τῶν καταλλήλων προσώπων διὰ τὸ ἱερατικὸν λειτουργημάτων τῆς συνειδητοποιήσεως τοῦ μεγαλείου τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως ἐντὸς τῆς κοινότητος τῆς ἀναζωπυρήσεως τοῦ ἱερατικοῦ χαρίσματος τῆς δημιουργίας ὀρθοδόξου ἱερατικοῦ ἔθνους τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀντικληρικῶν πνεύματος καὶ τῆς καλλιέργειας τοῦ ἱεραποστολικοῦ ζήλου καὶ τῆς ποιμαντικῆς ἐδότησης. Αὕτη πρέπει νὰ θεμελιώνεται ἐπὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ Κυρίου, «Ὅστις «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι...» (Μάρκ. ι', 45).

Εὐχόμεθα, ὅπως ἡ Ἑβδομάς αὕτη διδῆ κατ' ἔτος ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἱερατικῶν Κλήσεων καὶ ἐπανδρώνονται αἱ τάξεις τοῦ Ἱ. Κλήρου διὰ νέων καταλλήλων στελεχῶν πρὸς δόξαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς καθ' ὅλον Ὄρθοδοξίας.

Διπλωματικὸν σφάλμα.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξέφρασαν τὴν ἰκανοποίησίν των διὰ τὴν εἰς τὰ «Χρονικά» τοῦ παρόντος φύλλον δημοσιευομένην δήλωσιν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἐναντίον τοῦ αἰτήματος περὶ ἀλλαγῆς τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν ἐν Ἀθήναις Ρωμαιοκαθολικῶν.

Πέραν τῶν ἐν τῇ δηλώσει ταύτῃ λεγομένων, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ληφθοῦν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, θὰ εἶχον νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ δήλωσις τοῦ Μακαριωτάτου κατ' οὐσίαν ἐνισχύεται ὑπ' αὐτῆς τῆς σχετικῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς «Καθολικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς». Ἐφ' ὅσον, κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης, («ἡ δικαιοδοσία τοῦ καθολικοῦ Ἱεράρχου παραμένει αὐτῇ πὸν εἶναι μέχρι σήμερον, εἴτε μὲ τὸν τίτλον πὸν ἔχει εἴτε μὲ τὸν προτεινόμενον», τότε διατὶ νὰ προκαλεῖται ἡ εὐαισθησία τοῦ Χριστεπώνυμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ ἔνεκα τῶν γνωστῶν ἱστορικῶν λόγων βλέπει μετὰ δυσπιστίας τὰς ἐνεργείας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας; Μήπως ἡ ἐν Ἑλλάδι διπλωματικὴ ὑπηρεσία τοῦ Βατικανοῦ δὲν ἐκτιμᾷ ἀντικειμενικῶς

τὴν ψυχολογίαν τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ συλλαμβάνῃ τὸν βαθύτερον παλμὸν τῆς ψυχῆς των;

Αἱ θεολογικαὶ σπουδαί.

Εἶναι τῷ ὄντι εὐχάριστον, ὅτι ἐλήφθη μέριμνα διὰ τὸν διορισμὸν τῶν πτυχιούχων τῶν Ποιμαντικῶν Τμημάτων τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν καὶ διὰ τὸ ὅτι ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων διεβεβαίωσε τὴν ἐπισκεψαμένην αὐτὸν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι δὲν εἶναι εἰς τὰς προθέσεις τῆς Κυβερνήσεως ἡ κατάργησις τῶν Ποιμαντικῶν τούτων Τμημάτων καὶ ἐπομένως ἡ ἐκ τῶν Πανεπιστημίων ἐξάλειψις τοῦ θεσμοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἡ Σχολὴ αὕτη εἶναι, ὡς γνωστὸν, ἡ πρώτη Σχολή, ἣτις προεβλέφθη διὰ τὸ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιότερον Ἀνώτατον Πνευματικὸν Ἰδρυμα τῆς χώρας, καὶ δι' αὐτὸ εἶναι δίκαιον νὰ τυχῶν ἰδιαιτέρας μερίμνης καὶ στοργῆς.

Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ τονισθῆ δι' ἄλλην μίαν φορὰν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις πρέπει νὰ λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰς ἐκκλήσεις τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἵνα εὑρεθῆ τρόπος εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὰς φοιτητῶν, οἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν τάξεων τῶν νέων, οἱ ὅποιοι αἰσθάνονται εἰδικὴν κλίσιν καὶ κλήσιν διὰ τὰς θεολογικὰς σπουδὰς. Οἱ πτυχιούχοι τῶν Σχολῶν τούτων δὲν πρέπει νὰ εἶναι τυχὸν διεσπασμένα προσωπικότητες καὶ νὰ ἔχουν ἐνδεχομένως προβλήματα συνειδήσεως, τὰ ὅποια θὰ ἀποδυναμώνουν τὴν ἀποστολὴν των καὶ θὰ βλάπτουν τὸ ἔργον των.

Ἡ Ἱ. Μητρόπολις Περιστερίου.

Πρέπει νὰ ἐκδηλωθῆ καθολικὴ συμπαράστασις πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Περιστερίου κ. Χρυσόστομον, ὁ ὁποῖος μετ' ὑπομονῆς, συνέσεως καὶ σταθερότητος διεξάγει ἀγῶνα ἐναντίον τηλεκατευθυνομένων ὀλιγομελῶν ομάδων τῆς περιοχῆς, αἱ ὅποια ἐπιδιώκουν νὰ παρεμποδίσουν τὴν ὑπὸ τοῦ δραστηρίου Ἱεράρχου ἀνέγερσιν Πνευματικοῦ Κέντρου, Γραφείου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, Γηροκομείου, Ἰδρύματος ἀποκαταστάσεως ἀναπήρων παιδιῶν καὶ Ἱεροῦ Ναοῦ.

Ὡς ἐτονίσθη ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου, ἡ Ἱ. Μητρόπολις Περιστερίου πρέπει νὰ ἀφεθῆ ἐλευθέρως νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν τῆς πρόγραμμα καὶ νὰ συνεργάζεται μετὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν (μὲ βᾶσι ὅμως τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος καὶ ἀμοιβαιότητος).

Ἐλπίζομεν, ὅτι οἱ ἀρμόδιοι κρατικοὶ παράγοντες θὰ ὑποβοηθήσουν τὴν κατάπανσιν τῶν παρανόμων ἀντεκκλησιαστικῶν ἐκδηλώσεων ἐν τῇ περιοχῇ Περιστερίου, ἵνα μὴ ἀναγκασθῆ ὁ Σεβασμιώτατος νὰ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱ. Συνόδου ἐξεδόθη τὴν 5ην Ἀπριλίου 1983 τὸ ἀκόλουθον

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

«Κατὰ τὴν Συνεδρίαν τῆς 5ης Ἀπριλίου 1983 τῆς Δ. Ἱεραῶς Συνόδου ὁ Μακ. Πρόεδρος αὐτῆς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ἐξέθεσε πρὸς τοὺς Σεβασμιωτάτους Συνέδρους τὰς προσφάτους ἐνεργείας αὐτοῦ σχετικῶς μὲ τὸ προκῦψαν θέμα ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὰ τιτοφορῆται ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Ἀθῆναις Καθολικῶν ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἁγίου Διονυσίου Ἀθηνῶν καὶ Μητροπολίτης Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος».

»Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε ὁμοφώνως τὰς ἐνεργείας τοῦ Μακαριωτάτου καὶ ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῆς διὰ τὸν εὐστοχον καὶ ταχὺ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου χειρισμὸν τοῦ ὅλου

διαμαρτυρηθῆ, ὡς ἐδήλωσεν, εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καὶ εἰς ἄλλους Οἰκουμηνικούς καὶ Διεθνεῖς Ὄργανισμούς.

Πρόκλησις εἰς τὴν νοημοσύνην

τῶν ἀναγνωστῶν.

Εἶναι τῶ ὄντι θλιβερόν, ὅτι ὑπὸ ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος προεβλήθη εἰς μίαν σχεδὸν ὀλόκληρον σελίδα βιβλίον ξένης συγγραφῆς, τὸ ὁποῖον ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου κατὰ τρόπον τῶ ὄντι προκλητικόν. Οὕτως ἐγράφη περὶ αὐτοῦ: «Ὁ Ἐβραῖος Ἀπόστολος Παῦλος, στραβοκάνης, φαλακρὸς καὶ πανάσχημος, ποῦ δὲν ἄρесе στὶς γυναῖκες καὶ γι' αὐτὸ διατήρησε ἓνα ἄσβεστο μῖσος ἐναντίον τους, γίνεται ὁ πιὸ παθιασμένος ἀντιφεμινιστής...».

Ἀποτελεῖ τῶ ὄντι πρόκλησιν εἰς τὴν νοημοσύνην τοῦ κοινῶ τὸ νὰ γράφονται τοιαῦτα πράγματα περὶ τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὁ ὁποῖος διεκήρυξε τὸ «οὐκ ἐν ἄρσεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. γ', 28) ἢ τοὺς λόγους: «Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς... Ὁφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα...» (Ἐφ. ε', 25-28).

Ἀπαράδεκτα κρούσματα.

Ὁρθῶς ἐπεσημάνθησαν καὶ κατεκρίθησαν τὰ ἀπαράδεκτα κρούσματα ἀντιθηροσκεντικότητος καὶ ἠθικοῦ ἐκφυλισμοῦ, τὰ ὁποῖα παρουσιάσθησαν κατὰ τὴν κοινὴν συνεδρίασιν καθηγητῶν, ἐκπροσώπων τῶν μαθητῶν καὶ τῶν γονέων τοῦ Τεχνικοῦ Λυκείου Βόλου. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην οἱ μαθηταὶ ἀπεπειράθησαν νὰ πείσουν τοὺς γονεῖς καὶ καθηγητάς των, ὅτι πρέπει νὰ γίνουν δεκτὰ τὰ αἰτήματά των.

θέματος. Ἀπεφάσισε δὲ νὰ ἐνεργήσῃ ἀναλόγως, εἰς τὴν περίπτωσιν ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἤθελεν ἐμμεῖναι εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀπαράδεκτον ἐπιδίωξίν της.

Ἄλλοι συνεζητήθησαν ἐμπεριστατωμένως καὶ ἐλήφθησαν σχετικαὶ ὑπὸ τῆς Ἱεραῶς Συνόδου ἀποφάσεις, ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὸ θέμα τῆς μελετωμένης καταργήσεως τῶν Ποιμαντικῶν Τμημάτων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεολογικῆς, ἢ τῆς συγγωνεύσεως τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν μετ' ἄλλων θεωρητικῶν κλάδων, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὸ θέμα τῆς ἐγκατάστασεως ἐν Ἑλλάδι γυμναστικῶν κέντρων. Συγκεκριμένως ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω δύο θεμάτων ἀπεφασίσθη, ὅπως γίνουσι ἐιδικαὶ ἐνεργεῖαι, ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ μὴ καταργηθοῦν τὰ Ποιμαντικά Τμήματα καὶ νὰ διατηρηθῆ ἡ αὐτοτέλεια τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴ ἐπιτραπῆ οὐδεμία ἐγκατάστασις γυμναστικῶν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον, διότι τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὰ χρηστὰ ἦθη τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ γυμνισμὸς εἶναι ὄχι μόνον πρόκλησις, ἀλλὰ καὶ βάνυσκος ἐπίθεσις».

Ἄλλὰ ποῖα ἦσαν ταῦτα; «Νὰ μὴ γίνεταί ἡ προῶν ἡ προσεχὴ νὰ μποροῦν, χωρὶς κρούσεις νὰ ἀγκαλιάζουν τὶς συμμαθητριάς τους στὸ προαύλιο τοῦ σχολείου καὶ νὰ τοὺς διατεθῆ εἰδικὴ αἰθουσα γιὰ νὰ μετατραπῆ σὲ καπνιστήριον!»

Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα ἢ παρόμοια κρούσματα παρατηροῦνται καὶ εἰς ἄλλα Λύκεια τῆς πατρίδος μας, δι' αὐτὸ εἶναι καιρὸς οἱ ἀρμόδιοι παράγοντες τῆς παιδείας μας νὰ μελετήσουν καὶ ὁργανώσουν τρόπους τελεσφόρου ἀντιδράσεως ἐναντίον τοῦ κύματος τοῦ ἐκφυλισμοῦ, ὅπερ κλονίζει καὶ ἀπειλεῖ νὰ καταλύσῃ τὰ βάρθρα τῆς παιδείας μας.

Παραδείγματα ἀντιδράσεως

ἐναντίον τῆς ἠθικῆς φθορᾶς καὶ σήψεως.

Ἡ ἐν Γαλλίᾳ κυβέρνησις Μιττεράν ἠτόιμασε νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ διαφημισταὶ, ὅτινες χρησιμοποιοῦν γυμνὰ ἢ ἡμίγυμνα («μαννεκέν»), κινδυνεύουν νὰ φυλακισθοῦν καὶ νὰ πληρώσουν βαρῦτατα πρόστιμα.

Ἐξ ἄλλου, ὡς ἐτονίσθη μίᾳ σύμβουλός τῆς γαλλίδος ὑπουργοῦ κ. Ὑβὲτ Ρουντό, ἦτις εἰσηγήθη τὸν νόμον τοῦτον, «σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι τὸ σταμάτημα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γυναικείου σώματος», τοῦθ' ὅπερ, ὡς ἐδηλώθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως Γαλλίδων Γυναικῶν, «θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς πορνογραφίας».

Νομίζομεν, ὅτι τοιαῦτα παραδείγματα ἀντιδράσεως ἐναντίον τῆς ἠθικῆς φθορᾶς καὶ σήψεως θὰ ἔπρεπε νὰ προσανατολίζουσι καὶ ἡμᾶς. Τί θὰ εἶχον νὰ μᾶς εἶπον ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ ἰδιόκοι μας «φεμινιστικοὶ» σύλλογοι;

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σερραφείμ προέβη εἰς τὰς κατωτέρω δηλώσεις πρὸς τὸν Τύπον:

«Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ἀποσταλέντος εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον «για ἐνημέρωση» ἀπὸ 7.3.83 (ληφθέντος τὴν 16.3.83) ἐγγράφου μετὰ τῶν εἰς τοῦτο συνημμένων ἀντιγράφων, προκαλούμενοι ἀπὸ τὸν Ἀποστολικὸν Προνοῦντιον, ἐπιθυμοῦντα ἀνὰ διερευνησὴ τίς πιθανὲς ἀντιδράσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ἀνακοινοῦμεν:

»Ἡ συνταγματικῶς προστατευμένη θρησκεία τῆς Ἐπικρατοῦσης ἐν Ἑλλάδι Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἔχουσα καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ τρόπου δημιουργίας Ἐπισκόπου Οὐνιτῶν, παρ' οἰανδήποτε μεθόδου καὶ γνωμοδότησιν οἰουδήποτε, δὲν εἶναι διατεθειμένη νὰ ἀποδεχθῇ ἀναγνώρισιν Καθολικῆς Ἀρχιεπισκόπου μετὰ τὸν τίτλον Ἀρχιεπίσκοπος Ἁγίου Διονυσίου Ἀθηνῶν καὶ Μητροπολίτης Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος».

»Ἀντιθέτως πρὸς τὰ εἰς τὴν διαβιβασθεῖσαν εἰς φωτοτυπικὸν ἀντίγραφον «γνωμοδότησιν», τὴν προϋπηρεσίαν τοῦ γνωμοδοτήσαντος ὡς Γενικοῦ Διευθυντοῦ Θρησκευμάτων ἀναφερομένην εἰς τὸ ὑπουργικὸν ἐγγραφοῦν, γεγονός εἶναι ὅτι ὅλαι αἱ ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι σήμερον ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις ἐπὶ ἑκατὸν δέκα ἔτη, συστηματικῶς ἠγγνόσαν τὴν ὑπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἰδρυθεῖσαν Καθολικὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν.

»Πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ γνωμοδοτήσας, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι καὶ συνταγματολόγος, ὅτι ἡ ἐπὶ ἑκατὸν δέκα ἔτη σταθερὰ ἄρνησις τῶν ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων εἶναι... ἀντισυνταγματικὴ, διὰ νὰ εὕρῃ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία εἰς τὴν γνωμοδότησιν του, τὴν ἐπὶ ἑκατὸν δέκα ἔτη δῆθεν ἀντισυνταγματικότητα, καὶ νὰ τὴν ... «γνωστοποιήσῃ πρὸς τὴν προσωπικότητα καὶ τὸν τίτλον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν»;

»Αἱ ἰσχύουσαι ἐπὶ τόσον μακρὸν χρόνον σχετικαὶ συνταγματικαὶ διατάξεις οὐδεμίαν βασικὴν διαφορὰν παρουσιάζουν πρὸς τὰς ἰσχύουσας διατάξεις τοῦ Συντάγματος 1975. Οὕτε οἱ ὑπαγορεύσαντες ἐπὶ ἑκατὸν δέκα ἔτη τὴν παγίαν ἄρνησιν ὅλων τῶν ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων λόγοι ἐξέλιπον. Ἀντιθέτως ἐνεδυναμώθησαν.

»Συνεπῶς τὰ εἰς τὴν γνωμοδότησιν καὶ τὰ συνημμένα ἐγγραφα περὶ δῆθεν ἀντισυνταγματικότητος καὶ δῆθεν ἀναρμοδιότητος τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας διὰ τὴν «ἀναγνώρισιν τῶν νέων ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνεμπόδιστον δραστηριότητα ἐν Ἑλλάδι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦν προχειρότητα, αἱ ὁποῖαι δὲν δικαιολογῶνται ἐπὶ τόσον σοβαροῦ καὶ διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν συνοχὴν θέματος. Τοὺς κινδύνους αὐτοὺς εἶχον συνειδητοποιήσει ὅλαι αἱ μέχρι σήμερον ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις καὶ εἰς τὴν συνειδητοποίησιν αὐτὴν ὀφείλεται ἡ σταθερὰ στάσις τῆς ἀρνήσεως τούτων.

»Ἐπισημαίνοντες τὰς νέας, διὰ τοῦ Ἀποστολικοῦ Προνοῦντιοῦ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπιδιώξεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν στάδιον ἐν ἐξελίξει ὑπόλου σχεδίου, ἀφοῦ μάλιστα καὶ προκαλοῦμεθα, σαφῶς καὶ πρὸς ὅλας τὰς κατε-

υθύνσεις δηλοῦμεν ὅτι, τεταγμένοι νὰ φυλάσσωμεν τὰς Θεομοτύλας τῆς Ὀρθοδοξίας, εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ συναγείρωμεν τὸν πιστὸν ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν λαὸν διὰ νὰ ἀντιταχθῶμεν δι' ὅλων τῶν μέσων, πρὸς ἀποτροπὴν τῆς προγραμματισμένης καὶ μεθοδευμένης ὑπονομιεύσεως τῆς Ὀρθοδοξίας, βάρθρου καὶ στερεώματος, εἰς τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων, τῆς ἑλληνικῆς Φυλῆς.

«Ἐπιφυλασσόμενοι νὰ εἰσαγάγωμεν τὸ θέμα εἰς τὴν συναρκομένην Ἱεράν Σύνοδον, δηλοῦμεν ἀπὸ τοῦδε ὅτι εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ ἀχθῶμεν καὶ μέχρι διακοπῆς τῶν σχέσεων μετὰ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν».

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Θουατείρων

Τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου ἡ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπή Θουατείρων ἐώρτασε μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὴν ἑορτὴν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμῶν, καθ' ἣν, ἐκτὸς τῶν καθιερωμένων ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν, ὁ εἰδικῶς προσκληθεὶς Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Ὀμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεώργιος Μερικῆς ἐν τῇ αἰθούσῃ διαλέξεων τῆς Βασιλικῆς Ἀεροναυτικῆς Ἐταιρείας, ἐνώπιον τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Μεθοδίου, τῶν Πρέσβων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, τῶν Γενικῶν Προξένων, τῶν διπλωματικῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο χωρῶν καὶ πλήθους κόσμου, ὁμίλησε περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς Ἱατρικῆς διὰ τῶν αἰώνων. Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἐτονίσθη ἡ τεραστία συμβολὴ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φιλανθρώπου τούτου ἐπιστημονικοῦ κλάδου. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁμιλίας ἐγένετο συζήτησις καὶ ἐπηκολούθησε δεξίωσις.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Τὸ περιοδικὸν «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (τεύχος 62-64, 1980-1982) ἐδημοσίευσεν τὸ κείμενον τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καρθαγένης κ. Παρθενίου, μέλους τῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὀρθόδοξων-Ρωμαιοκαθολικῶν, πρὸς τὴν Α.Μ. τὸν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κ. Νικόλαον περὶ τῆς συναντήσεως τῆς ὁλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ἐν Μονάχῳ, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὑπ' αὐτῆς γενομένου δεκτοῦ κοινοῦ κειμένου. Περὶ τοῦ κειμένου τούτου ὁ ἅγιος Καρθαγένης σημεῖοι τὰ ἐξῆς: «Τὸ κοινὸ αὐτὸ κείμενον δὲν ἀκολουθεῖ βέβαια — νομίζω σωστά — τὴν συνηθισμένη γραμμὴ ἐξετάσεως τῶν θεμάτων, ἀλλὰ μιὰ ζωντανὴ γραμμὴ. Ὅχι γραμμὴ «σχολαστικὴ» ἢ «ἀδεσμευμένη», ἀλλὰ ἐλευθερὴ, ποῦ εἶναι πραγματικὰ καὶ ρεαλιστικά, πιστεύω, ἡ παραδοσιακὴ πατερικὴ γραμμὴ, ποῦ δὲν δίνει τὴν παράδοσι καὶ δὲν τὴν κλείνει σὲ χρονικὰ «γέτο», ἀλλὰ τὴν ἀφήνει νὰ πνέῃ συνέχεια, ἀδιάκοπα, ἀσταμάτητα, ὅπως εἰς τὸ χθὲς τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τώρα, ὅπως καὶ διὰ τὸ αὔριον, εἰς τοὺς αἰῶνας, μετὰ τὸ φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Εἰς πρόσφατον ταξιδίον του εἰς Αὐστρίαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρουτίτσκης καὶ Κολόμνας κ. Ἰουβενάλιος ἔδωκε συνέντευξιν εἰς τὴν Ἐφημερίδα «Die Furchen» τῆς Βιέννης (16 Φεβρουαρίου 1983), εἰς τὴν ὁποίαν παρέσχε διασαφήσεις

περί τών σχέσεων τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν Πολιτείαν ἐν Σοβιετικῇ Ἐνώσει καὶ ἐξῆρε τὴν συμβολὴν τῆς 'Εκκλησίας τοῦ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Ὁ Μητροπολίτης Ἰουβενάλιος ἐτόνισεν ἐπίσης τὴν ἀναγέννησιν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως ἐν τῇ σημερινῇ Ρωσίᾳ, τοῦθ' ὕπερ ἀποδεικνύεται, ὡς χαρακτηριστικῶς εἶπεν, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὑπάρχει συνεχὴς ἀνανέωσις τῶν γενεῶν τῶν πιστῶν, οἱ ὅποιοι προσέρχονται εἰς τοὺς Ναοὺς. Αἱ νεώτεροι γενεαὶ λαμβάνουν τὴν θέσιν τῶν παλαιότερων. Τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ. Ἰουβενάλιος ὑπελόγησεν εἰς «δεκάδας ἑκατομμυρίων».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 817/1978 (ΦΕΚ 170)5.10.78 τ. Α') «Περὶ ρυθμίσεως ἐνίων ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων», ἄρθρον 25 «Θέσεις Ἱεροκήρυκων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν μίας ὀργανικῆς θέσεως Ἱεροκήρυκος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ἔχοντας τὰ ἐκ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Νόμων προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαραίτητα δικαιολογητικὰ ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἐν Χαλκίδι τῇ 1ῃ Ἀπριλίου 1983,

† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων Ἱ. Ναῶν Ἀρτέμιδος 1) Ὑπαπαντῆς Κυρίου, 2) Ἀγ. Παρασκευῆς, 3) Παναγίας Γιάτρισσας καὶ 4) Κοιμ. Θεοτόκου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Σπάτᾳ τῇ 7ῃ Ἀπριλίου 1983,

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Αὐστραλίας

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Καλεῖται ὁ Αἰδεσιμ. Μάρκος Πλατσιδάκης, ἀγνώστου διαμονῆς ἐν Ἑλλάδι, ἀνήκων εἰς τὸν Ἱερόν Κλήρον τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας, ὅπως ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῶν Γραφείων αὐτῆς μέχρι τέλος Ἰουνίου, ἄλλως θὰ ὑποστῇ τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου κυρώσεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Τ.Α.Κ.Ε.)

Ἀριθ.Πρωτ. 11101.

Π Ρ Ο Κ Η Ρ Ξ Η

1. Τὸ Ταμεῖον Ἀσφαλίσεως Ὁρθοδόξου Ἐφημεριακοῦ Κλήρου Ἑλλάδος (ΤΑΚΕ), καλεῖ ὅσους ἐπιθυμοῦν καὶ ἔχουν τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως αὐτὰ ὀρίζονται εἰς τὰ ἄρθρα 6 ἕως καὶ 13 τοῦ ἀριθ. 5)1978 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου (ΦΕΚ 48 Α'), νὰ ὑποβάλουν αἰτήσεις διὰ τὴν πλήρωσιν, χωρὶς διαγωνισμό, ἀλλὰ μὲ ἐπιλογή, τῶν κατωτέρω θέσεων:

Δέκα (10) θέσεων τοῦ Κλάδου ΜΕ 1 Γραφείων - Δακτυλογράφων, μὲ εἰσαγωγικὸ βαθμὸ 10.

2. Οἱ ὑποψήφιοι πρέπει:

α. Νὰ εἶναι Ἕλληνες πολῖται καὶ Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι καὶ νὰ ἔχουν τὸ προσῆκον δι' Ἐκκλησιαστικὸν ὑπάλληλον ἥθος (ἄρθρ. 8 καὶ 12 Κ.Ε.Υ.).

β. Νὰ ἔχουν συμπληρώσει, οἱ μὲν ἄρρενες τὸ 21ο ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ νὰ μὴν ἔχουν ὑπερβεῖ τὸ 40ο, οἱ δὲ γυναῖκες τὸ 18ο ἔτος καὶ νὰ μὴν ἔχουν ὑπερβεῖ, ἐπίσης, τὸ 40ο (ἄρθρ. 9 Κ.Ε.Υ.).

γ. Οἱ ἄνδρες νὰ ἔχουν ἐκπληρώσει τὴν στρατιωτικὴν τοὺς ὑποχρεώσεις ἢ νὰ ἔχουν ἀπαλλαγῆ νόμιμα ἀπ' αὐτὰς καὶ νὰ μὴν εἶναι ἀνυπότακτοι ἢ νὰ μὴν ἔχουν καταδικασθεῖ διὰ λιποταξία μὲ τελεσίδικη ἀπόφαση (ἄρθρ. 10 Κ.Ε.Υ.).

δ. Νὰ μὴν ὑπάρχει κώλυμα ἀπὸ ποινικὴ καταδίκη ἢ ὑποδικία ἢ ἀπαγόρευση ἢ δικαστικὴ ἀντίληψη (ἄρθρ. 11 Κ.Ε.Υ.).

ε. Νὰ εἶναι ὑγιεῖς. Μποροῦν νὰ συμμετέχουν καὶ ἀνάπηροι προστατευόμενοι τῶν Ν. 963/1979 καὶ 1043/1980 μὲ τὴν προϋποθέσειν ποὺ τάσσουν οἱ Νόμοι αὐτοί.

στ. Νὰ ἔχουν ἀπολυτήριον ἐξαταξίου Γυμνασίου ἢ Λυκείου ἢ ἐτέρου ἰσοτίμου Σχολείου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

3. Αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ διοριστοῦν σ' αὐτὰς τὴς θέσεις, ὀφείλουν μέσα σὲ ἀποκλειστικὴ προθεσμία εἴκοσι ἡμερῶν ἀπὸ

τὴν ἐπομένη τῆς δημοσιεύσεως, δηλαδή μέχρι τὴν 5η Μαΐου 1983, νὰ ὑποβάλουν ἢ νὰ ταχυδρομήσουν, ἐπὶ ἀποδείξει, στὸ TAKE (Σοφοκλέους 4, Ἀθήναι Τ.Τ. 121), αἴτηση - ὑπεύθυνη δήλωση ποὺ θὰ περιλαμβάνει ὅλα τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ προκύπτει ὅτι ὁ ὑποψήφιος κατέχει τὰ προσόντα ποὺ ὀρίζονται ἀπὸ τὴν παρούσα Προκήρυξη. Ἀκόμη, πρέπει νὰ περιέχει ἂν οἱ ὑποψήφιοι ὑπηρετοῦν στὸ Δημόσιο Τομεᾶ, ὅπως αὐτὸς ἔννοεῖται μὲ τὴν παρ. 6 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ν. 1256/1982 καὶ ἂν ἔφυγαν γιὰ ποιά αἰτία.

Ἡ αἴτηση - ὑπεύθυνη δήλωση θὰ συνοδεύεται μὲ τὰ ἐξῆς δικαιολογητικά:

— Πιστοποιητικὸ τοῦ οἰκείου Δημάρχου ἢ Προέδρου Κοινότητος περὶ τῆς ἐγγραφῆς τοῦ ὑποψηφίου στὸ Μητρώο Ἀρρένων ἢ προκειμένου περὶ θηλέων στὸ Γενικὸ Μητρώο. Ἀπὸ τὸ πιστοποιητικὸ αὐτὸ νὰ φαίνεται, ἀκόμη, ἡ χρονολογία γεννήσεως τοῦ ὑποψηφίου, ὡς καὶ ὁ τρόπος καὶ χρόνος κτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγένειας.

— Βιογραφικὸ σημείωμα διὰ τὶς μέχρι σήμερα σπουδῆς ἢ ἀσχολίες.

— Συστατικὴ ἐπιστολὴ τοῦ οἰκείου Ἱερέρχου.

4. Σημειώνεται ὅτι, μετὰ τὸν ἔλεγχο τῶν τυπικῶν προσόντων θὰ ἐπακολουθήσει συνέντευξη διὰ τὴν ἐξέταση τῶν οὐσιαστικῶν προσόντων καὶ τὴν ἐν γένει ἱκανότητα τῶν ὑποψηφίων ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ ὑπαλληλικά των καθήκοντα.

Περὶσσότερες πληροφορίες, καθὼς καὶ ἔντυπη αἴτηση - ὑπεύθυνη δήλωση, παρέχονται ἀπὸ τὸ Τμῆμα Προσωπικοῦ τοῦ TAKE (Σοφοκλέους 4, 5ος ὄροφος, Τ.Τ. 121, Τηλ. 32.18.674-32.18.675), κατὰ τὶς ἐργάσιμες ἡμέρες καὶ ὥρες.

Ἀθήναι, 12 Ἀπριλίου 1983

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας

ζητεῖ ἱερεῖς

Διὰ τὴν πλήρωσιν ἑξ (6) κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας ἀπήλυθεν πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σχετικῶν αἰτημάτων. Αὕτη, ἀπεφάσισεν ὅπως ἐγκρίνη τὴν ἀ π ὀ σ π α σ ι ν, διὰ μίαν διετίαν, τῶν κληρικῶν οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν εὐαίσθητον τοῦτον τομεᾶ τοῦ παλαιάτου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ἄς ἀπευθυνθοῦν διὰ περισσοτέρας πληροφορίας εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ἀντιπρόσωπον τοῦ Πατριάρχου, Σεβ. Μητροπολίτην Νουβίας κ. Σ υ ν ἑ σ ι ο ν (τηλ. 64.33.105).

« Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Μηθύμνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Δ Ι Ε Υ Θ Υ Ν Τ Η Σ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

A) Ἑσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἔθνευρσία τοῦ 1821 (παρατηρήσεις ἐξ ἀφορμῆς αἰτιάσεων ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας).

Μητροπ. Μεσσηνίας Χρυσοστόμου, Ἱεροκήρυκες ἐν Εὐβοίᾳ.

Χρυσοστόμου (Γερασίμου) Ζαφείρη, Μητροπολίτου Περιστερίου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — δραματισμοί).

Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Καθηγητοῦ - Ἀκαδημαϊκοῦ, Σύσκεψις Ὑποεπιτροπῆς Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν.

Πρεσβυτ. Κ. Ν. Παπαδοπούλου, Τὸ χρώμα τῶν ἀμφίων τῆς Μ. Σαρακοστής.

Παν. Ι. Μπούμη, ἐπικ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱερέως—ποιμένος.

Γεωργίου Ν. Λιλαίου, εἰδικοῦ νομικοῦ συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας, Γνωμοδότησις.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 721.0734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ, Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.